

Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi

Mellom dåpsbarn og konfirmant: Hva kan Den norske kirke gjøre for å gjøre dens tilbud mer attraktivt overfor dåpsbarn og deres familier i perioden mellom disse to milepælene?

Bjørn Sørskot Andersen

Masteroppgave i teologi REL-3901 mai 2024

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
2	Innledning om bruk av eksisterende forskning og teori i oppgaven	4
3	Litteraturgjennomgang av eksisterende forskning	7
3.1	Omfanget av kirkelig dåp	7
3.2	Motivasjon for/mot kirkelig dåp.....	7
3.3	Relasjoner bygget på trosopplæring og andre kirkelige tilbud til barn og ungdom .	12
3.4	Kirkelige tilbud til familier med barn og unge.....	16
3.5	Samarbeid mellom kirken, familier og frivillige om trosopplæring	18
3.6	Hvem tar beslutninger om barn og unges deltakelse i kirkelige tilbud?	24
3.7	Erfaringer med og anbefalinger om ulike kirkelige tiltak/ tilbud og menighetsutvikling	25
3.8	Markeds-/forbrukertenkning anvendt på kirkelige tilbud	30
3.9	Oppsummering og empirigap.....	35
4	Eksisterende teori	37
4.1	Sekularisering	37
4.2	Pluralisering	41
4.3	Individualisering.....	43
5	Forskningsmetode	45
5.1	Rasjonale og hensikt.....	45
5.2	Forskningsdesign.....	45
5.3	Egen posisjonaltet og interesser rundt forskningsobjektet.....	52
5.4	Datainnsamling.....	53
5.5	Dataanalyse	57
5.6	Forskningsetikk	58
5.7	Metodekritkkk	59
6	Resultater, analyse og diskusjon	62

6.1	Bakgrunnsinformasjon om informantene.....	62
6.2	Informantenes motivasjon for kirkelig dåp og erfaringer med Dnk i forbindelse med dåpen	64
6.3	Tidligere erfaringer med kirkelige tilbud og aktiviteter.....	67
6.4	Tanker om kirkelige tilbud og aktiviteter og fremtidig deltakelse i slike	69
6.5	Inntrykk av kirken som institusjon og kommunikasjon med kirken.....	78
6.6	Oppsummering av funn.....	80
7	Konklusjon	83
7.1	Besvarelse av forskningsspørsmål.....	83
7.2	Teoretiske bidrag, praktiske konsekvenser i form av anbefalinger.....	87
7.3	Videre arbeid	91
	Referanseliste	93
	Vedlegg	102

Tabelliste

Tabell 1 Motiver for dåp avdekket i medlemsundersøkelsen til Dnk i 2000	8
Tabell 2 Motiver for dåp avdekket i medlemsundersøkelsen til Dnk i 2011	9
Tabell 3 Faktorer som påvirker relasjonen til Dnk.....	14
Tabell 4 Oversikt over hvor mange som har fått og takket ja til ulike trosopplæringstilbud...	17
Tabell 5 Barns utbytte av deltakelse i trosopplæringstiltak	18
Tabell 6 Materiell anvendt overfor barn av ulike aldre.....	19
Tabell 7 Oversikt over typer samarbeid mellom hjem og menighet	21
Tabell 8 Utbytte foreldre har hatt av å delta som frivillig.....	22
Tabell 9 Kirkelige tilbud som vurderes som mest aktuelle	28
Tabell 10 Negative effekter av sekularisering og strategier individ eller kirkesamfunn kan benytte for å motvirke disse	40
Tabell 11 Erfaring med og tanker om de ulike tilbudene innen trosopplæring.....	70
Tabell 12 Oppsummering av de viktigste funnene fra arbeidet	80

Figurliste

Figur 1 Oversikt over fagområder inkludert og utelatt i teoriutvalget	6
Figur 2 Motiver for dåp i Østre Romerike prosti	10
Figur 3 Motiver for dåp i Danmark	10
Figur 4 Motiver for å ikke velge dåp i Østre Romerike prosti	11
Figur 5 Motiver mot dåp i Danmark	12
Figur 6 Utbytte av å delta i trosopplæringstiltak sammen med eget barn.....	27
Figur 7 Modell over sentrale begreper i tjenestet teori.....	31
Figur 8 Modell med over fordeling av kirkens medlemmer avhengig av aktivitetsnivå og relasjonsstyrke	33
Figur 9 Forskningsløken.....	46
Figur 10 Abduktiv veksling mellom deduksjon og induksjon	48
Figur 11 Ulike typer forskningsdesign.....	49
Figur 12 Tematisk struktur for analysen	62
Figur 13 Oversikt over trosopplæringstiltak i Malvik og Hommelvik menighet sortert etter hvilket alderstrinn tilbudet er egnet for	70
Figur 14 Prioriteringsmatrise for anbefalingene	91

Forord

Denne masteroppgaven representerer avslutningen på det toårige masterprogrammet i teologi ved UiT. Oppgaven er motivert ut fra egne erfaringer fra ulike roller i den lokale menigheten på vårt hjemsted, Malvik utenfor Trondheim, og arbeidet bygger på empiri hentet herfra.

Målet har vært å få innsikt i hvordan familier med dåpsbarn ser på kirken og dens tilbud og, basert på dette, ta frem forslag om hvordan kirken kan lykkes (enda) bedre i å engasjere slike familier i kirkelige aktiviteter i årene etter gjennomført dåp. Tross den lokale tilknytningen håper og tror jeg at oppgaven og dens funn vil ha relevans for menigheter andre steder i landet.

Ved avslutningen av først bachelorstudiet i teologi og nå også masterstudiet, er det naturlig å benytte anledningen til å uttrykke stor takknemlighet og takk til alle som har gjort det mulig å komme gjennom disse årene: På et overordnet nivå har UiT vært usedvanlig hjelpelige med å legge til rette for at disse studiene har kunnet bli gjennomført både med bosted i Trøndelag og ved siden av full jobb her, uten struktur og rutiner for dette hadde ikke prosjektet hatt noen mulighet for å lykkes. UiT er en stor institusjon, og tilretteleggingen har praktisk vært ivaretatt av enkeltpersoner. Administrativt har Siv Aina Hansen nærmest utført mirakler for å få studieplaner til å gå opp og få til innpasning av emner fra andre studiesteder. Faglig har spesielt Siv-Ellen Kraft, Roald Kristiansen, Istvan Czachesz og Espen Dahl vært sentrale, både gjennom undervisning, veiledning og praktisk tilrettelegging. Tidvis med få studenter i emner jeg har tatt, sågar noen ganger med meg som eneste deltaker, har de brukt av sin verdifulle tid på å dele sin kunnskap. For selve masteroppgaven har Espen Dahl og Halvard Johannesen, sistnevnte ved Det teologiske fakultet ved UiO, vært veiledere og har bidratt sterkt til at oppgaven har kommet i mål.

En stor takk må også rettes til en rekke personer i lokalmiljøet og i Malvik og Hommelvik menigheter. For det første sogneprestene, Ingrid Bolstad Kunzendorf og Arne Christian Rokseth, som både har hjulpet med rekruttering av informanter og med generell støtte og oppmuntring i arbeidet. Videre også til informantene, som har stilt opp med sin tid og meninger, og som har gitt de nødvendige empiriske data for oppgaven. Uten deres bidrag hadde det ikke vært mulig å skrive en slik masteroppgave.

Til slutt må jeg nevne min kone, Hilde Mentzoni Andersen, som både var medstudent i bachelorstudiet og har vært en uvurderlig diskusjonspartner, kommenterer og korrekturleser

gjennom alle disse årene. Denne masteroppgaven hadde ikke vært mulig uten tid, støtte og hjelp fra alle disse og mange andre mennesker jeg har vært så heldig å få møte på denne veien!

Vikhammer, 13.05.2024

Bjørn Sørskot Andersen

Sammendrag

Målsetningen med oppgaven har vært: Gjennom å forstå hvordan barnefamilier som velger kirkelig barnedåp tenker om kirken og dens tilbud, identifisere tiltak som kan bidra til at dåpsfamilier i større grad benytter seg av kirkelige tilbud og aktiviteter etter gjennomført dåp.

Dette er spesifisert nærmere i to forskningsspørsmål:

1. Hvordan ser foreldre som velger å døpe sine barn i Dnk på kirken, dens tilbud og mulighetene for en mer langsiktig relasjon til kirken for familien og dens ulike medlemmer?
2. Kan det identifiseres tiltak eller andre typer tilbud som kirken kan gjennomføre/utvikle for å gjøre dens tilbud mer attraktivt overfor slike familier, primært lokalt i menigheter, men evt. også sentralt?

Gjennomgang av eksisterende forskning viser at studier fra ulike land og basert på datasett fra ulike årstall har gitt god innsikt i hva barneforeldre tenker om dåp, både hva som har fått dem til å velge eller velge bort dåp og hvilket inntrykk de satt igjen med av kirken etter gjennomført dåp. Den eksisterende forskningen har i stor grad har vært innrettet mot å avdekke hvordan ulike kirkelige tilbud har blitt tatt imot av barnefamilier kort tid etter at de har benyttet seg av tilbudet. Det synes å finnes lite kunnskap om hvordan relasjoner mellom kirken og ulike typer medlemmer utvikler seg over lengre tid og hva kirken evt. kan gjøre for å pleie mer langsiktige relasjoner som gir økt engasjement og bruk av kirkens tilbud.

Denne oppgaven er plassert innenfor praktisk-teologisk profesjonsforskning, og har et forskningsdesign som er induktivt og kvalitativt. Mer konkret er det samlet inn empiri gjennom semistrukturerte intervjuer med foreldre til dåpsbarn i Malvik og Hommelvik menigheter, i en nabokommune til Trondheim. Data fra ni intervjuer ble analysert gjennom empirinær koding for å fremskaffe svar på forskningsspørsmålene, med utgangspunkt i trosopplæringstilbudene som finnes i disse menighetene.

Analysen avdekket at foreldrene som har valgt kirkelig dåp primært gjør dette fordi det er en tradisjon og for å gi barnet selv muligheten til å senere velge kirkelig konfirmasjon, mens kun ett av foreldrepårene så dåpen som starten på en mer langsiktig og aktiv relasjon til kirken. Dette bekrefter at kirken ikke har noe fortrinn sammenliknet med andre aktivitetstilbud overfor dømte barn, men må konkurrere om tid og oppmerksomhet. Foreldrenes tanker om

fremtidig deltakelse i kirkelige tilbud viser at det er mange hensyn å ta; det bør være såkalte lavterskeltilbud, som krever lite forberedelser fra familienes side, det må tas hensyn til familielogistikk og tidfestes til gunstige tidspunkter, at deltakelsen ikke medfører forsøk på verving/omvendelse og at ansatte og frivillige fra kirken er vennlige og åpne for mennesker uten en aktiv tro. Mange av foreldrene er positive til både en- og flergangstilbud i regi av kirken, men understreker at for aktiviteter innrettet mot eldre barn og ungdom, er det barnet selv som må ønske å delta.

Den kanskje største utfordringen for kirken er at de fleste familiene ser det som svært sannsynlig at barna vil drive med ulike former for idrett, noe kirken sjelden har noe tilbud om. Her ligger det også en mulighet, ved at mange former for idrett er kostbart å drive med og mange av informantene peker på at et kirkelig idrettstilbud både kunne være et rimeligere alternativ og være i regi av en institusjon de gjennomgående anser som en trygg og pålitelig aktivitetstilbyder, som de gjerne sender barna til. En annen sentral utfordring for kirken er å nå ut med informasjon om de tilbudene som faktisk eksisterer. Et stort antall av informantene nevnte mangelen på informasjon og egnede informasjonskanaler som et problem og mange var overrasket over bredden i tilbudet som barna kan velge blant.

Basert på innsiktene fremkommet gjennom intervjuene, er det utarbeidet et sett med anbefalinger til kirken for hvordan man kan utforme og gjennomføre aktiviteter for barn og ungdom med et mål om å engasjere flere og i flere tilbud. En vurdering av hvilke av anbefalingene som sannsynligvis vil ha lavest kostnad for å iverksette og ha størst effekt, tilsier at det kan være logisk å starte med å forbedre informasjonsarbeidet slik at foreldre og deres barn kjenner til kirkens tilbud, å avholde en større andel gudstjenester som er innrettet mot barn og unge, gjerne der de selv kan ta en aktiv rolle, og utnytte engasjementet ungdommer typisk har rundt klima og miljø og andre saker som vil påvirke deres fremtid. Generelt synes det også viktig å tenke langsiktige relasjoner, gjennom å tilby flergangsaktiviteter, knytte hele familiene nærmere til kirken og gjerne få foreldre og ungdommer til å stille opp som frivillige i organiseringen av ulike tilbud.

1 Introduksjon

Temaet for denne oppgaven er valgt ut fra flere årsaker, dels personlige erfaringer i den lokale menigheten, dels statistiske data om andelen av befolkningen som benytter seg av ulike tilbud fra Den norske kirke (Dnk) og dels faglige «mangler» i eksisterende litteratur.

De personlige erfaringene har gjort meg nysgjerrig på det paradokset jeg har observert i vår lokale kirke gjennom de siste årene, nemlig at tallet på dåp i kirken ikke faller like mye som mange har fryktet (selv med nedgang ellers i oppslutningen om kirken), men at tross avgivelse av fadderløfte ser man sjelden dåpsbarn/-familie i kirken igjen før evt. til konfirmasjon. Utover store begivenheter gjennom kirkeåret, som konfirmasjon, høytider, o.l., er barnedåp den viktigste anledningen til at mennesker som ellers sjelden kommer til kirken, oppsøker den og som bidrar til å holde oppe tallene for deltakelse i gudstjenester. Dåpsdagen synes for de fleste dåpsfølger å være en fin opplevelse, men likevel kommer få av disse tilbake. I den grad økt oppslutning om Dnk er en relevant målsetning, synes familier til barn som døpes å utgjøre et potensiale for å øke deltakelsen i ulike av kirkens tilbud og aktiviteter.

Den statistiske motivasjonen for oppgaven er å finne i offentlig statistikk. Data fra både Norge og andre vestlige land viser en langvarig synkende trend når det gjelder forhold som medlemskap i de klassiske «statskirkene», andelen barn som døpes i kirke og generell deltakelse i de ulike tilbud kirkene har (mer detaljer om slike data i kapittel 3). Det er også en trend i retning av aldrende menigheter med lite fornying i form av yngre deltakere. Tross dette er det fortsatt svært mange foreldre som velger å døpe sine barn i kirkene rundt om i landet, en mye høyere andel enn hva som ellers deltar i kirkelige aktiviteter. I mange tilfeller er døpte barns neste møte med kirken når de skal konfirmeres, mens i de tretten til fjorten årene mellom disse to hendelsene er de i svært liten grad i kontakt med kirken. Ønsker kirken å oppnå økt deltakelse i dens tilbud, synes det logisk å etablere familiaritet med kirken og deltakelse i kirkelige aktiviteter allerede i barne- og ungdomsårene. Dette er i tråd med hva Reimers (1995, s. 270-273) observert om dette spørsmålet i Sverige allerede på midten av 1990-tallet. Hun pekte på en forståelse om at kirken er for folk som definerer seg som «virkelig» kristne og dermed støter fra seg mindre religiøse folk, mens hun mente man kan benytte dåpen til å endre dette synet og skape en innfallsport til kirken, spesielt gjennom å utnytte at kirken og dåpen bærer en kulturtradisjon.

Faglig sett plasserer denne diskusjonen seg i grensesnittet mellom flere fagområder, som praktisk teologi og trosopplæring, sekularisering, individualisering, pluralisering, osv. Hvert av disse er omfattende med hensyn til tema og problemstillinger det forskes på og har mange uavklarte spørsmål, inkl. tema som er relatert til anvendelse av kirkelige tilbud. Det synes også å finnes kunnskapshull i skjæringspunktet mellom fagområdene (dette vil sees nærmere på i kapittel 3.9), som tilsier at mer forskning kan være nyttig. Videre er det som er utført av forskning, spesielt rundt dåp og dåpsrelaterte aktiviteter, i likhet med denne oppgaven knyttet til spesifikke menigheter/regioner, og så vidt jeg har kunnet avdekke finnes det ingen eksisterende forskning som dekker «mitt område» i Trøndelag.

Med bakgrunn i disse tre kategoriene av motivasjon for oppgaven er målsetningen definert til: Gjennom å forstå hvordan barnefamilier som velger kirkelig barnedåp tenker om kirken og dens tilbud, identifisere tiltak som kan bidra til at dåpsfamilier i større grad benytter seg av kirkelige tilbud og aktiviteter etter gjennomført dåp.

Dette er spesifisert nærmere i to forskningsspørsmål:

3. Hvordan ser foreldre som velger å døpe sine barn i Dnk på kirken, dens tilbud og mulighetene for en mer langsiktig relasjon til kirken for familien og dens ulike medlemmer?
4. Kan det identifiseres tiltak eller andre typer tilbud som kirken kan gjennomføre/utvikle for å gjøre dens tilbud mer attraktivt overfor slike familier, primært lokalt i menigheter, men evt. også sentralt?

Disse forskningsspørsmålene indikerer noen klare begrensninger for arbeidet. Selv om litteraturstudiet har vært bredt innrettet og dekker tidligere forskning fra både Norge, Norden og resten av verden, så er den empiriske konteksten Norge, og enda mer spesifikt Malvik og Hommelvik menigheter i Malvik kommune, en nabokommune til Trondheim. Den innsikt som trekkes ut av innsamlede empiriske data vil derfor naturlig nok være preget av de spesifikke forhold og historikk som råder her. Det er likevel et håp om at resultater og funn kan være relevante for resten av landet og aller helst andre land, og dette vil diskuteres under metoderefleksjon i kapittel 5.6. Videre er oppgaven vinklet mot familier med barn som har vært døpt i kirken og begrenset til de kirkelige tilbud som er tiltenkt barn og ungdom (og deres familier). Tilbud og aktiviteter målrettet mot voksne i ulike aldersgrupper har derfor

ikke vært sett nærmere på, med mindre slike på ett eller annet vis er relatert til tiltak mot barn og ungdom.

Masteroppgavens struktur er som følger: Etter dette introduksjonskapittelet følger et kort kapittel som redegjør for bruken av eksisterende forskning og teori i oppgaven. Denne forklaringen er tatt med siden de to neste kapitlene litt utradisjonelt er inndelt i henholdsvis en gjennomgang av eksisterende empirisk, praktisk-teologisk forskning om oppgavens temaer og et mer klassisk teorikapittel der tre sentrale teoriområder gjennomgås, nemlig sekularisering, pluralisering og individualisering. Kapittel 5 redegjør for forskningsdesign og metodiske valg for gjennomføringen av arbeidet som ligger til grunn for oppgaven. Deretter omfatter kapittel 6 en samlet fremstilling av både presentasjon av resultater fra den innsamlede empirien, analyse av disse dataene samt diskusjon av funn opp mot eksisterende teori. Til slutt i kapittel 7 besvares forskningsspørsmålene, etterfulgt av en redegjørelse for teoretiske bidrag, praktiske implikasjoner og anbefalinger til praksisfeltet samt at det pekes på mulig videre arbeid i kjølvannet av oppgaven.

2 Innledning om bruk av eksisterende forskning og teori i oppgaven

God praksis for et litteraturstudium i all forskning, inkludert en masteroppgave, er å sikre at eksisterende forskning og kunnskap om forskningens problemstilling/forskningsspørsmål fanges opp, så langt mulig helt opp til fullføring av rapporten. Som Johannesen har påpekt så må valget av teori som trekkes inn i forskningen være tilpasset problemstillingen (2023, s. 19). En praktisk-teologisk tilnærming til forskningen vil ifølge Johannesen også normalt forde et utvalg av teori som kombinerer ulike fagområder (ibid). Det som ofte kan være utfordrende i utforming av et litteraturstudium er å identifisere fagområder/tema som kan ha betydning for forskningen, samtidig som det foretas avgrensninger slik at bredde og omfang ikke blir uhåndterlig. Basert på søk etter litteratur om oppgavens kjernetema, altså kirkelig dåp og dåpsfamiliers bruk av kirken og dens tilbud, har dette ført til inkludering av en rekke ulike områder/tema som tidligere forskning har benyttet som teoretisk rammeverk og/eller faktorer for å forklare funn.

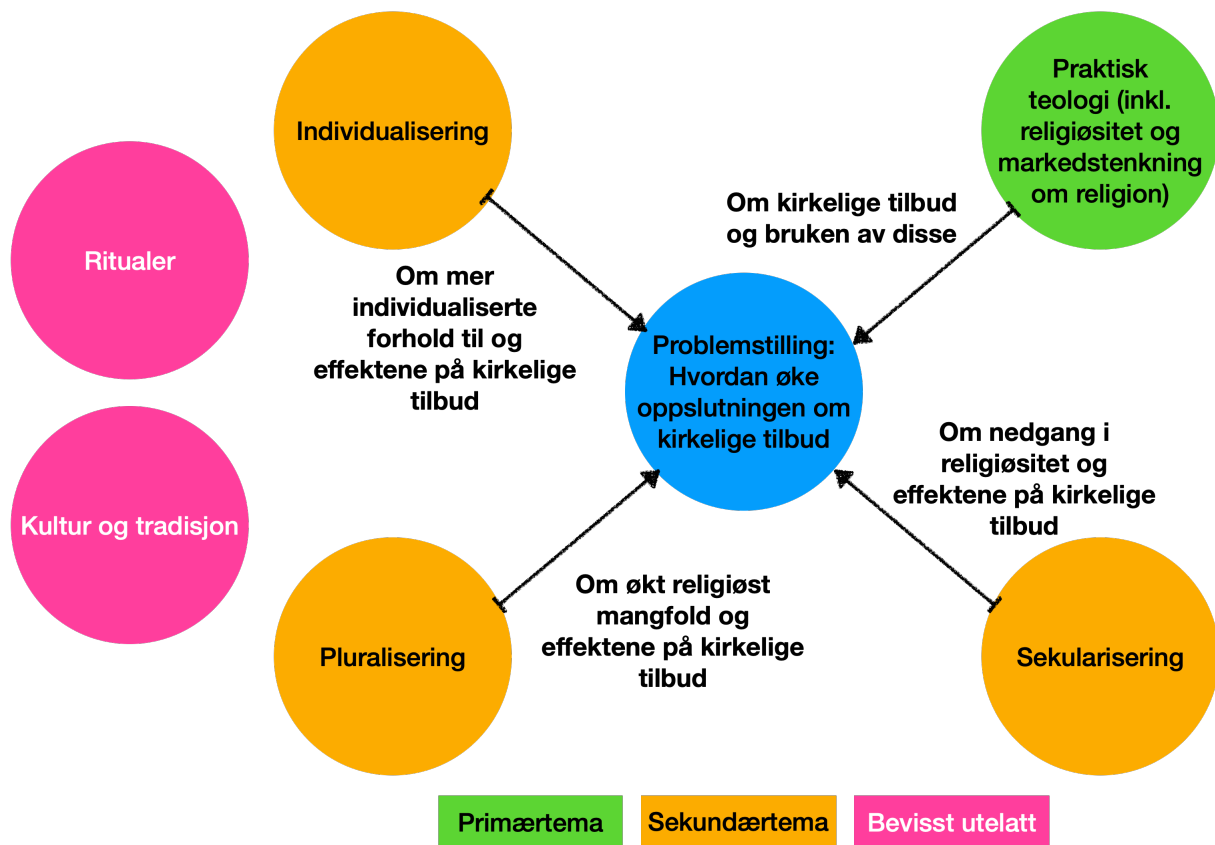
Gjennomgangen vil starte med funn fra det som kanskje noe upresist kan benevnes *praktisk teologi*, rundt bruk av kirken og dens tilbud, inkludert spesifikt dåp, også i form av statistikk, men også tema som trosopplæring og pedagogikk i kirken. Strengt tatt kunne det vært definert som et eget fagområde, men et annet hovedspor av relevant forskning dreier seg om *religiøsitet* i samfunnet, og jeg har valgt å integrere dette i behandlingen av praktisk teologi. Dette er i seg selv et stort tema med mange fasetter, men relatert til denne oppgaven er et viktig tema hvordan religiøsitet utvikler seg i samfunnet og hvorfor. Helt sentralt i så måte står forskning som anvender teorier om *markeds-/forbrukerorientering* innenfor religionsfeltet, som hos Høeg (2008, s. 63), Petterson (2000, s. 30-46) og Ellinggard (2022, s. 69-70).

Utover praktisk teologi har forskning som har søkt å forklare nedgangen i dåpstall i mange deler av verden dels bygget på teori fra et antall fagområder og dels konkludert med at fenomener relatert til disse fagområdene utgjør forklaringsvariable for denne nedgangen. I 2003 konkluderte Høeg med to primære årsaker til at færre velger kirkelig dåp for sine barn; *immigrasjon* og *individualisering* (s. 123). Senere, i sin doktoravhandling, pekte Høeg på *sekularisering* som en viktig teori, dels basert på at sekulariseringshypotesen har stått sentralt i den svenske forskningen (2008, s. 15). Ellinggard oppsummerte i 2022 mye av den norske og danske forskningen og hevder at tre hovedforhold er involvert; *individualisering*,

sekularisering og *religiøs mangfold* (som også gjerne omtales som *pluralisering* og som i stor grad er et resultat av immigrasjon) (2022, s. 68). Også Furseth, Kühle, Lundby og Lövheim (2019) konkluderte i samme retning, at synkende kirkelig oppslutning skyldes en deprivatisering av religion, en tendens til individualisering og økende sekularisering. Dermed vil disse tre områdene behandles i dette kapittelet, men nokså kortfattet, siden de er mer å anse som sekundært tema for oppgaven.

Høeg (2003) knyttet også forskningen på dåp tett opp til tradisjonsaspektet i dåpen, forankret i et syn på kulturelle prosesser (s. 122). Også i Sverige har både Reimers (1995) og Petterson (2000, s. 355-357) vektlagt tradisjoner som et sentralt forhold, og Reimers knytter, i likhet med Høeg, dåpen nært opp til kultur. Høeg (2008, s. 16) viser også til andre svenske forskere, som ser dåp som kulturelle handlinger og som fungerer som formidlere av identitet og tilhørighet. I forlengelsen av dette er også forskning på ritualer generelt og sakramenter spesielt ofte omtalt i dåpsforskning, som av Høeg (2003, s. 118-120), Holdø (2008, s. 20) og Ellinggard (2022, s. 68-69). Det er også relevant å nevne forskning av Johnsen og Johansen (2021) av hvordan skoler og statsdrevne mediekkanaler forholder seg til julen. De fant at julen har vært benyttet som en anledning til å skape et inkluderende samfunn, noe de gjør gjennom fremme en kristen kulturarv først og fremst som kultur og ikke religion (s. 253). Både *kultur*, *tradisjon* og *ritualer* kunne vært tatt med som egne tema i denne teorigjennomgangen, men dels ut fra plasshensyn og dels fordi disse er noe mer perifere relatert til min vinkling mot det som skjer *etter* dåpen, vil ikke disse tas med som egne tema.

Til sammen gir dette «veikartet» for oppgavens litteraturstudium vist i Figur 1. For området praktisk teologi har den mest relevante innsikten sitt opphav i tidligere forskning av empiriske forhold og i mindre grad av det man kan kalle klassisk teori. Gjennomgangen vil derfor deles i to separate kapitler, der neste kapittel vil gi et sammendrag av viktige bidra fra eksisterende forskning fra praktisk teologi (grønn sirkel i figuren). Deretter vil de relevante teoriområdene redegjøres for i kapittel 4 (oransje sirkler i figuren). Begge kapitlene vil ta for seg sentrale begreper, utviklingstrekk og ikke minst konkrete funn relatert til oppgavens forskningsspørsmål innen hvert av disse områdene. Der forskningsgap kan identifiseres, enten ved at dette påpekes i kildene eller det avdekkes mangel på belysning av oppgavens forskningsspørsmål, vil dette forklares.

Figur 1 Oversikt over fagområder inkludert og utelatt i teoriutvalget

3 Litteraturgjennomgang av eksisterende forskning

Under denne overskriften ville det ideelle vært å studere eksisterende forskning som direkte berører min problemstilling, altså hvordan en kirke kan følge opp og engasjere/aktivisere dåpsbarn og deres familier, der disse ikke ellers har en relasjon til kirken eller er aktive i en lokal menighet. Dette finner jeg svært lite tidligere forskning om, om noe, så dette delkapittelet vil se på annen forskning om relaterte tema; studier om ulike aspekter ved dåp, trosopplæring mer generelt og religiøsitet i samfunnet.

3.1 Omfanget av kirkelig dåp

Det foreligger nokså mange praktisk-teologiske studier som ligger nært opp til oppgavens valgte tema. Det finnes mye forskning, både fra Norge, andre nordiske land, da Sverige spesielt, og ellers i verden, som har kartlagt omfanget av kirkelig dåp og utviklingen av dette over tid (Høeg, 2003; Tinderholt, 2013; Høeg og Gresaker, 2015; Rafoss, 2016; Leth-Nissen og Trolle, 2015; Sandberg, 2018, osv.). Disse viser jevnt over nedgang i dåpstall, men likefullt at barnedåp står nokså sterkt i tradisjonelt kristne, vestlige land, og for Norge sin del nokså store forskjeller rundt om i landet (Høeg, 2003, s. 110-11). Mer statistikk finnes i Høeg (2008, s. 71-73) og viste liknende tall, at andelen døpte i Norge lå rundt 73-75% totalt og rundt 90% for barn som har én eller to foreldre som er medlem av Den norske kirke. Den totale andelen barn døpt i folkekirker var omtrent på samme nivå som i Danmark, men ca. 10% lavere enn Finland og ca. 10% høyere enn i Sverige. Ser man på nyere statistikk så ble 2020 et år med markant nedgang i dåpstall i Norge, fra ca. 43.000 i 2005 til bare 23.800 i 2020, som var en nedgang på hele 15% sammenliknet med 2019 (Østhus/Statistisk sentralbyrå, 2021). Denne kraftige nedgangen sees i sammenheng med koronapandemien og de restriksjoner denne medførte for kirkelige arrangementer. Antall dåp påvirkes naturlig nok også av antallet fødte barn, men også andelen barn som døpes har gått nedover, fra 76% i 2005 til bare 45% i 2020, en nedgang på 6 prosentpoeng fra 2019. De aller siste tallene, for 2022 (Statistisk sentralbyrå, 2023) viser noen grad av reversering fra pandemiåret 2020, med drøyt 28.500 døpte, som utgjør en andel på 55,3%, opp 3,9% fra foregående år.

3.2 Motivasjon for/mot kirkelig dåp

Nedgangen i dåpstall fra 1960-tallet og utover har utløst mye forskning om hva som er motivasjonen hos foreldre/familier, både for å velge barnedåp og for å velge det bort. Mye av denne forskningen finnes i de samme kildene som nevnt over. Ida Marie Høeg er en norsk forsker som har studert dåp og relaterte temaer gjennom mange år. I en noe eldre kartlegging,

medlemsundersøkelsen til Den norske kirke gjennomført i 2000 i regi av Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO), ble det spurt om foreldres motiver for å velge å døpe sine barn, med følgende prioriteringsrekkefølge (Høeg, 20003, s. 116-117), se Tabell 1.

Tabell 1 Motiver for dåp avdekket i medlemsundersøkelsen til Dnk i 2000

Motiver	%
Jeg synes barnedåp er en fin tradisjon	85
Jeg er selv døpt	73
Jeg mente dåpen ville gi barnet/barna bedre mulighet for å velge selv senere i livet	73
Min ektefelle/samboer/kjæreste ville at barnet skulle døpes	65
Jeg ville ha en vakker høytidelighet for barnet/barna	65
Jeg følte at dåpen gir trygghet	60
Jeg ville at barnet/barna skulle være en del av kirken	58
Jeg ville at barnet/barna skulle bli Guds barn	53
Jeg hadde/har en kristen tro	52
Jeg ville at barnet/barna skulle vokse opp som kristen	48
Jeg opplevde press fra familie	8

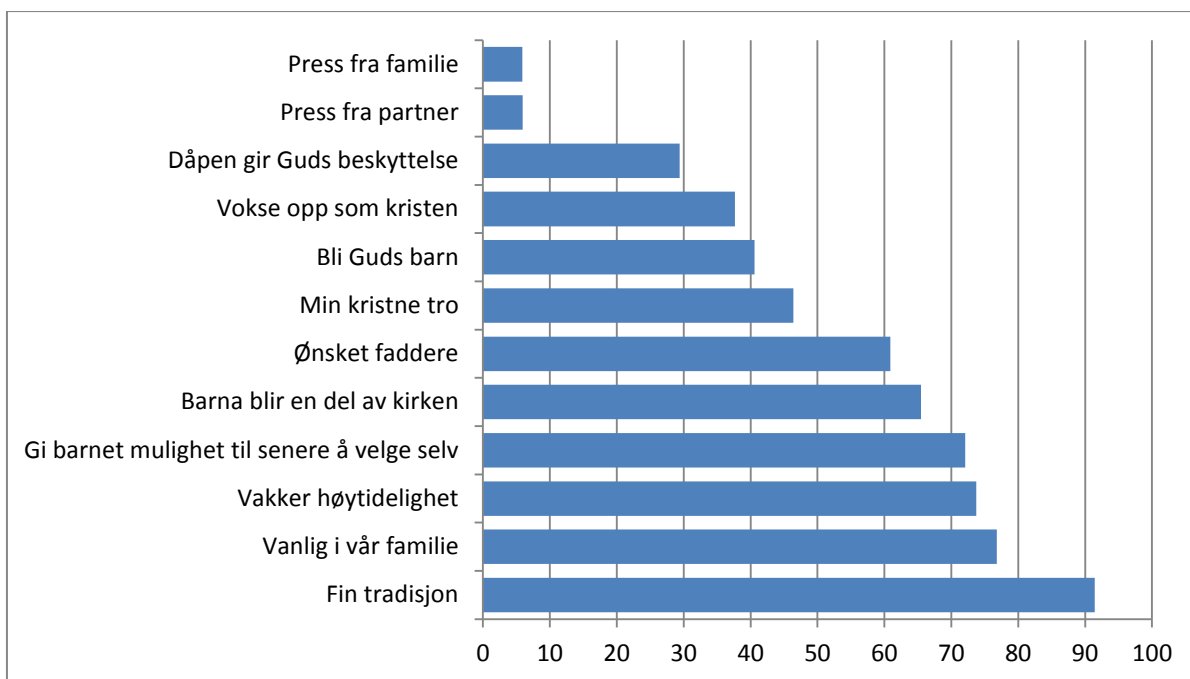
En ny foreldreundersøkelse ble gjennomført i 2011, der samme spørsmål om motiver for dåp ble stilt, denne gangen ble svarene presentert med andel respondenter som anså de ulike motivene som viktig, verken eller og ikke viktig (Høeg og Trysnes, 2012, s. 31-32), se Tabell 2. Høeg og Trysnes observerer at selv om prosentandelen som har utpekt de ulike motivene varierer noe, men rangeringen av motivene er nokså uforandret på de ti årene mellom de to undersøkelsene.

Tabell 2 Motiver for dåp avdekket i medlemsundersøkelsen til Dnk i 2011

	Viktig	Verken eller	Ikke viktig	Sum
I vår familie er det vanlig å døpe barna	76	19	6	101
Jeg ville ha en vakker høytidelighet for barnet/barna	73	20	7	100
Jeg mente at dåpen ville gi barnet/barna Guds bedre mulighet til å kunne velge selv senere i livet	68	26	6	100
Jeg ville at barnet/barna skulle være en del av kirken	68	23	9	100
Min ektefelle/samboer/kjæreste ville at barnet/barna skulle døpes	57	29	15	100
Jeg hadde/har en kristen tro	56	31	13	100
Jeg ville at barnet skulle vokse opp som kristen	44	38	18	100
Jeg ville at barnet /barna skulle bli Guds barn	44	36	20	100
Jeg tror at dåpen gir Guds beskyttelse	31	41	28	100
Andre i familien ønsket det	17	37	46	100

N= 480-518, Kilde: Foreldreundersøkelsen 2011

I 2014/15 gjennomførte Høeg og Gresaker en studie av dåp spesifikt i Oslo bispedømme, basert på både kvantitative, statistiske data og kvalitative intervjuer med foreldre. Også denne undersøkelsen fant en del overlapp i motiver for å velge dåp, men det ble også avdekket en markant forskjell mellom Oslo og Akershus og resten av landet ved at religiøst orienterte begrunnelser har langt lavere betydning i hovedstadsområdet (2015, s. 37). Forfatterne gjorde mange analyser av datamaterialet, inkl. forskjeller mellom aldersgrupper, personer med eller uten en kristen tro, osv. Det vil føre for langt å gjengi detaljerte funn fra disse analysene her, men ikke overraskende er det en klar sammenheng mellom i hvilken grad foreldrene har vært konfirmert, gift, aktiv deltaker i gudstjenester, osv. i Dnk og om man har døpt barn i kirken (s. 48-49). En siste studie å nevne er rapportert av Rafoss fra en undersøkelse om oppslutning om dåp i Østre Romerike prosti. Figur 2 viser andelen respondenter som har identifisert de ulike motivene som enten viktige eller meget viktige, og også disse funnene er i god overenstemmelse med studiene nevnt over (Rafoss, 2016, s. 21-22).

Kilde: Romerikeundersøkelsen, N = 135–140⁸

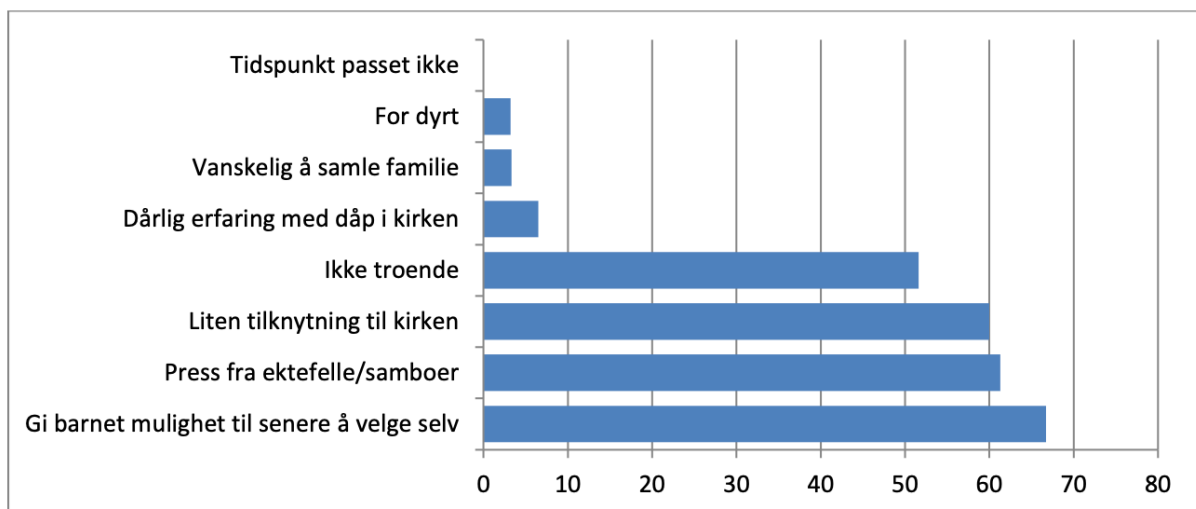
Figur 2 Motiver for dåp i Østre Romerike prosti

Som et eksempel på tilsvarende funn fra andre land tas det her med resultater fra en undersøkelse i Danmark, gjennomført i 2014, med ca. 1.000 respondenter. På spørsmålet om hvilke faktorer som påvirket valget om å døpe barn var de viktigste momentene som vist i Figur 3 (Leth-Nissen og Trolle, 2015, s. 17-18). Man ser raskt at mange av de samme faktorene avdekket i Norge også er viktige i Danmark.

	Sp. 8d: Hvilke faktorer hadde betydning for beslutningen om at døpe dit barn/dine barn?
45	Familietradisjon
45	For at markere at barnet får navn
38	Det er en del af det at være dansk at være døbt
32	Vi vil gerne fejre vores barn
25	For at give barnet Guds velsignelse gennem livet
25	Dåben giver anledning til at knytte gudmoder, gudfader og faddere til familien
24	Vores barn skal vokse op som kristent
19	Kirkerummet giver en god ramme for dåben
17	Dåben er en måde at vise på, at vi er blevet en familie
11	Min ægtefælle/sambo/kæreste ville have at barnet/børnene skulle døbes
9	Dåben virker som en beskyttelse af barnet
7	Fordi jeg tidligere har haft en god oplevelse med dåb
6	Hensyn til bedsteforældre
5	Jeg føler mig knyttet til kirken gennem en personlig relation
1	Kirken stillede festlokaler til rådighed
1	Kirken henvendte sig til os
4	Andet
2	Ved ikke
315	Totalsum

Figur 3 Motiver for dåp i Danmark

Det er også gjennomført flere studier for å identifisere grunner til at foreldre ikke velger kirkelig dåp for sine barn. Høeg og Gresaker så også på dette i studien om Oslo bispedømme. De fant at de dominerende motivene var: At løftet man skal avlegge ved døpefonten er noe man ikke kan stå inne for og som medfører en initiering i en institusjon man ikke kan identifisere seg med, at det ikke stemmer overens med den personen man ønsker å være og det livet man vil leve, videre at man ikke ønsker å ta valg på vegne av barnet, men heller la dem selv foreta et slikt valg senere, typisk ifm. konfirmasjon (2015, s. 85-92). De gjorde et annet interessant funn: «De som ikke har døpt barna sine, er en type medlemmer som ikke ønsker at Den norske kirke skal stille krav til dem, men vil at kirken skal være der i tilfelle de trenger den.». Dette synes å ha viktige implikasjoner for hvorfor de ikke benytter kirken etter at dåpen er gjennomført. I studien av Østre Romerike prosti fant Rafoss (2016, s. 23-25) et antall grunner til å ikke døpe barn, se Figur 4. Disse bygger på data fra et nokså lite antall personer og dels overlapper med og dels avviker noe fra tilsvarende funn fra Oslo og Akershus.

Figur 4 Motiver for å ikke velge dåp i Østre Romerike prosti

Klemmetsby (2015, s. 431-433) gjorde en undersøkelse på Sunnmøre blant foreldre som var medlemmer av Dnk, men som likevel valgte bort dåp, og fant flere grunner til dette: Mangel på egne religiøse erfaringer i oppveksten, foreldrenes (altså foreldrene til foreldre som velger bort dåp) mangel på gudstro, et ønske om å la barna selv velge livssyn, skepsis til en for konservativ kirke i synet på tema som homofili eller for liberal kirke i spørsmål om miljø, en oppfatning av kirkelige sakramenter som kjedelige og upersonlige, m.m. Til slutt inkluderes også her resultater fra Danmark, se Figur 5 (Leth-Nissen og Trolle, 2015, s. 18-19), igjen nokså sammenfallende med resultatene vist over fra Norge.

Pct.	Sp. 8e: Hvilke faktorer spilte ind i beslutningen om ikke at døbe dit barn/ dine børn? Base: 235 respondenter med ingen eller nogen børn døbt
51	Jeg ville, at barnet/børnene skulle vælge selv senere i livet
32	Jeg synes ikke, jeg kan si ja til trosbekendelsen
17	Jeg tilhører en anden religion
9	Min ægtefælle/sambo/kæreste ville ikke at barnet/børnene skulle døbes
3	Vi/jeg havde ikke økonomisk overskud til at holde en stor fest
3	Familietradition
2	Jeg ved, at nogen i min familie ikke bryder sig om at være til gudstjeneste

2	Jeg ved for lidt om dåbens betydning
1	Kirken henvendte sig ikke til os
-	Hensyn til bedsteforældre
-	Jeg har haft en dårlig oplevelse med kirken
22	Andre grunde
142	Totalsum

Figur 5 Motiver mot dåp i Danmark

Det kunne vært presentert resultater fra liknende forskning i andre land, men hensikten med denne gjennomgangen har vært å gi en grov oversikt, som et bakteppe for oppgavens hovedfokus på det som skjer etter dåpen. Viktig innsikt fra denne gjennomgangen er hva foreldre tenker om kirkelig dåp, noe som kan bygges videre på i utviklingen av kirkelige tilbud etter dåpen, men den eksisterende forskningen rundt dåp gir lite kunnskap om hvilke tilbud foreldre til døpte barn kan finne attraktive senere i barnets oppvekst.

3.3 Relasjoner bygget på trosopplæring og andre kirkelige tilbud til barn og ungdom

Det er åpenbart mange forhold, og relaterte fagområder, som påvirker barn og unges forhold til kirken, alt fra pedagogikk, psykologi, sosiologi, økonomi, osv. Det meste av dette faller utenfor hva som er både plassmessig mulig å inkludere i denne masteroppgaven og direkte relevant for oppgavens problemstilling. Denne delen av litteraturstudiet har derfor tatt utgangspunkt i praktisk teologi som det sentrale fagområdet og det er søkt etter teorier og studier forankret i dette området. Likefullt er det inkludert stoff der identifiserte kilder benytter seg av bidrag fra eller beveger seg over i andre felt som har særlig relevans.

Et tema som har stått sentralt i mange av de identifiserte kildene er at det dreier seg om en *relasjon* mellom kirken og dens medlemmer, og for denne oppgavens tema er det spesielt relasjonen mellom kirken og barnefamilier (barna selv, deres foreldre og til en viss grad andre familiemedlemmer) som er viktige. I en rapport fra arbeidet med å evaluere

Trosopplæringsreformen i Den norske kirke, som ble gjennomført i perioden 2004-2010, så Høeg og Trysnes nettopp på menighetenes samvirke med hjemmene i arbeidet med

trosopplæring. Dette ble begrunnet nettopp med at foreldres relasjon til kirken er et sentralt tema i trosopplæring, da disse relasjonene former både forventninger til og bruk av kirken (2012, s. 12). De drøftet også roller til relasjoner generelt hos mennesker; de kretser normalt rundt felles interesser eller felles problemer og er en viktig ressurs når det gjelder å få gjennomført felles oppgaver, men relasjoner etableres typisk både ut fra egeninteresse og felles interesse (s. 13). Slike sosiale relasjoner finner man mellom individer, grupper og organisasjoner og utgjør drivkraften i sosiale nettverk (Fyrand, 2005, s. 22). I en studie av ungdommer og deres oppfatninger rundt kirkelig konfirmasjon fant Grimsby og Birkedal (2020, s. 28) at relasjoner, særlig til nær familie, er viktige for å velge konfirmasjon. Det var snakk om en litt annen relasjon, men Staurheim (2020) fant i sin studie av lokalsamfunn som hadde opplevd en kirkebrann at det finnes en «taus tilhørighet» til kirken, der mange har en relasjon til selve kirkebygget, uten å være aktive kirkegjengere utover evt. høytider eller seremonier det er naturlig å delta i. Alt dette har åpenbart relevans for masteroppgavens problemstilling, ved at slike nettverk av relasjoner kan utnyttes til å knytte tettere bånd mellom kirken og familier.

Dette er også et tema med mange aspekter. For det første finnes det en del undersøkelser om folks holdninger og relasjoner til kirken, basert på empiriske data fra enten spørreundersøkelser eller intervjubaserte studier. Tilbake til undersøkelsen Folkekirke 2000 viste data at kun en liten andel av medlemmene i Dnk hadde en tett relasjon til kirken, med bare 6 prosent som deltok jevnlig i gudstjenester, dog med noe høyere andel som var i kontakt med kirken rundt tilbud for barn og ungdom, ca. 20 % (Høeg, Hegstad, Winsnes 2000, s. 42). I den samme undersøkelsen fant man også at medlemmer som ønsker å avslutte medlemskapet har det Høeg og Trysnes betegner som «løse relasjoner til kirken» (2012, s. 15). De viser også til studier i Sverige og Finland, der det er påvist at de som melder seg ut av folkekirken har hatt en løs relasjon.

Høeg og Gresaker anvendte data fra KIFOs Tros- og livssynsundersøkelse gjennomført i 2012 for å se på faktorer som hadde påvirket relasjonen til Dnk på en positiv måte, differensiert mellom medlemmer av kirken som hadde eller ikke hadde døpt barn (2015, s. 50-51).

Resultatene er vist i Tabell 3, der andre kolonne er svar fra personer som var medlemmer av Dnk, men som ikke hadde valgt kirkelig dåp for sin(e) barn, tredje kolonne er medlemmer som hadde valgt dåp, fjerde kolonne representerer medlemmer som hadde barn (som både hadde og ikke hadde valgt dåp) og femte kolonne er alle medlemmer, både med og uten barn.

En * ved siden av tall i tabellen angir at det var en signifikant forskjell (på 5-prosentnivå) mellom svarene i kolonnene 3-5 og medlemmer som ikke hadde valgt dåp i kolonne 2.

Tabell 3 Faktorer som påvirker relasjonen til Dnk

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Dnks konserter/kulturarrangement	55,3	65,2*	34,5*	61,0
Dnks håndtering av dåp, bryllup, begravelse	52,3	74,9*	73,3*	70,5*
Dnks arbeid blant syke og gamle	43,4	57,1*	56,1*	52,0*
Dnks medvirkning ved kriser og ulykker	42,1	55,9*	54,9*	52,1*
Dnks arbeid blant barn og unge	38,2	58,9*	57,4*	52,4*
Min egen konfirmasjon	31,8	56,5*	54,9*	54,2*
Skolens religionsundervisning	21,1	40,9*	39,5*	36,3*
Dnks gudstjenester	18,0	39,7*	38,3*	36,1*
Venner og families erfaringer m/Dnk	17,8	37,5*	36,1*	35,1*
Dnks deltakelse i debatten om innvandring og asyl	14,5	18,4	18,1	16,9
Gjennomføringen av Kirkevalget 2011	9,2	19,6*	18,8*	17,1*
Dnks deltakelse i debatten om miljø og klima	7,9	15,5*	14,9*	13,5*
Debatten i Dnk omkring homofili	7,2	9,2	9,1	8,6
Dnks medlemsregister	1,3	8,5*	8,0*	7,5*
N	128–152	1834–1920	1963–2072	2795–2991

Undersøkelsen gir for det første innsikt i forskjellene mellom medlemmer som henholdsvis ikke har valgt og har valgt kirkelig dåp, noe som ikke er så relevant for denne masteroppgaven, men den gir også et godt bilde av hvilke kirkelige tilbud og andre forhold ved kirken som bidrar til en positiv relasjon hos dåpsforeldre til kirken. Rangert etter høyest svarandel er de fem viktigste faktorene kirkelig dåp/bryllup/begravelse, konserter/kulturarrangement, arbeid blant barn og unge, arbeid blant syke og gamle samt egen konfirmasjon. Rapporten inneholder en tilsvarende tabell med data om faktorer som har påvirket relasjonen til kirken negativt (s. 52), men dels er tallene for viktighet langt lavere enn for de faktorene som bidrar positivt og dels bidrar disse i mindre grad med innsikt å ta med videre i oppgaven.

I forskning på relasjoner, både som et generelt fenomen og i kirkelig sammenheng, er det to mer grunnleggende forhold, utover mer konkrete faktorer som vist i tabellene over, som trekkes frem som utslagsgivende for relasjoners kvalitet, nemlig *tillit* og *omdømme*. I sin evalueringsrapport av trosopplæringsreformen vier Høes og Trysnes en del plass til å diskutere hvordan relasjonsbygging er en langsiktig aktivitet og som bygger på et like langsiktig arbeid med å skape tillit mellom aktørene i relasjonen og et godt omdømme for den institusjonen som ønsker å bygge en sterk relasjon (2012, s. 19). Dette er i seg selv to svært

omfattende fagområder med store korpuser av litteratur, men det er ikke rom for å inkludere mye av disse i denne oppgaven. Høes og Trysnes har valgt å basere seg på norsk forskning i regi av Peggy S. Brønn ved Senter for virksomhetskommunikasjon ved BI. To momenter er særskilt relevante å ta med her: For det første at det er en toveis påvirkning mellom relasjoner på den ene siden og tillit/omdømme på den andre (Brønn, 2007, s. 376). Det betyr at man enten først kan vektlegge å bygge en organisasjons omdømme og generelle tillit i befolkningen, som et grunnlag for å deretter inngå relasjoner, eller at man kan satse på å først etablere relasjoner, som i sin tur bidrar til å bygge omdømme og tillit. I praksis vil nok disse gjensidig påvirke hverandre over tid, men Brønn anbefaler det siste, altså å starte med relasjonsbygging. Det er en anbefaling som har relevans for de råd denne oppgaven til slutt kan munne ut i. Det andre momentet som er nyttig å ta med her er fire indikatorer Brønn har foreslått kan brukes for å vurdere om en relasjon er av høy kvalitet og sannsynlig å bestå over tid (2007, s. 380-381):

1. *Tillit*, definert som den ene parts vilje og evne til å åpne seg for den andre part i relasjonen.
2. *Gjensidighet*, enighet om hvilke(n) av partene som har rett til å påvirke den andre.
3. *Forpliktelse*, i hvilken grad hver av partene føler det er verdt å investere tid og penger i relasjonen.
4. *Tilfredsstillelse*, i hvilken grad hver av partene har en positiv oppfatning av den andre med hensyn til hva som kommer ut av relasjonen.

Pettersen gjennomførte et omfattende empirisk arbeid i Sverige og fant fem av det han kalte *sosiale* mekanismer som var spesielt viktige for folks utvikling av en god relasjon til kirken. Disse var erfaringer med kirken frem til 20-årsalderen, familiesituasjonen, personlige møter med prest, erfaringer med andre kirker og religioner samt kritiske hendelser i møtet med kirken og dens tilbud. Begge disse listene av faktorer kan nok sies å representere en form for «sunn fornuft» og kan kanskje tolkes å være selvsagte, men til sammen utgjør disse en innsikt i relasjonskvalitet som er verdt å ta med videre i arbeidet med oppgaven. Det er også oppløftende at Høes og Trysnes fant at man i forbindelse med trosopplæringsreformen gjennomgående har lyktes i å etablere tillitsskapende arenaer for foreldre, barn og ungdom (2012, s. 97).

Langsiktighet er også et sentralt tema i forskning som ser dåp som en initiasjonsrite til et langvarig fellesskap mellom kirken og dåpsbarnet og dets familie. I følge Ellinggard skaper

dåpen en ny tilhørighet, til kirken, og dette er uavhengig av om motivasjonen for å velge dåp var religiøst eller ikke-religiøst begrunnet, f.eks. kompatibilitet med kirkens verdsett (2022, s. 71). Gjennom intervjuer med familier som hadde valgt et tilbud om såkalt drop-in dåp fant han at dåpen førte til at informantene fikk en styrket tilhørighet til menigheten og at det ikke alltid lå en gudstro bak valget (s. 73). Også Høeg og Trysnes diskuterer dåp (og konfirmasjon) som ritualer som både bidrar til relasjonsbygging i seg selv og samtidig representerer en inngangsport til videre trosopplæring (2012, s. 16). I sin doktoravhandling hevdet Høeg at både dåp og kirkens andre store livsløpsritualer kan bidra til å aktivisere foreldre og knytte dem til kirken (2008, s. 343). Kirken har også forsøkt å utnytte denne evnen ritualer har for å skape og vedlikeholde relasjoner gjennom å skape nye ritualer, som utdeling av 4- og 6-årsbok (Hauglin, Lorentzen og Mogstad, 2008, s. 202).

3.4 Kirkelige tilbud til familier med barn og unge

Utdeling av 4- og 6-årsbøker er for øvrig bare eksempler på den langsiktige trosopplæringen kirken gir tilbud om. For denne masteroppgaven er dette åpenbart svært sentralt, og trosopplæring kan på ett vis nærmest sies å være svaret på oppgavens problemstilling om hvordan man kan engasjere dåpsfamilier etter dåpen. Som Holdø påpekte i sin masteroppgave, som spesifikt handlet om dåpssamtalen, så ønsker kirken at dåpen, innledet med dåpssamtalen, skal være starten på et opplegg for trosopplæring som følger barnet fra 0 til 18 år (2008, s. 15). Gjennom reformer, utvikling av nye tilbud, pilotforsøk i ulike menigheter, osv. har Dnk drevet løpende arbeid for å forbedre og fornye trosopplæringen, med både større og mindre grad av suksess. Det er dermed ikke så enkelt at man kan si at trosopplæring er svaret; dette er et dynamisk tilbud som stadig må tilpasses et dynamisk samfunn der målgruppen og dens preferanser endrer seg. For denne oppgaven vil det derfor være viktig å forstå hva som har vært gjort så langt på dette området, både sentralt og lokalt rundt om i landet, for så å kunne bygge på denne innsikten i møtet med dåpsfamilier lokalt i nedslagsområdet for oppgaven.

Før forskning om ulike aktiviteter presenteres, er det verdt å se hva Dnk selv sier om innholdet i trosopplæringen. Trosopplæringsplanen fra 2010¹ deler innholdet i tre kategorier: Livstolkning og livsmestring, kirkens tro og tradisjon og kristen tro i praksis. Innenfor hver av disse kategoriene er det angitt mer detaljert hvilke tema som bør dekkes og for kategorien

¹ Gud gir – vi deler, Plan for trosopplæring, Den norske kirke, 2010, s. 16-17

kristen tro i praksis er det også gitt forslag til aktiviteter. Disse omfatter bønn, gudstjenestefeiring, bibellesning, sang, musikk og kultur, diakoni, misjon og økumenikk, etikk, tilgivelse, faste og forsakelse samt medarbeiderskap. Høeg og Trysnes så enda mer konkret på ulike tilbud innen trosopplæring og hvordan disse har blitt mottatt og anvendt. Overordnet kartla de hvor stor andel av barn og unge som hadde fått tilbud om ulike aktiviteter, og fant at 86% av foreldrene sa at de hadde mottatt slike tilbud, mens 72% hadde takket ja til ett eller flere av dem (2012, s. 35-36). Et viktig funn var at to tilbud utmerker seg, både med hensyn til at de tilbys og at de anvendes, nemlig ulike musikalske aktiviteter, som kor, sang og musikk for ulike aldersgrupper, inkl. babyer, og utdeling av 4-årsbok. Dette er viktig informasjon å ta med videre i arbeidet, mens det samlede resultatet av kartleggingen, vist i Tabell 4, viser bredden i tilbud identifisert i undersøkelsen.

Tabell 4 Oversikt over hvor mange som har fått og takket ja til ulike trosopplæringstilbud

Fått tilbud om...	Tiltak	Vært med på...
Prosent		Prosent
29	Kor/sang/musikk	21
26	Utdeling av 4-årsbok	44
22	Skolegudstjeneste	44
21	Barne-/ familiegudstjeneste	29
13	Barnehagegudstjeneste	24
23	Babysang/trilletreff	17
17	Konfirmantleir	26
15	Tårnagent	8
14	Andre aktiviteter/arrangementer	14
11	Klubb	11
12	Utdeling av 6-årsbok	15
12	Lys våken/overnatting i kirken	7
8	Utdeling av bibel	17
8	Helgetur/leir for ungdom	9
9	Speider	8
7	Ungdomsgudstjeneste	10
7	Ungdomsklubb/kafé	8
5	Ledertrening for ungdom	3
3	Dåpsskole	3
2	Skolestartmarkering	3

Høeg og Trysnes henledet også oppmerksomheten mot det de benevner som ”de nasjonale trosopplæringstilbudene”, der kirken sentralt har investert i å utvikle tilbud som menigheter rundt om i landet kan tilby (2012, s. 36-39). Av slike nevnes spesielt Tårnagenthelg for 8-åringer og Lys våken for 11-åringer, som begge har oppnådd nokså god oppslutning. Disse

kan dermed tjene som inspirasjon til hvordan andre tiltak kan utformes for å sikre relevans og interesse. Det er også oppløftende at de konkluderte med at de ulike tiltakene innenfor trosopplæring synes å treffe målgruppen, basert på hvordan foreldrene vurderte deres barns utbytte av å delta i disse, se Tabell 5 (s. 46-47). Spesielt for de tre høyest rangerte faktorene er det svært positive vurderinger av utbyttet for barna.

Tabell 5 Barns utbytte av deltakelse i trosopplæringstiltak

	Passer godt
Hadde glede av å være sammen med barn og ung	87
Likte aktivitetene	79
Følte seg trygg	73
Snakket sammen om hva barnet hadde lært	59
Ble bedre kjent med det som foregår i kirken	53
Ble mer opptatt av spørsmål om tro og livssyn	23
Ikke utbytte	8

Igjen gir den eksisterende forskningen kunnskap som vil være nyttig videre i oppgaven, spesielt det som er avdekket om hvordan familier vurderer nytten av å delta i ulike kirkelige aktiviteter.

3.5 Samarbeid mellom kirken, familier og frivillige om trosopplæring

En grunnleggende premiss for trosopplæring i Dnk, nedfelt i trosopplæringsplanen, er at det skal være et samarbeid mellom kirken, ved den lokale menigheten, og hjemmet/familien til barnet². Dette underbygger viktigheten av langsiktige relasjoner og har konsekvenser for hvordan man bør tenke om tilbud som utvikles. Det bør ikke først og fremst tenkes «enveis», der kirken er tilbyder og familiene mottakere, men snarere på tilbud og aktiviteter som kan samskapes (mer om rollen til frivillige og deres deltakelse i kirkelige tilbud under). Samtidig kan dette være i strid med en tenkning rundt kirken og dens tilbud der man anvender markeds- og forbrukerteorier til å studere dette, noe som også tas opp lenger ned.

Relatert til at kirken vektlegger at trosopplæring skal være et samarbeid mellom kirke og hjem, er et virkemiddel for å understøtte dette samarbeidet utvikling av ulike typer materiell familiene kan anvende hjemme. Høeg og Trysnes så også på dette tilbudet i sin evaluering av

² Gud gir – vi deler, Plan for trosopplæring, Den norske kirke, 2010, s. 3

trosopplæringsreformen, og rapporten inneholder en del data om hvilken type materiell som finnes og hvordan dette anvendes (2012, s. 71-76). Spesielt er oversikten vist i Tabell 6 interessant ved at den gir en nyttig oversikt over ulike tilbud de studerte menighetene har for barn i ulike aldre, og kan derfor være inspirasjon senere i oppgaven. Forskerne kartla hovedsakelig data om bruk av materiell, ikke hvordan mottakerne vurderte og brukte materialet, noe som hadde vært nyttig å vite mer om.

Tabell 6 Materiell anvendt overfor barn av ulike aldre

	Åsen	Skogen	Sletta	Lien	Viken	Dalen
0 år	Innrammet bønn, Dåpsperm (CD)	Folder Dåpslys Sanghefte Plakat	Dåpsbok	Bok	Brosjyre Barnebibel Dåpslys Diplom	Brosjyrebrev Dåpslys CD Sanghefte
1-5 år	3 Brev Sanghefte	Kveldsbønn Velsignelse Fadervår	Smekke CD Bok plakat	Bilde CD Bok Krone	Hilsen i posten	Bok Sangark Brosjyre
4-åringer	Bok	Bok	Bok	Bok	Bok	Bok
5-åringer			Male- og tegnebok			
6-årsbok	Bok	Bok	Bok	Bok	Bok	Bok
7-åringer			Kristuskrans			
8-åringer			Diplom Lage påskebok			
9-åringer	Bok					T-skjorte
10-åringer	Bibel/ny-testamente				Bibel	Bok
11- åringer (evt. i forbindelse med Lys våken)			Nytestamente	T-skjorte Refleks	T-skjorte	
Tårnagentene			Diplom	Bok		Buff
Annen utdeling av materiell til barn/ungdom under konf.alder				Skrivesaker bibel- leseplan		
Konfirmant	Kristus-krans Hefte		Bibel	Bibel		Sølvkors

Mange kilder har diskutert rollen til familie og hjem i trosopplæring, med ulike metoder og problemstillinger. Holdø, i sitt arbeid med dåpsamtaler, fant at foreldre og foresatte til dåpsbarn var opptatt av nettopp samspillet mellom kirken og hjemmet, men også at opplæringen må utformes slik at det ikke tilfører familiene ytterligere tidspress i en travel hverdag (2008, s. 37). Det siste poenget var i tråd med funn Preston gjorde, basert på data fra

KIFO-seminarer i 2005/2006 i regi av et kompetansenettverk av forskere og kirkelig ansatte som arbeidet med trosopplæring. I kjølvannet av at nye familietilbud hadde blitt introdusert i et lite antall menigheter var en hovedkonklusjon at tilbud innen trosopplæring måtte skape gode trosopplevelser og ikke «påtrengende opplevelser» (2006, s. 60-61). Preston reflekterer over at dette nok både er i tråd med en tradisjon i Dnk for å være mer lavmælt, motivert av å ikke støte fra seg foreldre med svakere relasjon til kirken. Hun peker på to ytterpunkter av konsekvenser av å unngå å være påtrengende: At mer lavmælte tilbud kan gjøre tilbudene mer tiltrekkende og utvide deltakelsen, men på den andre siden at slik tilbakeholdenhet kan «bli oppfattet som en form for kirkelig forlegenhet». Dette peker på viktige utfordringer i utforming av tilbud fremover.

Videre er en konsekvens av vektleggingen av dette samspillet at kirken må mestre kommunikasjon med hjemmet som bidrar til positive opplevelser for foreldrene (Hallen, 2008, s. 45). Halås, da kateket i en lokal menighet, erkjente at i arbeidet med utvikling av trosopplæringstilbudet ble det primært diskutert aktiviteter og hvordan kirkens ansatte kunne bli bedre i dette arbeidet (2008, s. 39). Denne menigheten er ikke nødvendigvis representativ for landet ellers, men jeg mistenker at dette er en nokså vanlig tilnærming, og en utfordring å være oppmerksom på. Stokstad, med erfaring som ungdomsprest i Telemark, gjennomførte intervjuer og en spørreundersøkelse om rollen til familien i utforming av tiltak innen trosopplæring (2006, s. 33-34). Funnene fra dette dreide seg bl.a. om hvilke hjemmebaserte trosopplæringstiltak foreldrene ønsker å bidra til, der den største andelen, ca. to tredjedeler, vil markere høytidene, mer enn halvparten ønsker å bidra til at barna kan få delta i barnekor eller speideraktiviteter, mens ca. halvparten vil prioritere aftenbønn og å lære de ti bud. Et like viktig, interessant funn for denne oppgavens vinkling var et vellykket opplegg med et nettverk av foreldrekontakter som fungerte som ressurspersoner i arbeidet med å utvikle tiltak.

En mer helhetlig oversikt over hvilke typer samarbeid som finnes mellom hjem og menighet rundt om i landet ble presentert av Høeg og Trysnes, se Tabell 7 (2012, s. 75). Tabellen viser antallet samarbeidstiltak innrapportert fra rundt 500 menigheter i henholdsvis 2010 og 2011 og demonstrerer bredden i samarbeidsformer. Også dette er nyttig innsikt å ta med videre, og peker også på den sentrale rollen foreldre spiller som frivillige, noe som tas opp i noe mer detalj lenger ned.

Tabell 7 Oversikt over typer samarbeid mellom hjem og menighet

Type samarbeid	Antall samarbeidsformer 2011	Antall samarbeidsformer 2010
Felles samlinger med foreldre og barn i kirken	222	314
Utdeling av materiell til hjemmet	206	238
Samtaler og kurs, foreldremøter	196	241
Praktisk samarbeid	116	116
Evaluering	65	62
Planarbeid som involverer foreldre	29	46
Komiteer, råd, utvalg	36	28
Samarbeid om innhold, forkynnelse	36	20
Hjemmebesøk	14	15
Undersøkelser, intervju	7	7

Hallen (ofte i samarbeid med Evenshaug) har siden 1970-årene arbeidet med familiepedagogikk og trosopplæring og presenterte i 2006 to mer overordnede betraktninger rundt familiens rolle i trosopplæring. For det første, basert på omfattende intervjuundersøkelser med foreldre til 4-åringer tilbake til 1970- og 1980-tallet, utledet han tre typer foreldre avhengig av deres intensjon med deltakelse i trosopplæring (s. 46):

- Den *trosintegrerende* typen, som ønsker at troen skal bli en integrert del av barnets hverdag
- Den *tradisjonsformidlende* typen, med fokuset rettet mot formidling av kristen tradisjon fra ens egen oppvekst, typisk gjennom søndagsskole og aftenbønn
- Den *realitetsaksepterende* typen, som er mer tilbakeholden og kritisk til formidling, der motivasjonen for å la barna lære om Gud og Jesus var at dette var begreper de vil møte i samfunnet

Det sies ikke noe om hvilken andel av foreldre man kan forvente å finne i hver av kategoriene, noe som uansett sikkert vil variere fra sted til sted og over tid, men likefullt er denne kategoriseringen nyttig å ha med seg når det arbeides med utvikling av tilbud til familier. Holdø gjorde også funn som kretser rundt dette temaet, da spesifikt knyttet til dåpssamtalen, der han fant at det er viktig at kirken både respekterer foreldres tro og motiver for kontakt med kirken, unngår å fremstå «mistenksomme» i møtet med unge foreldre og ikke forsøker å kontrollere og sortere de som oppsøker kirken (2008, s. 69).

Et annet sentralt tema nært relatert til samarbeidet med hjemmet er rollen til frivillige i arbeidet med trosopplæring, og da definert ut fra et «knekkpunkt» på en skala for grad av

involvering og innsats som nedlegges, der man på et litt ubestemmelig sted går fra å være mer passive foreldre (det er for øvrig ikke bare foreldre som kan opptre som frivillige), som sender barna til ulike aktiviteter, til å være mer aktive ressurspersoner, som selv bidrar til gjennomføringen av aktiviteter. Også her finnes det mye tidligere forskning. En grunnleggende observasjon, og nærmest korreks til tidligere tenkning, ble fremført av Høeg og Trysnes, der de sier at en snevrere oppfatning om at relasjoner skal bygges mellom kirkens ansatte og kirkens medlemmer er en «feilaktig framstilling av slik kirken tenker om trosopplæring for barn og unge» (2012, s. 14). Snarere er det snakk om relasjoner mellom flere typer aktører, både ansatte, medlemmer, barn og unge og deres familier, og ikke minst frivillige, som alle kan spille viktige roller i utforming og gjennomføring av tilbud i og utenfor hjemmet. De studerte også statistikk om frivillighet i Dnk, der data fra 2010 viste at over 21.000 personer deltok som frivillige i kirkens barne- og ungdomsarbeid, noe som i snitt utgjør 17,5 frivillige per menighet, et nokså høyt tall og som har vært i økning (s. 85). Videre viser undersøkelsen at 40% av foreldrene som ble spurt om å stille opp som frivillige kan tenke seg dette og at slik deltakelse gir ulike typer utbytte, se Tabell 8 (s. 87). Tilsvarende fant man at de kirkelig ansatte generelt har gode erfaringer med samarbeid med slike frivillige, der 65% svarer at de opplevde et godt samarbeid mellom ansatte og frivillige (s. 91).

Tabell 8 Utbytte foreldre har hatt av å delta som frivillig

(Kan sette inntil tre kryss)	Prosent
Bidratt til at mitt/mine barn fikk delta på noe de hadde lyst til å være med på	60
Fått mer kjennskap til kirken og kirkens arbeid	36
Blitt mer kjent i lokalsamfunnet	22
Fått mer kunnskap om kristendommen	7
Ikke har hatt utbytte av å delta	6

I en sammenfatning av funnene fra evaluering av trosopplæringsreformen skisserte Høeg og Trysnes fire typer samarbeid med frivillige (s. 93-95):

1. Måltidssamarbeid, i den forstand at mange av aktivitetene er preget av at det serveres mat, men også i mer metaforisk forstand «som et gjensidig bytteforhold i form av tjenestetveksling»
2. Utdelingssamarbeid, som kretser rundt tidligere nevnte materiell fra kirken, ment for opplæring i den kristne tro i regi av foreldre

3. Rituellet samarbeid, der man peker på etablering av ulike nye markeringer og ritualiserte praksiser, som utdeling av 4-årsbok og skolestartmarkering for 6-åringer med utdeling av bok
4. Tradisjons- og verdisamarbeid, basert på at foreldrene anser kirken som en viktig tradisjonsformidler og forventer at kirken skal lære barn og unge om de kristne høytidene og om de ulike kirkelige ritualene

Mye av forskningen presentert under praktisk teologi er fra de nordiske landene, av nevnte årsaker relatert til likheter i kirkestruktur, samfunnsforhold, osv., og med større forskjeller til land som England eller USA, som det også finnes mye forskning fra. Det synes likefullt på sin plass å kort gjengi noen funn fra empiriske studier, spesielt fra USA. Noe eldre studier har generelt funnet at deltakelse i kirkelige aktiviteter er positivt korrelert med økt frivillig aktivitet samt at religiøs tro kan gi frivillig arbeid dypere mening for folk, se for eksempel Wuthnow (1991) og Wilson (2000). En Gallup-undersøkelse fra 2004 viste at engasjerte medlemmer er mer disponerte for å invitere andre medlemmer til å delta i menigheten, bidra med flere timer til frivillig arbeid, donere mer penger til menigheten og oppleve høyere følelse av tilfredsstillelse med eget liv (Winseman, 2004). Corcoran fant empirisk støtte for sine hypoteser om at medlemmer som opplever at religiøse sammenkomster gir dem emosjonell energi, har større sannsynlighet for å engasjere seg i frivillig arbeid i menigheten (2020, s. 20). Videre har man funnet at deltakelse i aktiviteter i en menighet har mange positive effekter for folk, som økt sannsynlighet for å utvikle vennskap, ha en følelse av tilhørighet og tilgang på et sosialt støttesystem ved behov (Ellison og George, 1994). Gallup-undersøkelsen viste også at engasjerte medlemmer er viktige for hele menighetens følelse av spirituelt velvære (Winseman, 2004).

Becker og Dhingra studerte et antall menigheter for å identifisere faktorer som gjorde det mer sannsynlig at medlemmene ville engasjere seg i frivillig innsats i kirken. De fant at nære relasjoner til naboer, bosted i mer ruralt strøk, å være gift med barn, ha høyere utdanning og vennskap med andre medlemmer av menigheten alle var viktige faktorer (2001, s. 324-330). Særlig viktig for denne oppgaven var at foreldre var mer positivt innstilt til å bidra til familieorienterte tilbud samt at personlige, sosiale relasjoner til medlemmene i menigheten faktisk var viktigere enn egen religiøs tro. Annen forskning har vist at tillit innad i en menighet har mange fordeler, både økt vitalitet i kirkelige aktiviteter (Hooghe og Stolle, 2003) og bedring i både den enkeltes velvære og menighetens sosiale kapital, som igjen ofte fører til høyere engasjement (Putnam, 2000). Seymour, Welch, Gregg og Collett så nærmere

på hva som kan skape tillit blant medlemmene i en menighet. De fant at selv om både religiøs tro og praksis er viktige, så kan «mikroprosesser» i menighetene ha enda større betydning (2014, s. 141-142). Dette er prosesser relatert til aktiviteter som gjennomføres og som bygger sosiale relasjoner, både mer organiserte aktiviteter og treffpunkter som gir rom for kontakt og utveksling mellom medlemmene.

3.6 Hvem tar beslutninger om barn og unges deltakelse i kirkelige tilbud?

Et tema som må nevnes, da det har stor påvirkning på hvordan man kan tilnærme seg barnefamilier, er foreldres syn på i hvilken grad de kan ta beslutninger på vegne av sine barn når det gjelder dåp, konfirmasjon og annen kontakt med kirken. Som vist over, i diskusjonen om motiver for og mot kirkelig dåp, sier en nokså høy andel av foreldre at valget av kirkelig dåp for små barn er en beslutning som gir barnet valgfrihet senere i livet, både muligheten for å ikke delta i kirkelige tilbud eller forbli medlem av Dnk samt mulighetene det å være døpt og medlem av Dnk gir for å engasjere seg i kirken og dens tilbud. I sistnevnte tilfelle er formodentlig tanken at å ikke døpe barnet vil begrense disse mulighetene, selv om dette ikke er en irreversibel beslutning, det er fullt mulig å bli døpt og medlem av kirken senere. Kanskje noe overraskende opptrer ikke dette som en viktig faktor i den danske undersøkelsen (Leth-Nissen og Trolle, 2015), men dette kan også skyldes hvilke forhåndsdefinerte faktorer respondentene kunne velge blant. For foreldre som ikke valgte dåp, både i undersøkelsen fra Romerike og i Danmark, er den aller viktigste faktoren at foreldrene ønsket at spørsmålet om tilknytning til kirken eller ikke, er noe barna selv skal få bestemme senere i livet. Ellinggard studerte i sin undersøkelse et utvalg av dåpsfamilier der en andel var eldre barn, og for disse var en viktig motivasjon at barnet skulle få velge selv (2022, s. 74). Han koplet dette både til en mer demokratisert familiedynamikk og fokus på individet (mer om individualisering senere), og fant også at i mange tilfeller valgte barna selv å bli døpt, uavhengig av foreldrenes trosstandpunkt.

Som sagt, dette er utvilsomt et kritisk punkt i spørsmålet om hvordan kirken kan tilnærme seg og bygge relasjoner til barnefamilier. Høeg, i sin studie av foreldre som hadde valgt ulike typer ritualer, kirkelig dåp og andre navnemarkeringer, fant at mange av disse foreldrene mente barna først var modne til å ta et livssynsvalg selv først i konfirmasjonsalderen (2008, s. 133-134). Videre at valget foreldrene tok når barna var små, enten det var dåp eller navnefest, var et midlertidig valg; en evt. kirkelig konfirmasjon ville barnet selv ta stilling til senere. Høeg og Gresaker gjorde også funn som utdyper forståelsen for dette, ved at man anser det

som uheldig dersom barn eksponeres for religiøs forkynnelse for tidlig, i motsetning til mer generell religionsundervisning på skolen (2015, s. 104). Samtidig erkjennes det en potensiell konflikt mellom å forsøke å skjerme barnet mot forkynnelse og deltakelse i kirkelige aktiviteter i ung alder og det å gi barnet reell selvbestemmelse.

Kanskje tilsier dette en todelt tilnærming: Overfor foreldre som mener de har rett til, og da «gjør det rette» på vegne av barnet, å velge dåp når barnet er for ungt til å selv kunne ta et slikt valg, kan man være aktiv med å informere om kirkens ulike tilbud og søke å bygge langsiktige relasjoner til hele familien, slik man tradisjonelt har gjort. Men overfor den andre gruppen foreldre, som bevisst ikke ønsker å ta noe valg på vegne av barna før de selv er gamle nok til å kunne foreta et overveid valg om å delta eller ikke delta i kirkelige tilbud, vil gjerne en annen tilnærming være påkrevd. Da vil nok kirken selv tjene på å være mer varsom og respektere dette standpunktet, og da må tilbud og kommunikasjon utformes på en måte som gjør at man både unngår å «skremme bort» slike familier når barna er små og åpner for kontakt på et egnet tidspunkt i barnas oppvekst. Høeg og Trysnes løftet frem myndiggjøring av barn som et tema i deres evaluering av trosopplæringsreformen, med den konsekvens at barnets egne meninger om tilbud er viktige for hvorvidt foreldrene legger til rette for deltakelse, enten foreldrene selv har eller ikke har en kristen tro (2012, s. 18). De understreket også at dette utgjør en utfordring for utformingen av kirkens tilbud og ikke minst at kommunikasjonen må legge opp til dialog med både hjemmet og barn og unge selv. Dette er også i tråd med Ellinggard sine funn og anbefalinger; slike foreldre «forventer at barna selv skal mene noe og være med på å ta beslutningen», men de sier også at dersom barna på et tidspunkt ønsker å bli døpt, vil de respektere dette og legge til rette for det (2022, s. 73).

3.7 Erfaringer med og anbefalinger om ulike kirkelige tiltak/ tilbud og menighetsutvikling

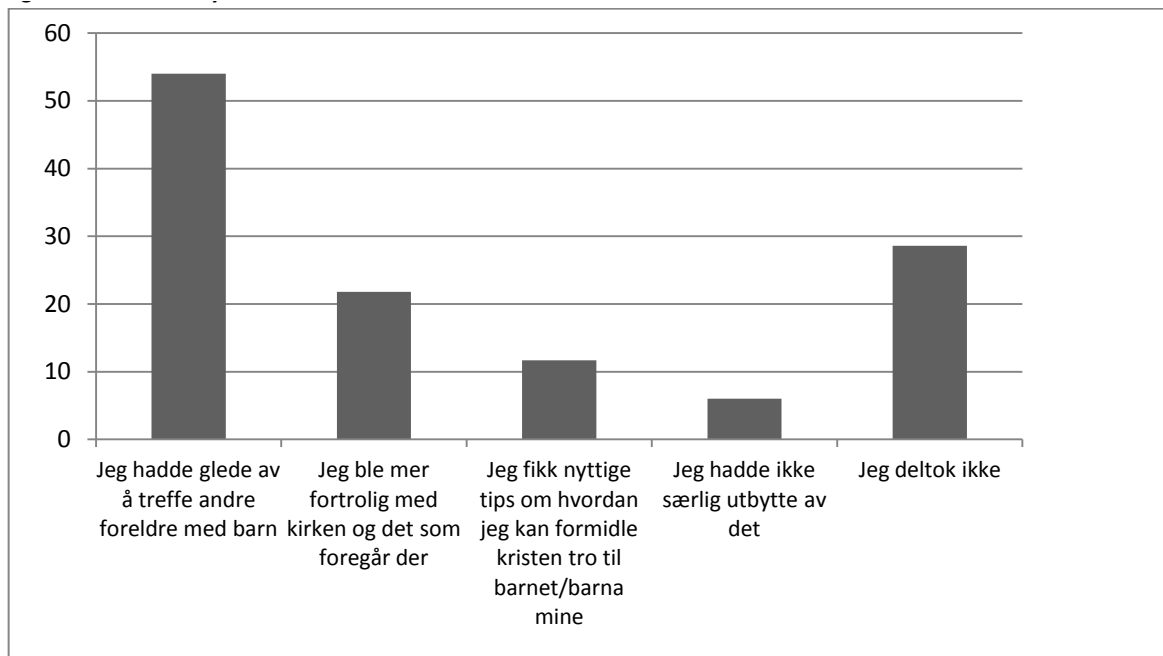
Det nestsiste deltemaet under praktisk teologi er dels det mer generelle begrepet menighetsutvikling og dels mer konkret hvilke erfaringer man har gjort seg når det gjelder å iverksette ulike tiltak for økt engasjering av familier med barn og ungdom og med ulike spesifikke tilbud som har vært utviklet og implementert. Her finnes det garantert mye forskning fra ulike land og ulike kirker rundt om i verden, så det vil både være uoverkommelig å gi en fylldig oversikt over dette og erfaringer fra land/kirker som er nokså annerledes enn Dnk vil sannsynligvis ha mindre relevans for denne oppgaven. Derfor vil gjennomgangen konsentreres rundt informasjon fra nordiske land. I boken «Metode, mål og mening i den Norske kirkes trosopplæringsreform» redegjorde Hallen for tiltak som hadde

blitt utviklet etter at det ble innført et skille mellom den offentlige skolen og kirkens dåpsopplæring i 1969. Disse omfattet dåpsamtaler, kirkebok for 4-åringer og ulike typer materiell relatert til dåp (2006, s. 48), men det synes ikke å finne noen systematisk evaluering av disse. Senere, utover 1980-tallet, ble tilbudet til dåpsfamilier utvidet med et kirkelig familiepedagogisk støttetiltak under navnet «Hjemmenes Dåpsring», som var et abonnementsopplegg, kalt «Tripp-trapp», for familier med barn i alderen 0-6 år (s. 49). I dette tilbudet inngikk samtalegrupper, en dåpsklubb, opplysningsmateriell, osv., og hele tilbudet var innrettet mot at slik trosopplæring måtte skje i et nettverk mellom menighet, barn og familien. Høeg studerte fire pilotprosjekter i menigheter som hadde utviklet nye tilbud på 2000-tallet, og konkluderte med at disse hadde lyktes å skape et bredere tilbud (2006, s. 79-80). Noen viktige konklusjoner hun trakk var at det er viktig å skille mellom tilbud familier «kommer til» og tilbud de kan «delta i», at det er viktig å gi foreldrene kunnskap og selvtillit til å delta i trosopplæring samt at andre deler av menigheten og barnefamilier må aktiviseres.

Johnsen og kolleger gjennomførte for noen få år siden en studie av fire norske menigheter, spredt rundt om i Norge, som alle hadde oppnådd økt oppslutning om sine tilbud, i motsetning til den generelle nedgangen i bruk av kirkens tilbud (2021). Et gjennomgående trekk ved disse menighetene er at de har evnet å bruke barnedåp som en innfallsport, med høye dåpstall og stort oppmøte fra dåpsfølger i gudstjenester (s. 135), noe som stemmer godt med annen forskning og egne erfaringer. Et annet viktig funn var at denne økningen i oppmøte i gudstjenester førte til utfordringer knyttet til om gudstjenestene skal tilrettelegges for dåpsfølger eller det man gjerne kaller kjernemenigheten (ibid). Johnsen går faktisk så langt som å si at et slikt ideal om å være en menighet for alle, i kombinasjon med strategier for vekst i en tid med nedgang i oppslutningen, er kontraproduktivt (s. 136). Dette er en advarsel som må tas på alvor. Denne tosidigheten i menighetsutvikling skisserte Hegstad, der ulike menigheter har strategier for på ene siden å styrke og utvikle det han kalte menighetskjernen og på den andre den brede, folkekirkelige tilhørigheten, og ofte gjør man begge deler samtidig (2012, s. 20). Hans konklusjon var at kirken både må «kunne utfordre til engasjement og deltakelse, men samtidig respektere ønsket om ... avstand» (s. 21).

Som del av den omfattende evalueringen av trosopplæringsreformen gjorde Høeg og Trysnes (2012) en lang rekke funn. Også denne undersøkelsen så på samarbeidet mellom kirken og foreldrene, og understøttet funnet fra 2006 om involvering av disse, ved at deltakelse i ulike aktiviteter innen trosopplæring både ga foreldrene bedre innsikt i hva kirken driver med og inspirerte foreldrene til å engasjere seg mer aktivt i trosformidling (s. 44). De 367

respondentene som hadde besvart dette spørsmålet fordelte seg på ulike typer av utbytte som vist i Figur 6 (s. 45), og viser at flertallet av disse opplevde verdi av deltakelsen, men ca. 30% deltok ikke og ca. 5% hadde ikke noe utbytte av deltakelse.

Figur 6 Utbytte av å delta i trosopplæringstiltak sammen med eget barn

En annen observasjon er at det Høeg og Trysnes kaller *lavterskeltilbud*, som julekonserter og trosopplæringstiltak (s. 51), er preget av å være underholdende og feirende, og at disse bidrar til å opprettholde det Repstad og Løvland (2008) kaller privatreligiøsiteten (som er norsk oversettelse av Davies begrep «vicarious religion» (2007, s. 22)), altså at et mindretall er aktive i religiøst liv på vegne av det store flertallet. Foreldrene som bidro til undersøkelsen foretrakk at kirken selv skulle ivareta forkynnelse, bønn og ritualer, mens foreldrene kunne stille opp med praktiske bidrag, noe som gjør det egnet for å tilfredsstille ønsket Preston fant om at kirkens tilbud ikke må være for påtrengende (2006, s. 60). Et mer helhetlig blikk på hvordan foreldre vurderer kirkelige tilbud til deres barn, finner man i Tabell 9, fra Høeg og Trysnes sin evaluering av trosopplæringsreformen, der spørsmålet var hvilke tilbud som ble ansett som mest aktuelle for deres barn (2012, s. 66).

Tabell 9 Kirkelige tilbud som vurderes som mest aktuelle

	Prosent
4-årsbok	58
Adventsverksted/juleverksted	56
Kor	49
Speider	42
Barnehage-/skolegudstjeneste	39
Søndagsskole	30
Familiegudstjeneste	28
Besøk av presten eller kateketen i barnehage/skole	26
Barnegruppe med ukentlige samlinger	21
Få tilsendt litteratur, CDer, DVDer til bruk i hjemmet.	18
En årlig samling i kirken for aldersgruppen	18
Kristent barnarbeid i samarbeid med aktivitetsskolen/SFO	13
Ingen av delene	3

Dette gir et godt innblikk i hvordan foreldre tenker, og det gir også noen indikasjoner på om det er forskjeller mellom tilbud som er mer av typen engangshendelser, som utdeling av 4-årsbok og juleverksted, og tilbud som medfører et mer langvarig engasjement, som kor og speider. Selv om de to øverste tilbudene er av den første typen, er det oppløftende å se at også aktiviteter med jevnlig oppmøte vurderes som aktuelle av mange foreldre. I Høeg og Trysnes sin konklusjon om reformen, er følgende momenter av særlig interesse for denne oppgaven (2012, s. 97-98): At den når bredt og evner å få mange til å delta i enkelttiltak, som de nasjonale satsningene 4-årsbok og Lys våken, men at det er mer usikkert om den faktiske deltakelsen i det de kaller de kontinuerlige tiltakene. Videre at «aktiveringsretningen» går fra barna til foreldrene, gjennom at barna deltar i trosopplæringstilbud, og ikke foreldrene som trekker med seg barna, spesielt der foreldrene bare har løse relasjoner til kirken. En positiv effekt av reformen er at tiltakene driver frem frivillighet, som har økt i perioden etter at reformen ble innført, men også at de frivilliges bidrag er mer av praktisk art. Kirkens funksjon i å formidle verdier og tradisjon er viktig, både overfor foreldre og ungdom, men de fleste foreldrene legger ikke stor vekt på kirken sin rolle i å formidle et kristent livssyn og trospraksis. Derimot oppleves kirken som en trygg institusjon som kan legge til rette for trygge og gode sosiale opplevelser. Det sies også at reformen har hatt mer fokus på barn enn ungdom, noe som viser seg i at menighetene etterlyser mer materiell og opplegg tilpasset eldre ungdom. Et siste poeng er at det trengs mer kunnskap og forskning om hvordan man skal tilnærme seg foreldre som verken ønsker å motta informasjon fra kirken eller delta i trosopplæringstiltak.

I deres studie av ungdommer og konfirmasjon fant Grimsby og Birkeland at forventningene til konfirmasjonsperioden kretset rundt fellesskap, selskap, nye venner, deltakelse på turer og leir, engasjement seg for klima, deltakelse i lokale aktiviteter i regi av kirken samt å få høre om Gud og kristendom (202, s. 30). Dette er funn som gir ytterligere innsikt i hva unge ser at kirken kan gi av verdi for dem, men gjennom dybdeintervjuer har Grimsby og Birkeland også avdekket noen utfordringer for Dnk. Valget av kirkelig konfirmasjon er ikke et valg av et spesielt religiøst innhold, men mer et spørsmål om fellesskap og tradisjon. Det gjør at kirken både bør tydeliggjøre den kirkelige undervisningens innhold og særpreg og finne en balanse mellom en felles nasjonal kommunikasjon og samtidig tilpasse seg den lokale konteksten (s. 36-37). Lerheim (2012) har studert data fra spørreundersøkelsen «Ung i kirken 2010», som ble gjennomført på oppdrag fra Kirkerådet. Hun fant dels et stort sprik mellom det ungdommene var opptatte av og det de oppfattet at kirken var opptatt av (s. 88). Videre at ordinære gudstjenester på søndager var noe svært få unge hadde deltatt i, og dermed ikke representerer en fruktbar kontaktflate mellom kirken og ungdommer. Derimot fant hun at en stor andel ungdommer hadde deltatt i kasualia, altså kirkelige handlinger som begravelser og bryllup, eller i feiring av høytider som jul og påske. Hun konkluderte dermed med at disse utgjør den største interaksjonsflaten, noe som er en viktig innsikt.

Et konkret tilbud, som også finnes i mange norske menigheter, er babysalmesang. I Danmark ble det i 2016 gjennomført en nasjonal evaluering av dette, med svar innhentet fra fire prostier og med 776 avgitte svar (Iversen og Laugesen, 2014). For kirkens ansatte var motivasjonene for å tilby babysalmesang å nå ut bredere, gjøre foreldre og barn fortrolige med kirkerommet, gi barn og foreldre en god introduksjon til kristendommen og fordi det er en god måte å skape trosopplæring på, mens de var mer blandet om hvorvidt hensikten var å tilføre en åndelig dimensjon i leken med barn (s. 20-22). Enda mer relevant er foreldrenes motivasjon for å delta i tilbudet, der de viktigste momentene var at kirken skulle være en del av livet til både foreldrene og barnet, å introdusere barnet til danske salmer og benytte salmer til trosopplæring (s. 28-30). Til slutt ble foreldrene spurt om hvilket utbytte de hadde av å delta, der de høyest rangerte faktorene var å gi barna gode opplevelser, hyggelig samvær, møte med kirkerommet og gleden ved musikk, mens de færreste tillot det religiøse særlig vekt (s. 33-34).

Et siste interessant poeng knyttet til trosopplæring er Leganger-Krogstad sitt perspektiv på at lokalt arbeid med trosopplæringsplaner kan fungere som det hun kaller et «drivhjul for menighetsutvikling» (2012, s. 83). Siden utvikling, og gjennomføring, av slike planer omfatter en stor andel av kirkens ansatte og frivillige og bringer så mange barn og unge samt

deres familier inn i kirken og dens aktiviteter, er det et sentralt element i den totale utviklingen av en menighet. Dette er helt i tråd med tankene som ligger under denne masteroppgaven.

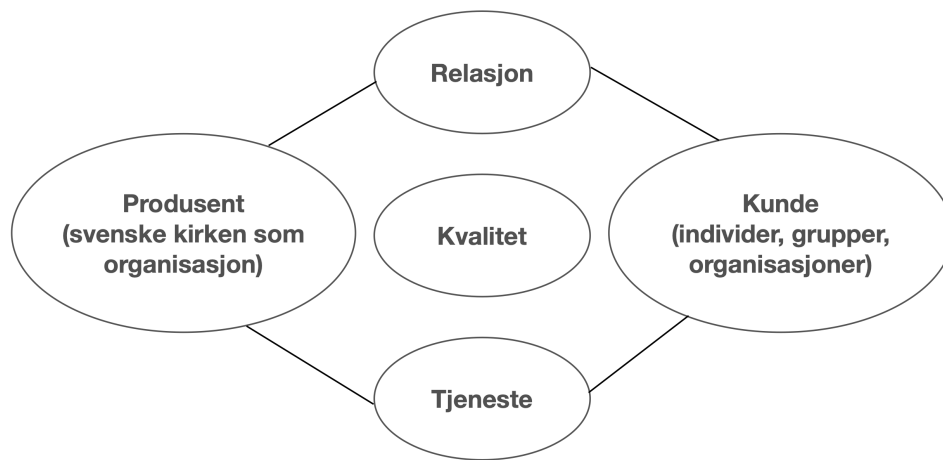
3.8 Markeds-/forbrukertenkning anvendt på kirkelige tilbud

Et siste tema inkludert under den overordnede overskriften praktisk teologi, men som kanskje kunne vært et hovedtema i seg selv, er å betrakte kirken og dens tilbud gjennom teorier og begreper fra et markeds- og forbrukerperspektiv. Dette er et svært omfattende fagområde med mange undertema, men anvendelse på religiøse tilbud er såpass snevert og praktisk innrettet mot kirkelige tilbud, at det synes hensiktsmessig å henge det på gjennomgangen av praktisk teologisk forskning.

I religionssammenheng har Davie vært en viktig bidragsyter også innenfor dette temaet, der hun om Europas befolknings forhold til religion benyttet betegnelsen «from Obligation to Consumption» (Davie, 2006, s. 281). I Danmark har Leth-Nissen gjort samme observasjon i et forskningsarbeid om den danske folkekirken, kalt «Churching Alone», og oversatt det engelske begrepet direkte, til «fra forpliktelse til forbrug» (Leth-Nissen, 2018, s. 247). Tilsvarende i Sverige har Petterson observert at i det svenske samfunnet er store deler av befolkningen sysselsatt i tjenesteytende bransjer, slik at dette er et tjeneste- og forbrukersamfunn der kundene kommer med sine personlige ønsker man forventer at leverandørene tilfredsstillter (Petterson, 2013, s. 52). I Norge har Høeg også sett på denne tematikken og konkludert med samme forbrukerorientering, men også føyd til at dette driver folk til å etterspørre tilbud som gir dem glede (2020, s. 421). I sum har dette ført til at folkekirkene har arbeidet med å utvikle sitt tilbud til å bli både mer differensiert og skreddersydd den enkelte brukergruppe (Leth-Nissen, 2018, s. 248; Høeg, 2020, s. 421). Hamberg, en annen svensk forsker, setter markedstenkningen i sammenheng med økende pluralisering (mer om dette i 4.2) av det svenske samfunnet, og at dette vil kreve et mer differensiert tilbud (Hamberg, 2002, s. 140-141). Hun trekker den konklusjonen at markedsmechanismene kan være det beste «verktøyet» for å identifisere latent etterspørsel for ulike tilbud og møte denne (s. 130).

Petterson er kanskje den nordiske forskeren som har gått lengst i å anvende denne tenkningen, som han har benevnt tjenesteteteori, på kirkelige tilbud, og han illustrerte de sentrale begrepene i en modell vist i Figur 8 (2000, s. 113). Modellen viser hvor sentralt relasjoner mellom

«produsenten» og «kundene» er, men inkluderer også tjenestenes kvalitet som en viktig faktor, noe som vil tas opp igjen i den empiriske delen av oppgaven.

Figur 7 Modell over sentrale begreper i tjenestet teori

Det skal også sies at det finnes innvendinger mot markedstenkning anvendt på religion og kirkelige aktiviteter. Høeg oppsummerte de viktigste slike i 2006 (s. 72):

1. Selv om markedstenkingen rent praktisk kan fungere også for en kirke, så er ikke en kirke en kommersiell leverandør av tjenester, og den kan dermed ikke alltid utforme et tilbud som svarer på en eksisterende etterspørsel.
2. Mulige brukere av kirkelige tilbud styres ikke bare av rasjonelle «forbrukervalg», men handler i stor grad ut fra verdier og normer, tradisjoner og vaner samt ut fra hensyn til fellesskap de inngår i, som slekt, lokalsamfunn, venner, osv. (basert på Bourdieu (1997, s. 44 og 227).
3. Et syn på brukere av kirkelige tilbud som konsumenter er reduksjonistisk og antar at de er kalkulerende rundt nytten de kan få ut av relasjon til kirken. Når det gjelder religion er det andre forhold som styrer engasjement (basert på Wallis og Bruce, 1984).
4. Markedstenkingen vektlegger i for stor grad tilbudssiden av det «religiøse markedet», altså hvilke tilbydere som finnes, hvordan de agerer, hvilke tilbud de har, osv. Den relasjonen brukerne har til religiøse institusjoner vies mindre oppmerksomhet (basert på Petterson, 2000, s. 32-33).
5. Markedsteorier er nokså enkle og mekanistiske og evner ikke alltid å forstå de mekanismene som faktisk utspiller seg. En for aggressiv tilbuds- og kommunikasjonsorientering fungerer ikke alltid i religiøs sammenheng, og kan i

verste fall gi negativ effekt, i form av manglende troverdighet, lojalitet og engasjement (basert på Repstad, 1994, s. 156-157).

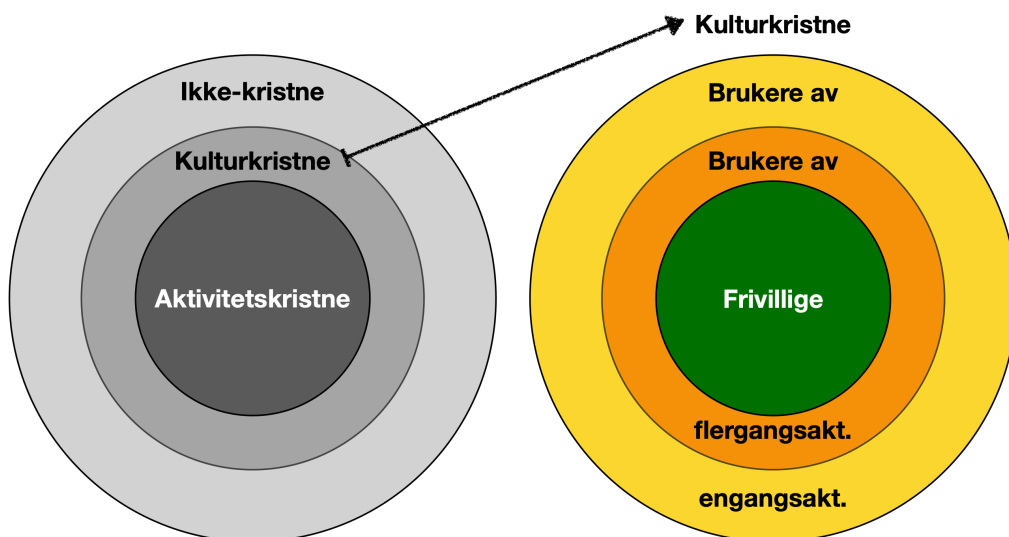
Selv om kildene til disse innvendingene er noen år gamle er det liten grunn til å tro at de grunnleggende sett ikke fortsatt har relevans. Og innvendingene er vektige: selv om det kan gi noen innsikter å se på forholdet mellom en kirke og (potensielle) brukere av dens tilbud som en markedsrelasjon, må en være oppmerksom på at en kirke er en type institusjon der iboende egenskaper gjør at analogien kan svikte. Tross dette konkluderte Høeg i sin evaluering av trosopplæringsreformen dels at den langt på vei ga føringer for en markedstenkning for arbeidet med å utvikle kirkens tilbud innen trosopplæring og at denne tenkningen hadde ført til at menigheter hadde blitt mer konkurransedyktige og med god innsikt i hva familier med barn og unge ønsker fra kirken (2006, s. 81). Dette viste seg i at studerte menigheter hadde lykket godt med å øke oppslutningen om sine tilbud.

Jeg vil avslutte denne delen av litteraturgjennomgangen med å trekke sammen trådene fra dette siste temaet, om markedstenkning anvendt på religion, og relasjonsperspektivet. Igjen er bidrag fra Høeg høyst relevante, fra hennes doktoravhandling, der hun med inspirasjon fra Gilhus og Mikaelsson³, skisserer et bilde av Dnk som et felt med konsentriske sirkler (2008, s. 64-66). Plasseringen i sirklene er basert på kirkens medlemmers forhold til tro, praksis og relasjon til kirken, med fallende intensitet utover i sirklene (Høeg bemerker dog at det er store gradsforskjeller innen hver sirkel og at sirklene ikke nødvendigvis favner alle kirkens medlemmer). Hun identifiserer tre slike sirkler: 1) Den innerste dekker det hun kaller *aktivitetskristne*, som deltar jevnlig i kirkelige aktiviteter, oppfatter seg selv om bekjennende kristne (eller bare kristne), har religiøse forestillinger som ligger nært opp til kirkens teologi og de mener at det er viktig at deres barn deltar i kirkens barne- og ungdomsarbeid. Andelen av medlemmene i kirken som befinner seg i denne sirkelen anslås av Høeg til å være mellom 10-20%. 2) Den midterste sirkelen omfatter det hun kaller *kulturkristne*, som er medlemmer av kirken og føler seg som del av et kristent, kulturelt fellesskap, men ikke en aktiv deltaker i kirkens tilbud. Disse viser derimot stor oppslutning om kirkens ritualer ved livsmilepæler og deltar ofte også i aktiviteter i advents- og juletiden. De har normalt en kristen tro, men da mer basert på egne vurderinger av hva dette innebærer enn kirkens offisielle teologi, og de er

³ Høeg viser til deres forskning på nyreligiøsitet i Norge, publisert i bøker som «Myte, magi og mirakel» og «Kulturens refortrylling»

sjeldent avvisende til å la barna delta på organiserte, kristne aktiviteter. Høeg anslår andelen av medlemmene i Dnk som tilhører den midterste sirkelen å være omtrent 70-80%. 3) Den ytterste sirkelen inneholder de Høeg kaller *ikke-kristne*, personer sier de ikke har noen religiøs tro og som enten er på vei til å melde seg ut eller vil gjøre det om medlemskapet skulle komme til å koste noe. Disse har liten emosjonell binding til kirken, og mange av dem benytter seg ikke av kirkens livsritualer. Høeg anslår at de utgjør 10-20% av medlemmene i Dnk. Petterson skisserte en liknende inndeling av den svenske befolkningen basert på medlemskap og hyppighet i bruk av kirkens tilbud, med litt andre begreper, men med samme type innsikt (2000, s. 156-158).

Dette er åpenbart innsikt som blir viktig i det videre arbeidet med oppgaven, ved at det sier noe om hvor potensialet for rekruttering av nye brukere er størst og minst. Høeg selv visualiserer ikke denne modellen med konsentriske sirkler, men som et utgangspunkt for oppgavens senere drøftinger har jeg selv lagd en alternativ modell, vist i Figur 8. Denne bygger i stor grad på Høegs tenkning, men med en ytterligere differensiering for den innerste og den midterste sirkelen hva angår bruk av kirkens ulike tilbud. På dette stadiet i masteroppgaven er dette en modell kun basert på presentert teori og egne erfaringer om livet i ulike menigheter, men den vil tas frem igjen etter at innsamlet empiri er presentert og analysert.

Figur 8 Modell med over fordeling av kirkens medlemmer avhengig av aktivitetsnivå og relasjonsstyrke

Hovedforskjellen mellom min modell og den skissert av Høeg er at *styrken* eller *varigheten* i relasjonen til kirken kan differensieres på en skala for grad av/type engasjement. Et viktig moment ved dette, kjent fra allmenne markedsteorier, er at jo sterkere og mer langvarig en

relasjon mellom en tilbyder og en bruker er, jo mindre sannsynlig er det at brukeren vil avslutte relasjonen (se for eksempel Lopez, Redondo og Olivan, 2006, s. 556). Det kan postuleres (minst) tre kategorier av økende styrke/varighet i relasjonen:

1. Brukere av «engangsaktiviteter». Med dette menes tilbud som medfører at man møter opp og deltar i en eller annen aktivitet, enten én gang i hele livet (f.eks. dåp, utdeling av 4-årsbok eller eget bryllup) eller noen få ganger i løpet av året eller livet (f.eks. julegudstjeneste, Narnia-gudstjeneste eller konserter), uten at dette skaper jevnlig og regulær kontakt med kirken. Petterson var inne på liknende tanker i sin klassifisering av kirkelige tjenester ut fra ulike kriterier, der én kategori var basert på det han kalte *grad av kontinuitet i bruken* av tilbudet, og som ga to typer tjenester, den ene kalt *diskrete tjenester*, der han ga som eksempler begravelse og krisesamtale (2000, s. 140).
2. Brukere av «flergangsaktiviteter». Dette er neppe et godt ord, men det er ment å betegne aktiviteter som er av en slik karakter at deltakelse nærmest automatisk medfører at man er i jevnlig og regulær kontakt med kirken over en lengre periode. Eksempler er kor, speider og søndagsskole. Petterson brukte begrepet *kontinuerlige tjenester* og nevnte som eksempler pensjonistgrupper og studiegrupper (ibid).
3. Frivillige. Dette er personer som ikke bare er deltakere i aktiviteter som kirken organiserer, men som selv bidrar som frivillige til å legge til rette for og organisere kirkelige aktiviteter eller innehar andre typer frivillige verv i kirken.

Disse kategoriene passer sannsynligvis aller best på Høegs midterste sirkel, de kulturkristne. Ut fra Høegs definisjoner vil det gjerne være svært få ikke-kristne som kan beskrives ved den svakeste relasjonen, som brukere av engangsaktiviteter, og det er neppe her potensialet for nytt engasjement ligger. Tilsvarende tilsier Høegs definisjon av aktivitetskristne at en stor andel nok allerede enten er brukere av flergangsaktiviteter eller frivillige, men sannsynligvis også med noe potensiale for ytterligere styrking av relasjonen. Min antakelse er at det er i kategorien kulturkristne vi finner den største spredningen i relasjonell styrke og varighet. Dette er også i antall den mest omfattende kategorien og dermed den med størst potensiale for rekruttering av nye deltakere, og som senere kapitler vil vise, tilhører de anvendte informantene i stor grad denne kategorien.

3.9 Oppsummering og empirigap

Etter denne gjennomgangen av eksisterende forskning er det på sin plass å se på det store bildet av hva dette har avdekket og hvor det finnes mulige kunnskapshull. Hovedinntrykket som har fremkommet fra litteraturstudiet er at dåp, som inngang til medlemskap i kirken og introduksjon til dens tilbud og aktiviteter, har vært forsket mye på. Studier fra ulike land og basert på datasett fra ulike årstall har gitt god innsikt i hva barneforeldre tenker om dåp, både hva som har fått dem til å velge eller velge bort dåp, og hvilket inntrykk de satt igjen med av kirken etter gjennomført dåp. I tråd med utviklingen i samfunnet, inkludert langs de tre megatrendene sekularisering, pluralisering og individualisering, vil disse oppfatningene kunne endres, og det vil derfor alltid være nyttig med oppdaterte studier. Dette er dog ikke et spor denne oppgaven vil forfølge i særlig grad, utover hva som evt. måtte avdekkes gjennom intervjuer.

Videre har det, både i Norge og andre land, vært gjennomført mye forskning på trosopplæring. I Norge har dette spesielt vært knyttet til trosopplæringsreformen og evalueringer/studier i kjølvannet av denne. Denne forskningen har produsert mange interessante funn om hvilke tilbud innenfor trosopplæring som finnes og hvordan disse har vært mottatt. I den grad det kan sies å være noen kunnskapshull på dette området, dreier nok det seg dels om alderen på forskningen, der mesteparten av de tyngre studiene ble gjennomført for ti til femten år siden, noe som kan tilsi at det har skjedd endringer, ikke minst med tanke på den raske utviklingen av teknologi for kommunikasjon og deling/konsumering av ulike typer innhold. Videre er det slik at studier som har gjort dybdeundersøkelser i enkeltmenigheter eller regioner av landet har vært konsentrert rundt det sentrale Østlandet eller Bergensområdet. Det kan derfor være nyttig å supplere innsikter derfra med studier fra andre deler av landet og andre typer menigheter, inkl. Trøndelag, hvor empirien til denne oppgaven kommer fra. Utover dette er det også en observasjon at den eksisterende forskningen i stor grad har vært innrettet mot å avdekke hvordan ulike kirkelige tilbud har blitt tatt imot av barnefamilier kort tid etter at de har benyttet seg av tilbudet. Det synes å finnes lite kunnskap om hvordan relasjoner mellom kirken og ulike typer medlemmer utvikler seg over lengre tid og hva kirken evt. kan gjøre for å pleie mer langsiktige relasjoner, som gir økt engasjement og bruk av kirkens tilbud.

Derimot finnes det flere studier som har sett konkret på samarbeidet mellom kirken og barnefamilier i konteksten av trosopplæring, som gir nyttig innsikt. Videre har mange

forskere anvendt teorier fra markedsføring på kirkelige tilbud, noe som har gitt fruktbar innsikt. Et evt. gap på dette området er å benytte slike teorier på den mer langsiktige relasjonen mellom kirken og barnefamilier fra (forberedelse til) dåp og helt opp til barnet er blitt voksen. Ikke minst synes det å mangle arbeid som kretser rundt hvordan man rent praktisk kan evne å forflytte mer passive medlemmer av kirken til å bli mer aktive, aller helst engasjert i tilbud som er gjentakende og dermed kan skape langsiktige relasjoner. Innen markedsføring snakker man om viktigheten av å skape «sticky relationships» (se f.eks. Kim og Choi, 2015, s. 62), et begrep som er vanskelig å oversette til norsk, men som er av en slik karakter at kunden/brukeren av en organisasjons tilbud ikke ønsker eller lett kan avslutte denne. Dette har dels en positiv valør, at relasjonen er så givende at man ønsker å opprettholde denne for å fortsette å få det utbyttet den gir, men kan også ha en negativ vinkling, der det er skapt barrierer som gjør det vanskelig/kostbart å avslutte relasjonen. For kirkens del er det neppe hensiktsmessig å ty til den siste typen grep, men det synes å være et potensiale i å mer systematisk undersøke hvordan man kan skape «positive barrierer» for å opprettholde langsiktige relasjoner.

4 Eksisterende teori

4.1 Sekularisering

Som nevnt i innledningen til dette kapittelet så har ulike forskere som har studert oppslutning om så vel kirken generelt og dåp spesielt, pekt på at sekularisering utgjør en viktig kontekst for oppslutningen i samfunnet og befolkningen om kirkelige tilbud. Samtidig har et stort antall forskere hevdet at økt sekularisering, med tilsvarende nedgang i religiøsitet, kun er en teori og som verken har samme utbredelse globalt eller så dramatiske effekter på religion som andre har hevdet. Denne gjennomgangen vil se på forskning og argumentasjon som støtter begge synspunkter, men dette er et meget omfattende fagområde, så kun et begrenset utvalg vil presenteres, vinklet spesielt mot funn som har betydning for oppgaven videre.

Observasjoner om sekularisering har vært gjort i lang tid. Durkheim utviklet tidlig sine teorier om hvordan religion hadde utviklet seg i menneskehetens historie (1912) og Weber observerte hvordan de religiøse institusjonene mistet makt og innflytelse i samfunnet, noe han betegnet som «the disenchantment of the world» (1904). I sin ytterste konsekvens har sekulariseringsteorien som resultat at religion får stadig mindre betydning i menneskers liv og på sikt kommer til å forsvinne som et sosialt fenomen (Pettersen, 2000, s. 30). Ett viktig spørsmål er hva som faktisk menes med sekularisme. Charles Taylor er en sentral forsker innen sekularisering og i boken «A Secular Age» sa han at de fleste nok er enige i at vi i dag lever i en sekulær tidsalder, men det er uklart hva som faktisk menes med *sekulær*. Han hevdet det var to familier av faktorer som kan forklare begrepet (2007, s. 1-2): For det første at sentrale institusjoner og praksis i samfunnet har gått fra å være basert på eller forbundet med religion til å være frakoplet fra religion, som politiske institusjoner, de klassiske statskirkene, osv. Den andre forklaringen er vinklet mot at befolkningen og de individene som utgjør den i mindre grad har religiøs tro eller praksis. I boken utforsket han det han anså som et tredje perspektiv, nemlig at samfunnet har endret seg, fra en tid hvor det var praktisk talt umulig å ikke tro på Gud til en situasjon der en religiøs tro bare er én mulighet blant mange (selv om Taylor her brukte begrepet «Gud» slik at det gir klare assosiasjoner til en monoteistisk gud man typisk finner i kristendommen, jødedommen og islam, var han nøye på å differensiere fremstillingen for andre deler av verden).

Et annet viktig spørsmål er hva som har vært drivkraft for sekularisering, og ikke uventet finnes det flere teorier om dette, der spesielt *modernitet* og *pluralisme* (sistnevnte behandles for seg selv senere i dette kapittelet) står sentralt. I innledningen til sin bok «The Many Altars

of Modernity» pekte Berger nettopp på at disse to faktorene har versert i lang tid, men også at sammenhengene ikke nødvendigvis er så rett frem (2014, s. ix). Modernitet kan defineres som endringer forårsaket av vitenskap og teknologi utviklet de siste århundrene og som har medført en form for ekspanderende urbanisering (s. 5). Forenklet kan man si at forklaringen på modernitetens sin rolle i sekulariseringen har vært at den har gitt forklaringer på mange fenomener man tidligere ikke forstod, et mye større tilbud av produkter og tjenester, økonomisk frihet, individualisering, osv. som har gitt mindre behov og plass for religion (ibid). Videre hevdet Berger at pluralisme er den aller viktigste forandringen modernitet har ført til når det gjelder rollen til religion hos både individer og i samfunnet og dets institusjoner (s. ix).

Så er det altså, som nevnt innledningsvis, mange som har hevdet at denne direkte og overforenklede sammenhengen mellom modernitet og sekularisering, i form av et «avreligiøst» samfunn som konsekvens, ikke stemmer. Taylor brukte mye plass i sin bok på å forklare hvorfor han ikke trodde på teorien (2007). Berger, etter å ha innrømmet at han lenge trodde på denne enkle forklaringen, avviste den og hevdet at det krevdes et nytt paradigme, der vårt moderne samfunn både rommer flere religioner og der det samtidig pågår både religiøse og sekulære diskurser (2014, s. ix). For individet betyr det at det ikke nødvendigvis er et binært valg enten mellom tro eller sekularitet, men snarere en flytende konstruksjon av både/og (s. x). Både Taylor (s. 2) og Berger (s. 19) pekte også på at teorien er svært Europa-sentrisk. Kanskje den nyligste, og svært omfattende, kritikken har vært reist av Joas, som i sin bok «The Power of the Sacred» har trukket opp lange linjer gjennom religionsforskningen gjennom de siste tre århundrene. Han viste hvordan ulike fagområder, som har forsøkt å forstå religion som fenomen, har konverget mot en sekularisering av verden (Joas benytter gjerne begrepet «disenchantment» fremmet av Weber) (2021, s. 193). Han uttrykte stor uenighet med dette og hans konklusjon var at det samtidig pågår prosesser som både fører til sekularisering og til «helliggjøring» (som neppe er en fullgod oversettelse av det engelske «sacralization») (s. 247-248). Samspillet mellom disse prosessene og hvilke som dominerer er avhengig av tid og kontekst, men han så ingen tegn til at sekulariseringsprosessene skal ta overhånd og at alle prosesser i motsatt retning forsvinner. Videre har den tidligere omtalte anvendelsen av markedstenkning på religion også dannet grunnlag for kritikk mot klassisk sekulariseringsteori. Fremmerne av dette synet har hevdet at religiøse behov er grunnleggende i menneskeheten og av like stort omfang i ulike samfunn, men at omfanget av den religiøse aktiviteten er avhengig av i hvilken grad de religiøse institusjonene har evnet å utvikle og

tilpasse seg endrede behov (Stark og Iannaccone, 1994; Iannaccone, 1998; Swatos og Christiano, 1999). Mange andre arbeider som har diskutert sekulariseringsteoriens troverdighet kunne vært sitert, men for denne oppgaven er det viktigere å se på sekulariseringens effekt på bruken av kirkelige tilbud.

Spesielt i tradisjonelt kristne land, trakk Høeg det frem som én makrofaktor for nedgangen i dåpstill (2003, s. 114-115, hun pekte for øvrig på innvandring og dermed mer religiøs mangfold, pluralisering, som den andre makrofaktoren). En forsker som har studert sekularisering i Norge over lengre tid, Botvar, har fremsatt tre sekulariseringsteorier (Botvar og Schmidt, 2010, s. 12):

1. Differensiering, som i denne sammenhengen betyr at ulike deler av samfunnet spesialiseres og avgrenses fra hverandre. For religion har dette den konsekvens at der religion tidligere var tett sammenvevd med både politikk og økonomi, er det nå mer avsondret og dermed utøver den mindre innflytelse på resten av samfunnet. Et eksempel som nevnes er skolen, der kristendom tidligere var en sentral del av læreplanen, gjerne i samarbeid med kirken, men nå inngår kristendom i et bredere anlagt fag, RLE – Religion, Livssyn og Etikk.
2. Privatisering, dette betyr at tro og religion er blitt en mer privat sak der mange ikke er åpne om sitt ståsted eller ønsker å diskutere temaet. I stedet er det noe man holder for seg selv og dermed i mindre grad oppsøker arrangementer eller religiøse fellesskap. Dermed svekkes også kirkens religiøse autoritet, som følge av mangel på jevnlig kontakt og mangel på moralsk forpliktelse til å slutte opp om kirken.
3. Nedgang i religiøs aktivitet, noe som har flere årsaker. Modernisering av samfunnet generelt gjør at færre søker seg til religion for å finne svar på store spørsmål, velstandsøkning gjør at folk generelt har det bedre materielt og er travlere, økt utdanningsnivå i befolkningen forbindes også med lavere oppslutning om religion.

Det finnes også mange kilder til empiriske data om sekulariseringen av samfunnet. For eksempel viste Davie til at ulike indikatorer som benyttes for å måle styrken i folks forpliktelse overfor religiøse institusjoner og trosbekjennelser har gått markant ned i hele Europa og aller mest i de protestantiske landene nord i Europa (2006, s. 274-275). Whitfield presenterte ulike statistiske data fra Storbritannia og fant tilsvarende trender der (2004, s. 98-

100). Tall for dåp i de nordiske landene presentert i kapittel 3.1 utgjør andre målepunkter som viser det samme.

Et annet perspektiv på sekularisering er at dette ikke fører til en stadig mindre rolle for religion i samfunnet, men at religionen inntar andre former. Dels at alternative former for religion og spiritualitet tar over for klassisk folkekirkelig kristendom (Botvar og Henriksen, 2010) og dels at religionen inntar andre former. Taylor hevdet at religionen er løsgjort fra det sosiale og kroppslige dagliglivet (2007, s. 554) og Iversen sa at mennesker flest pendler mellom en humanistisk, naturalistisk og religiøs/spirituell livstolkning i ulike deler av livet (2012, s. 37). En sentral tanke innenfor denne tenkningen er Davie's konsept om «vicarious religion», til norsk ofte oversatt som *stedfortredende religion*. Konseptet innebærer at den store majoriteten av medlemmer i folkekirkene ikke melder seg ut av disse, men forblir inaktive medlemmer, og lar et mindretall (i form av de ansatte, frivillige og aktivt deltagende medlemmene) stå for utøvelsen av det religiøse livet (Berger, Davie og Fokas, s. 57-58). Dette henger tydelig sammen med betraktningene rundt grad av anvendelse av kirkelige tilbud fremstilt i Figur 8. Til slutt er det interessant for denne oppgaven å ta med hvordan Whitfield, basert på omfattende empirisk arbeid, sammenfattet både de negative effektene av sekularisering for kirken og mulige strategier for å motvirke disse, se Tabell 10 (2004, s. 160).

Tabell 10 Negative effekter av sekularisering og strategier individ eller kirkesamfunn kan benytte for å motvirke disse

Negative effekter	Foreslått strategi	For hvem
Frikopling fra samfunn/fellesskap	Økt engasjement i samfunn/fellesskap	Individ og samfunn
Privatisert holdning til religion	Engasjement med samtidsspiritualitet	
Holdning om at det er «denne verden» som gjelder	Proklamering av gode nyheter fra et ståsted preget av svakhet	
Nedgang i medlemstall i kirken	Dialog og kommunikasjon med klarere preg av nedenfra-og-opp stil Endringer i ledelsesstil Legge til rette for «celle-kirker» Etablering av lag som ønsker medlemmer velkommen og tar seg av dem	
Nedgang i tro på Gud and økning i mangel på tro på Gud	Samme strategi som for nedgang i medlemstall for kirken	
Religiøs pluralisme	Engasjement og dialog mulige strategier	Individet
Liberalisme, samtidig med privatisering og religiøs pluralisme	Engasjement og dialog	Individet

Innsiktene sekulariseringsfeltet byr på er viktige og noe kirken må forholde seg til og ta hensyn til når den utformer sitt tilbud. Man kan selvsagt ikke bli en sekulær institusjon, men være oppmerksom på hvordan sekularisering har endret landskapet kirken opererer i og la de

tilbud man gir til lokalsamfunnet og befolkningen i best mulig grad imøtekomme de utfordringer en mer sekulær befolkning gir.

4.2 Pluralisering

Pluralisering⁴ er en annen megatrend som har stor betydning for befolkningens bruk av ulike religiøse tilbud. Også dette er i seg selv et omfattende fagområde med mye forskning, men i denne oppgaven tas kun med en grunnleggende beskrivelse av fenomenet og forhold som direkte berører oppgavens problemstilling.

På et grunnleggende nivå definerte religionsosikologen Berger pluralisme som en sosial situasjon der mennesker med ulike etnisiteter, perspektiv på verden og moralsyn lever sammen og omgås hverandre på fredelig vis (2014, s. 1). Han klargjorde også koplingen til modernitet og sekularisering, som behandlet i kapittel 4.1 ved å hevde at modernitet nødvendigvis fører til pluralisering, og at dette skaper utfordringer for religiøs tro, men andre utfordringer enn hva sekularisering byr på (s. 20). Ytterligere et fenomen som henger sammen med disse to er *individualisering*, og Berger tegnet et bilde der disse tre utgjør et trekløver som gjensidig påvirker hverandre (s. 49). Utløst av modernitet gjør pluralisering at religion forflytter seg «oppover» i menneskers bevissthet, fra noe man bare tok for gitt som absolutt sannhet til noe man kan ha egne meninger om (s. 29). Dette fører igjen til en prosess der religion deinstitutionaliseres, der den blir subjektivisert og der enkeltmennesker tvinges til å ta stilling til religion og også ikke-religiøse, alternative livssyn (s. 37). Dermed er vi fremme ved individualisering, der religion i dag er et personlig valg, snarere enn noe forutbestemt av hvor en ble født og der forholdet til religiøse institusjoner ikke er gitt, men der det er et frivillig valg hvorvidt man ønsker å ha en relasjon eller ikke (s. 49). En siste klargjøring fra Berger var at det er snakk om to typer pluralisering: For det første at ulike religioner eksisterer side ved side i det samme samfunnet, for det andre at det samtidig finnes både religiøse og ikke-religiøse diskurser. For enkeltmennesket betyr det at man både må forholde seg til mange ulike religioner og at man kan veksle mellom modi der man både kan tenke og handle ut fra religiøse eller verdslige perspektiver (s. 53).

⁴ På norsk synes begrepene *pluralisering*, *pluralisme* og *pluralitet* å anvendes om hverandre, mens på engelsk dominerer *pluralism* og *pluralization* synes i all hovedsak å benyttes om grammatisk omgjøring fra entall til flertall. I denne oppgaven er det valgt å konsekvent benytte pluralisering.

Når det gjelder den første typen pluralisering nevnt av Berger, altså at flere religioner lever side om side, så gjør dette at de fleste vestlige land er preget av langt større grad av religiøs mangfold enn tidligere (Høeg og Gresaker, 2015; Schmidt, 2010). Det viktigste utslaget av pluralisering er at befolkningen er mer sammensatt enn den var for noen tiår siden, med en langt større andel av befolkningen som har en annen kulturell og religiøs bakgrunn. En bieffekt av dette, i motsetning til hva sekulariseringsteorien skulle tilsi, er at religion er blitt mer synlig i offentligheten, med funn fra 2012 at 45% av befolkningen i Norge anser at det er grunnleggende sannheter i flere religioner⁵. Holdø omtalte dette som en utvikling «fra enhetskultur til pluralitet og fragmentering» (2008, s. 48) og dette har naturlig nok mange konsekvenser for kirken. Hun pekte på noen utslag av denne utviklingen; de kirkelige institusjonene har ikke den autoritet og innflytelse de tidligere hadde, den kristne barnelærdommen har ikke den samme sentrale plass i barnehager og skoler, generelt har kunnskapen om kristendommen gått ned i samfunnet, det samme har oppslutningen om aktiviteter i kristne organisasjoner og menigheter, og de kristne ritualene dominerer ikke livshendelser slik de gjorde for noen tiår siden (s. 49-50). Petterson trakk også opp koplingen mellom pluralisering og den tidligere presenterte markedstenkningen rundt religion, ved at tilstedeværelsen av mange religioner side om side skaper den omtalte konkurransesituasjonen (2000, s. 35-36). Dermed bidrar pluraliseringen til en dreining vekk fra at hver religions tilbud og budskap kan baseres på det rent teologiske grunnlaget og snarere tilpasses de preferanser som oppfattes å eksistere i det pluralistiske samfunnet. Dette er en type dynamikk som de gamle religionene tidligere ikke har stått overfor, siden de normalt har eksistert som monopoler som kunne bygge på sine lange tradisjoner.

En annen konsekvens av et mer pluralistisk samfunn er at også religion må bli mer pluralistisk. Petterson konkluderte med at kirken må få en form og funksjon som blir mer flerdimensjonell for å tilpasses ulike kulturelle, sosiale og individuelle kontakter, men samtidig formidle det samme grunnleggende innholdet (2000, s. 64-65). Andre ser en slik tilpasning til det pluralistiske samfunnet som en trussel mot kirkens identitet og en utvikling bort fra den allmenne, kristne tradisjonen (Grunnan, 1999). Høeg og Trysnes studerte samvirket mellom menigheter og barnefamilier. De fant at mange av de studerte menighetene, som et resultat av pluralisering, befant seg i en situasjon der både nedslagsfeltet for

⁵ Tros- og livssynsundersøkelsen (TLU) fra 2012, utført av Norstat på vegne av KIFO

menighetene var preget av religiøst mangfold og også at enkeltfamilier rommet flere religioner/livssyn, med en dermed logisk anbefaling om at menighetene må ta høyde for dette i sin kontakt med barnefamilier (2012, s. 56).

4.3 Individualisering

Som nevnt så henger disse lange trendene, sekularisering, pluralisering og individualisering, sammen og påvirker hverandre. Den siste av disse innebærer en bevegelse i retning av en økende grad av *individualisering* i befolkningen, med tilsvarende økt bevissthet om egen identitet/profil og et behov for å fremstå *autentisk* (Gundelach, Iversen og Warburg, 2008, 219- 224). Dette har vært fremskyndet av både sekulariseringen, gjennom reduksjon i betydning av det kollektive forankret i felles tro og kirkelige institusjoner, og pluraliseringen, gjennom større mangfold og differensiering, som har gitt mindre grad av homogenitet og likhet.

Beck, i sine arbeider om det postmoderne mennesket, beskrev en tredelt individualiseringsprosess, bestående av 1) løsrivelse fra de tradisjonelle tilhørighetene, 2) tap av stabilitet og sikkerhet som følge av denne løsrivelsen og 3) gjenvinning av ny kontroll og reintegrasjon (Henriksen og Krogseth 2004, s. 58). Man skulle kanskje tro at individualisering er noe utelukkende positivt, der alle mennesker kan frigjøre seg fra tyngende tradisjoner og institusjoner og forme sin egen vei, men mange forskere har påvist at individualisering også medfører negative konsekvenser. Beck kretset rundt usikkerhet som en belastning ved individualisering, der man uten gitte sannheter, som kan lede ens valg, tvinges til å ta egne valg i en situasjon med stor usikkerhet. Et annet utslag er at individet sees på som noe hellig, som står i sentrum, noe Tinderholt omtalte som en sakralisering av selvet (2013, s. 29). Individualiseringen ikke bare gir rom for at enkeltmennesker kan ta sine egne valg, men den krever det, i form av aktive bidrag til å sette seg inn i alternativer og skape, iscenesette og administrere sin egen biografi, også etter hvert som livet og preferanser endres (Beck og Beck-Gernsheim, 2002). Dette stiller store krav til individet, på en måte man ikke opplevde før, da mange store valg «var gitt», og med økende handlingsrom kan det faktisk begrense prosessen med individualisering (Høeg & Gresaker, 2015, s. 20-21).

For kirken har individualiseringen naturlig nok store konsekvenser. Markedstenkningen rundt religion har allerede vært behandlet, og i likhet med sekularisering og pluralisering er også individualisering en viktig drivkraft for dette. Videre gjør den sterke vektleggingen av individuell frihet og muligheten for å ta egne valg at det lett oppstår hybride, skreddersydde

former for religion, kalt synkretisme, der elementer fra ulike livssynsretninger kombineres etter eget forgodtbefinnende (Høeg & Gresaker, 2015, s. 20). Den enkelte tar et større ansvar for å komponere sitt eget sett med verdier, og autenticitet er det moralske idealet bak vår tids selvsrealisering. Dermed brytes koblingen mellom å være en del av et åndelig, sosialt fellesskap og å måtte gjøre ting på sin egen måte (Taylor, 1991). Resultatet er at enkeltmennesker «syr sammen» unike religiøse identiteter med innslag fra kristendom, buddhisme, naturreligioner, osv. (Giddens, 1991). Individualisering medfører ofte også autoritetskritikk, både generelt og overfor religiøse autoriteter, som folkekirken og dens ansatte (Leth-Nissen og Trolle, 2015, s. 55-56).

Mer konkret har det også ført til at kirkens ritualer spesialtilpasses den enkelte deltaker, som Jarnkvist har påvist i Sverige (2018, s. 7, 14). Et annet utslag av individualisering, som påvirker kirken direkte, er, som omtalt tidligere, at foreldre ikke ønsker å ta valget om kirkelig dåp på vegne av sine barn, da de anser at dette vil være å innskrenke deres frihet til å ta egne valg (Rafoss, 2016, s. 13). Naturlig nok er også ungdommers religiøsitet berørt av individualiseringen, slik at religion ikke nødvendigvis er en forpliktelse eller noe man aktivt deltar i, men snarere sees på som en ressurs man kan ty til i vanskelige situasjoner (Helander, 2006, s. 172-173; Pettersson, 2006, s. 155-156). Og når troen blir individualisert, blir det også mindre behov for organisert religion, slik kirken representerer (Tinderholt, 2013, s. 22). Troen har blitt mindre kirkestyrt enn før, den er mer autonom, mer uforpliktende og Gud forstås som mindre dømmende (Repstad, 2000). Utformingen av menneskers livssyn eller religion på en dyp og vedvarende måte forutsetter institusjonalisering, mens i dag er religion blitt mer privat (Bourdieu, 1997). Alle disse innsiktene påvirker åpenbart hvordan kirken kan utvikle sitt tilbud og tas med videre i oppgaven.

5 Forskningsmetode

Dette kapittelet beskriver den forskningsmetodiske tilnærmingen anvendt i denne masteroppgaven. Fremstillingen er grovt sett strukturert ut fra den såkalte «forskningsløken», se mer under, og starter på et overordnet nivå med forskningsdesign, før det beskrives i mer detalj hvilke konkrete metoder som har vært anvendt til datainnsamling og -analyse. Til slutt gis en vurdering av de valgte metoder og evt. svakheter ved disse.

5.1 Rasjonale og hensikt

Et sentralt poeng ved all forskning er at det må være en logisk sammenheng mellom forskningens rasjonale, hensikten med oppgaven, og den forskningsmessige tilnærmingen som velges. Som forklart i kapittel 1 så er den primære motivasjonen for denne masteroppgaven at både statistikk og egne observasjoner viser nedgang i bruken av kirkelige tilbud, både generelt og blant familier med barn og unge. Med bakgrunn i dette, og kirkens uttalte mål om både «mer himmel på jord» og økt bruk av dens tilbud, er hovedmålet med oppgaven å dels forstå hvordan barnefamilier (som velger kirkelig) barnedåp tenker om kirken og dens tilbud, og ikke minst identifisere tiltak som kan bidra til å aktivisere dåpsfamilier mer i kirkelige aktiviteter etter gjennomført dåp. Som nevnt i kapittel 1 så er dette brutt ned i to forskningsspørsmål:

1. Hvordan ser foreldre som velger å døpe sine barn i Dnk på kirken, dens tilbud og mulighetene for en mer langsiktig relasjon til kirken for familien og dens ulike medlemmer?
2. Kan det identifiseres tiltak eller andre typer tilbud som kirken kan gjennomføre/utvikle for å gjøre dens tilbud mer attraktivt overfor slike familier, primært lokalt i menigheter, men evt. også sentralt?

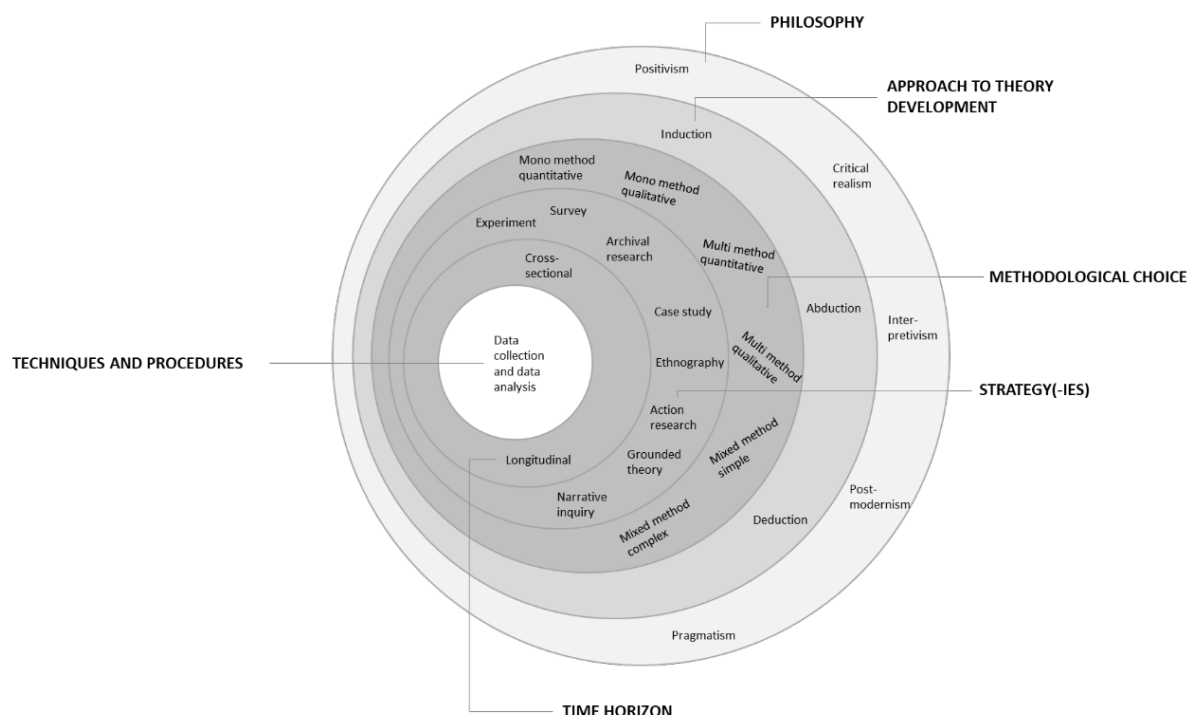
Dette kapittelet vil nå redegjøre for hvordan forskningen har vært gjennomført for å kunne oppfylle målsetningen med arbeidet og besvare disse forskningsspørsmålene.

5.2 Forskningsdesign

Ulike fagområder har ofte sine egne tradisjoner for forskningstilnærming. Denne oppgaven er plassert innenfor det som normalt kalles praktisk-teologisk profesjonsforskning, som presentert av Johannesen (2023). Helt i tråd med oppgavens begrunnelse i egne observasjoner fra lokale menigheter, er det karakteristisk for denne typen forskning at den tar utgangspunkt i

praksisfeltet (s. 16). Tilnærmingen er inspirert av angloamerikansk praktisk teologi, der den også gjerne kalles «praksis–teori–praksis-modellen» og Johannesen bygger mye av beskrivelsen på Brownings bok «A fundamental practical theology» fra 1991. For egen del, som har erfaring med empirisk forskning innen organisasjons- og ledelsesområdet, er dette svært passende, da denne typen praktisk-teologisk forskning metodisk ligger nokså nær klassiske samfunnsfaglige studier av den typen man finner innenfor sosiologi, organisasjonsstudier, ledelsesfag, osv.

Ved utforming av metodekapitler i forskningsrapporter er ofte noe av det mest krevende å etablere en god struktur som presenterer de metodiske valgene i en logisk rekkefølge. Et mye anvendt hjelpemiddel i denne sammenhengen er den såkalte «forskningsløken», fremsatt av Saunders, Lewis og Thornhill (2019, s. 130), se Figur 9. Den ble opprinnelig lagd for master- og PhD-studenter innen ledelsesfag, men har vist seg å passe fint til mange typer forskning som baserer seg på liknende metoder. Derfor har jeg valgt å anvende den som et rammeverk for å utforme et forskningsdesign og tilhørende forskningsmetoder for masteroppgaven.

Figur 9 Forskningsløken

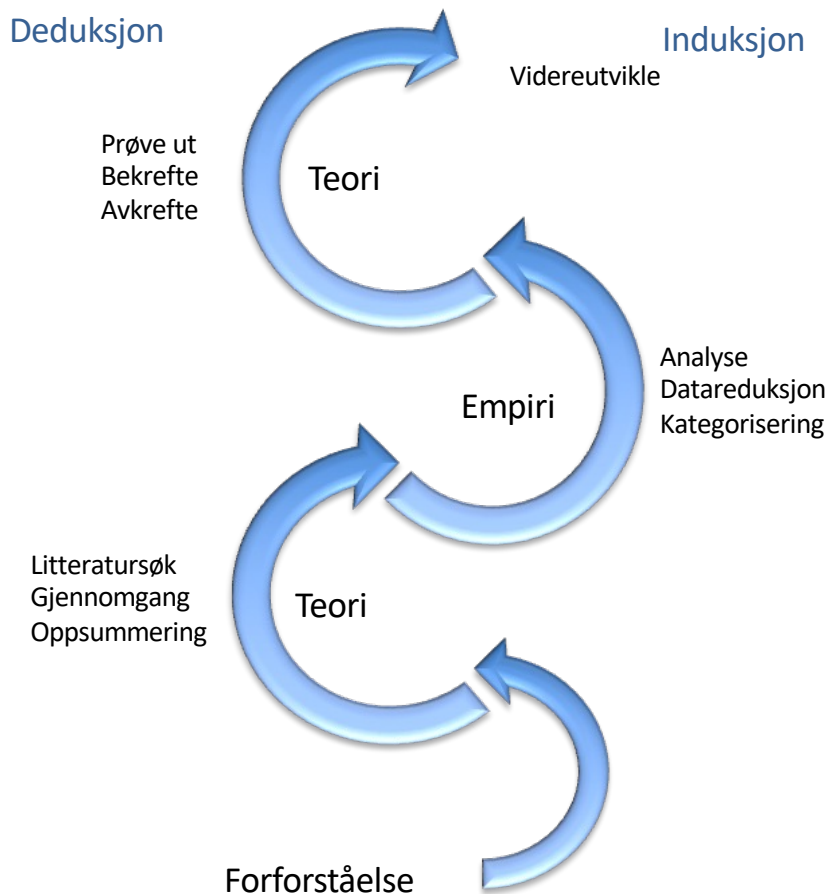
Dette rammeverket er dog så altomfattende at det nok er bedre egnet for store forskningsprosjekter eller PhD-arbeider enn en mer begrenset masteroppgave, så ikke alle nivåene av «løken» er like relevante å diskutere. Spesielt gjelder dette det «ytterste laget»,

som dreier seg om forskningsfilosofisk tilnærming, som ikke vil drøftes i denne oppgaven. For å gi en fullgod behandling av dette aspektet ville det være nødvendig å gå inn på temaer som ontologi, epistemologi og ulike forskningsfilosofiske perspektiver, som angitt i forskningsløken, der eksempler som positivisme, realisme og interpretivisme er nevnt. Dette vil kreve mye plass og gir erfaringsmessig liten verdi for leseren, så derfor starter forklaringen av forskningsdesignet med det neste laget i løken.

Dette laget dreier seg, i følge Saunders et al, om valget mellom et deduktivt, induktivt eller abduktivt forskningsdesign. Grunnleggende forklart medfører en deduktiv tilnærming at forskeren tar utgangspunkt i eksisterende teori og basert på denne utarbeider hypoteser eller forskningsspørsmål som det så samles inn data for å verifisere/falsifisere/besvare (Bryman, 2016). Omvendt innebærer en induktiv tilnærming at man tar utgangspunkt i empiriske data og gjennom analyse av disse utvikler teoretiske bidrag (Bryman, 2016). Et tredje alternativ, abduktivt design, er i praksis en kombinasjon av deduksjon og induksjon, der forskeren veksler mellom data og teori. Denne vekslingen er nettopp det som kjennetegner den nevnte praksis–teori–praksis-modellen, der Browning sa at det var viktig å først sette seg inn i den teologiske kunnskapen som allerede finnes i praksisfeltet, som grunnlag for forskningens problemstilling. Dette legger så føringer for hvilke teoretiske ressurser man bygger på i forskningen, og som man etter gjennomført forskning evt. bidrar til å utvide gjennom arbeidets teoretiske bidrag (Browning, 1991).

Som Johannesen (2023, s. 17-18) har redegjort for så er denne modellen av Browning nært relatert til det som kalles *den pastorale sirkel*, omtalt av ulike forfattere, der Johannesen valgte å ta utgangspunkt i Swinton og Mowat (2006). De har foreskrevet en firetrinns tilnærming til forskningen: 1) Beskrive en konkret praksis eller situasjon som krever refleksjon/utforskning 2) analysere situasjonen kulturelt/kontekstuellet ved bruk av kvalitative forskningsmetoder 3) kritisk drøfting av situasjonen med en normativ-teologisk vinkling for å avgjøre hva som er riktige valg fremover og 4) konkludere med ny forståelse av praksis og forslag til endringer i denne. Som navnet antyder så er denne modellen i utgangspunktet tenkt anvendt av prester som står midt i praksisfeltet i det daglige, men den har også vært anvendt i mer tradisjonelt forskningsarbeid og bør være egnet også for denne masteroppgaven.

Dette kan fremstilles som i Figur 10, som viser hvordan det i denne oppgaven har vært anvendt en slik abduktiv tilnærming.

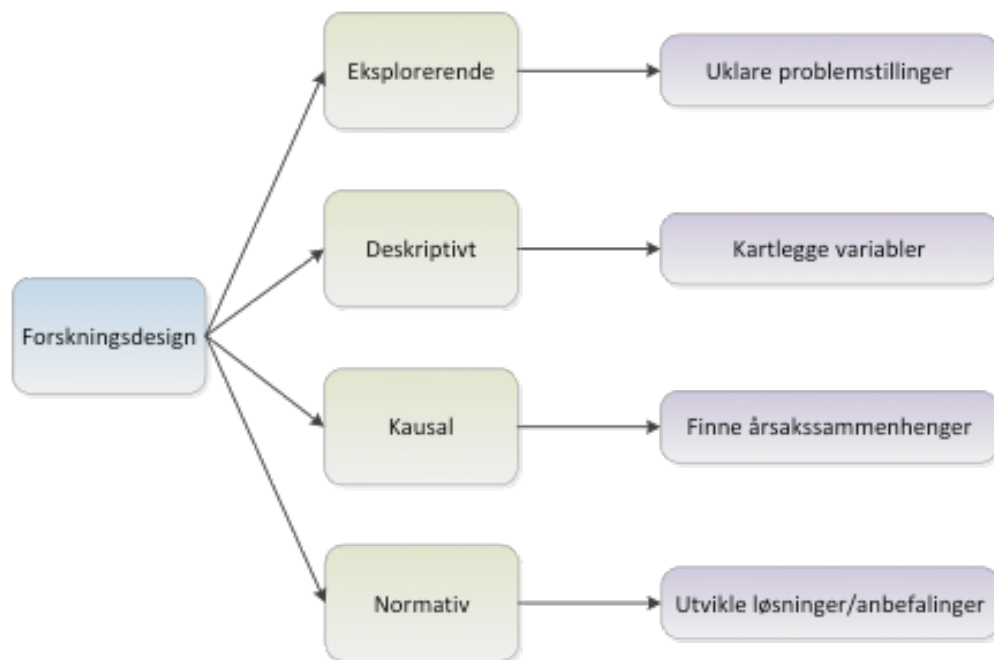

Figur 10 Abduktiv veksling mellom deduksjon og induksjon

Min egen forforståelse som jeg kom til denne oppgaven med ble presentert i kapittel 1. Den eksisterende forskningen presentert i kapittel 2 har dannet utgangspunkt for utvikling av forskningsspørsmål og intervjuguide for datainnsamling. Den tyngste delen av arbeidet har vært induktivt, basert på analyse av innsamlede data gjennom intervjuer. Etter analysen av disse dataene har funn vært samholdt med eksisterende teori, som til slutt har munnet ut i praktiske anbefalinger.

Det siste er et viktig poeng. Selv om dette ikke er en del av forskningsløken, er et viktig aspekt hvordan man klassifiserer forskningsdesignet og derigjennom den primære hensikten med forskningsarbeidet. Det er vanskelig å finne én kilde om forskningsmetode som gir en samlet fremstilling av alle mulige forskningsdesign, men i egen undervisning i

forskningsmetode viser vi normalt til oversikten vist i Figur 11. Dette er egentlig en sammenstilling fra ulike kilder, men figuren har vært presentert av Sander⁶.

Figur 11 Ulike typer forskningsdesign

Det er en viss logisk progresjon ovenfra og nedover i figuren, fra et design innrettet mot å skape innsikt innen et fagområde til å ta frem anbefalinger, gjennom fire «stadier»:

- Eksplorerende, ofte forbundet med umodne fagområder eller problemstillinger, der hensikten er å starte arbeidet med å bygge et kunnskapsgrunnlag og gradvis utvikle problemstillinger etter hvert som ny kunnskap oppnås (Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag NEM, 2010).
- Deskriptivt, et design som har som mål å kvalitativt eller kvantitativt sette ord på/tallfeste ulike forhold og variabler som er relevante for problemstillingen, men uten å gi forklaringer på dette (Stoltenberg, 2022).
- Kausalt, der det primære målet er å finne årsakssammenhenger mellom forhold/variabler, enten deterministisk eller stokastisk (Dahlum og Grønmo, 2021).

⁶ Som del av en serie med artikler opprinnelige publisert på Kunnskapscenteret.com, som senere er omdøpt til eStudie.no, men artikkelen der denne figuren inngikk eksisterer ikke lenger.

- Normativt, der man ønsker å gå lengre enn å opparbeide kunnskap om de forhold som studeres, ved å også fremme nye løsninger/anbefalinger (Sagdahl, 2022).

Som beskrivelsene antyder så er valget mellom disse nært koplet til forskningens hensikt. Det er også slik at det er mulig å velge ett av disse designene eller kombinere to eller flere av dem innenfor ett og samme forskningsarbeid. Ulike fagområder har gjerne etablerte tradisjoner for hvilken eller hvilke av disse utformingene som typisk anvendes. For denne masteroppgaven peker hensikten og forskningsspørsmålene i retning av en kombinasjon av alle de tre siste, altså et deskriptivt, kausalt og normativt design. Det deskriptive aspektet er relatert til det første forskningsspørsmålet, for å undersøke familiers valg av dåp og andre kirkelige tilbud, det kausale støtter også det første forskningsspørsmålet, der målet er å bedre forstå hvorfor man velger/ikke velger å anvende kirkelige tilbud. Til slutt er det andre forskningsspørsmålet av en normativ karakter, der målet er å frembringe anbefalinger som kirken og menigheter kan ha nytte av fremover.

Et annet overordnet valg som må tas ved bestemmelse av et forskningsdesign er mellom et kvalitativt og et kvantitativt design, evt. en kombinasjon av begge, og dette er tredje lag utenfra i forskningsløken. Kvalitativ forskning, altså forskning basert på kvalitative data og informasjon, karakteriseres ved det fokuserer på ideer, hypoteser og meninger samt å forstå adferden hos individer i en sosial kontekst (Bryman og Bell, 2015). Også Creswell har vektlagt dette aspektet ved kvalitativ forskning, ved å si at det er egnet for å forstå meninger og adferd hos individer eller grupper i relasjon til sosiale eller menneskelige problemer (2013). Når det gjelder hva som faktisk menes med *kvalitativ* så har Payne og Payne (2004) understreket at dette er et samlebegrep som dekker flere ulike konkrete forskningstilnærminger, men som har til felles at de søker å forstå adferd som kontekstualisert, helhetlig og del av en sosial prosess, gjennom arbeid med mindre utvalg der man snarere går i dybden enn å søke generalisering, og normalt gjennom induktiv snarere enn deduktiv logikk. I følge Watkins (2012) er de mest vanlige forskningsmetodene innen kvalitativ forskning intervjuer, enten individuelle eller gruppeintervjuer, observasjon og dokumentanalyse.

På den andre siden er kvantitativ forskning ofte innrettet mot å samle inn faktuelle data for å studere sammenhenger mellom disse dataene og deres relasjon til eksisterende teori og tidligere forskning (Fellows og Liu, 2015). I samfunnsfaglig forskning er, ifølge Payne og Payne (2004), fellestrekk ved kvantitativ forskning at hovedmålet er å beskrive og forklare

allmenn sosial adferd, gjennom å finne mønstre i kvantifiserbare variabler, ofte gjennom statistiske analyser. En forutsetning for å anvende en kvantitativ tilnærming er at de fenomener som studeres kan uttrykkes gjennom målbare størrelser (Creswell, 2013) og Bryman og Bell påpekte at kvantitative data normalt innsamles gjennom spørreundersøkelser eller observasjoner der fenomener registreres (2015). Det er, som nevnt, også mulig å kombinere disse to innen samme forskningsarbeid, da under en antakelse om at et slik «mixed method» forskningsdesign gir en mer fullstendig forståelse av forskningsproblemet enn hver tilnærming for seg (Creswell, 2013). Fellows og Liu (2015) kalte dette for triangulerte studier, der man reduserer ulempene forbundet ved hver av tilnærmingene.

Når det gjelder spørsmålet om kvalitativ eller kvantitativ utforming innen eksisterende forskning i praktisk teologisk, er det primært to tilnærminger som anvendes:

- Kvantitative studier basert på spørreundersøkelser og offentlig statistikk om kirke og religion, der data typisk har vært analysert ved hjelp av enkle statistiske metoder.
- Kvalitative studier basert på intervjuer og observasjoner, der data typisk har vært analysert ved bruk av koding og tematiske sammenstillinger av utsagn og observasjoner.

Opprinnelig ble det for denne oppgaven vurdert en blandet tilnærming, da i form av en kvantitativ spørreundersøkelse og en kvalitativ intervjuundersøkelse. Grunnet tidsbegrensninger samt forventede problemer med distribusjon av spørreundersøkelse og lav svarprosent, falt valget i stedet på en kvalitativ, mono-metodisk utforming, selv om dette gir begrensninger i muligheten for å verifisere funn gjennom ulike datakilder.

Det neste laget i forskningsløken handler om hvilken strategi man velger for utvalg og innsamling av data. Saunders et al skisserer et stort antall alternativer, men de aller fleste av disse er av ulike grunner ikke egnet for denne oppgavens problemstilling. Det er allerede nevnt hvorfor en spørreundersøkelse ikke ble valgt, og det er vanskelig å se for seg noe eksperiment som kunne utføres. Studier av arkivmateriale kunne muligens ha gitt innsikt om bruk av de kirkelige tilbudene i regionen, men en sjekk av dette avklarte raskt at det ikke forelå noe egnet materiale. Aksjonsforskning kunne også potensielt ha vært anvendt, men for å kvalifisere til denne betegnelsen må det normalt foretas intervensjoner eller innføres endringer som del av forskningen, som man så kan evaluere (Bradbury, 2015). Dette ville

ikke være mulig, både av hensyn til tidsbegrensninger og grunnet manglende handlingsrom for å endre på kirkens tilbud som del av en masteroppgave. Etnografi er primært egnet for å forstå en kultur eller sosial kontekst der forskeren selv er en utenforstående, noe som ikke er tilfellet i dette arbeidet, og egen erfaring med «grounded theory» gjennom veiledning av PhD-studenter tilsa at det er en for omfattende metode til å anvende i en masteroppgave.

Av de nevnte strategiene i forskningsløken kan arbeidet kanskje sies å være en form for et multipelt casestudium, der enten hver av de to involverte menighetene eller hver dåpsfamilie betraktes som ett case. Dette er dog ikke helt i tråd med definisjonen av et case i forskningssammenheng (Yin, 2017), så egentlig er det ingen av de nevnte strategiene i forskningsløken som passer helt. Det vil derfor redegjøres nærmere om utvalg av informanter i kapittel 5.3 om datainnsamling.

Med hensyn til forskningsløkens nest-innerste lag, tidshorisont, så byr normalt ikke en masteroppgave på tilstrekkelig med tid til longitudinale studier. Selv om det åpenbart hadde vært interessant å kunne fulgt dåpsfamilier fra beslutningen om å gjennomføre kirkelig dåp og ideelt sett frem til konfirmasjon og kanskje enda lengre, vil datainnsamlingen i oppgaven innhente et øyeblikksbilde av situasjonen, slik den er ved gjennomføringen av arbeidet. For å oppsummere diskusjonen om forskningsdesignet for denne masteroppgaven, så er det altså henholdsvis abduktivt, mono-metodisk, kvalitativt og basert på et øyeblikksbilde.

5.3 Egen posisjonalitet og interesser rundt forskningsobjektet

Før jeg gir nærmere beskrivelser av datainnsamling og -analyse, vil jeg gi en kort redegjørelse for hvordan jeg er posisjonert i relasjon til den empiriske forskningskonteksten og dens mulige informanter og praksis. Som nevnt i introduksjonen til oppgaven innehar jeg flere roller i denne sammenhengen: Jeg er en masterstudent som gjennomfører et forskningsarbeid der datainnsamlingen har foregått i den kommunen der jeg bor. Noe mer uvanlig er nok at jeg ved siden dette også er professor ved NTNU, innenfor et helt annet fagområde enn teologi, og jeg er 55 år, altså betydelig eldre enn masterstudenter som tar sin første utdanning. Videre har jeg vært medlem av det lokale menighetsrådet siden 2019 og jeg har vært frivillig i soknet, både som medliturg og i andre ulike funksjoner. Alt dette har konsekvenser for hvordan potensielle og faktiske informanter kan ha oppfattet meg som forsker. Det er også viktig å påpeke at jeg ikke hadde noen forutgående relasjon til noen av de benyttede informantene.

Rollene som masterstudent, medlem av menighetsråd, frivillig og ellers aktivt medlem av menighetene og lokalsamfunnet generelt, gjør at min interesse for å studere attraktiviteten til og bruken av den lokale kirkens tilbud, er både faglig, «profesjonell» og personlig. Faglig har jeg vært opptatt av det praktisk-teologiske ved utviklingen i bruk av kirken og dens tilbud, mens «profesjonelt» er jeg opptatt av at den lokale kirken fremstår som attraktiv og evner å tiltrekke seg mange brukere av dens tilbud. Og rent personlig er det en «egoistisk» interesse i at fellesskapet i menigheten blir stort og mangfoldig, og dermed gir egen deltakelse i menighetens aktiviteter ytterligere verdi.

Et annet aspekt relatert til min posisjon i den empiriske forskningskonteksten, er at jeg kommer til forskningsarbeidet med både forforståelse om denne konteksten og ganske sikkert antakelser om ulike forhold og sammenhenger. Der man som forsker studerer og henter inn data fra en kontekst eller organisasjon man kjenner fra før, vil det alltid være en fare for at man lar slik forforståelse, uavhengig av i hvilken grad denne er «riktig», farge forskningen og utfordre ens objektivitet (Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag, 2010). Dette er mindre problematisk dersom man utnytter denne forhåndskunnskapen til å utvikle en problemstilling for forskningen som er informert fra praksis og dermed relevant for å kunne skape resultater som kan komme til nytte i etterkant. Adskillig mer problematisk er det dersom forhåndsformede antakelser gjør at forskeren tolker data til å passe overens med slike antakelser eller legger mindre vekt på data som er i strid med disse. Min bruk av forforståelse har vært innrettet mot å ramme inn forskningen og utvikle forskningsspørsmålene, men man kan aldri som forsker forsikre seg om at man ikke også lar forforståelsen farge innsamling og analyse av data.

Til slutt bør det nevnes at min ektefelle, i perioden datainnsamlingen pågikk, har vært ansatt som kapellan i Dnk i nabokommunen. Dette har dels vært en kilde til informasjon om praksis og omstendigheter i andre menigheter, som indirekte har vært til nytte for arbeidet med masteroppgaven. Videre har hun vært en diskusjonspartner om utforming av forskningsarbeidet, tolkning av empiriske data og funn fra arbeidet.

5.4 Datainnsamling

Det finnes naturligvis mange metoder for å samle inn empiriske data, som spørreskjema, arkiv-/dokumentstudier, (deltakende) observasjon, spørreundersøkelse, innhenting av data fra databaser/dokumentsamlinger, osv., som beskrevet i bredt anlagte metodebøker som Creswell (2013) og Tjora (2021) og kilder om metode innen religionsstudier, som Chryssides og

Geaves (2014). Valg av metode må selvsagt begrunnes i oppgavens problemstilling og hvilke data denne tilsier må innsamles. For denne masteroppgaven er det snakk om å etablere innsikt i hva foreldre til barn, som skal bli/har blitt døpt i to lokale menigheter, tenker om disse menighetenes tilbud til dem og deres barn. I utgangspunktet er det primært to datainnsamlingsmetoder som utmerker seg for dette formålet: For det første kunne en spørreundersøkelse gjennomført blant et utvalg av slike foreldre, det andre alternativet er å gjennomføre dybdeintervjuer med relevante foreldre. Disse har sine styrker og svakheter og valget mellom dem vil avhenge av både problemstilling og tilgang på respondenter/informanter. En spørreundersøkelse har som sin styrke at den er egnet for å innhente data fra et større antall personer, siden forskerens tidsbruk ikke i særlig grad øker med antallet respondenter (se for eksempel Johannesen, Tuft og Christoffersen, 2021). Analyse av data innhentet på denne måten kan også ofte være mindre tidkrevende, spesielt dersom undersøkelsen gir kvantitative data, som kan analyseres ved hjelp av statistiske metoder. Den største svakheten ved spørreundersøkelser er at de normalt gir mindre rom for å skape dybdeinnsikt, siden de gir lite rom for respondentene til å utdype sine svar, selv ved bruk av fritekstspørsmål. For dybdeintervjuer er styrkene og svakhetene nokså direkte inverterte dem for spørreundersøkelser (se for eksempel Kvale og Brinkmann, 2008). Styrken er nettopp muligheten for, som navnet tilsier, å gå i dybden og forstå mer inngående hva informantene tenker og mener om spørsmålene som stilles. Ulempene er at det normalt er mer tidkrevende å både gjennomføre intervjuer og i etterkant analysere den innsamlede informasjonen. Dermed er det begrensninger i hvor stort utvalg av informanter man praktisk kan inkludere i utvalget. Dersom rammene for forskningsarbeidet tillater det, kan det derfor være fornuftig å anvende begge metodene, slik at man kan få tilgang til noe mer overfladisk data fra et større utvalg og dybdeinnsikt fra et snevrere utvalg. Ofte er ikke dette mulig og det er tilfellet for denne masteroppgaven. Dels ut fra antallet mulige respondenter som kunne deltatt i en spørreundersøkelse og dels ut fra ønsket om å oppnå dypere innsikt, har valget falt på dybdeintervjuer som metode for datainnsamling.

Ved enhver form for innsamling av forskningsdata er et viktig spørsmål hvilket utvalg man skal hente data fra (Thagaard, 2013). Utvalget man gjør påvirker naturligvis både kvaliteten/egnetheten av det samlede datasettet og muligheten for å trekke konklusjoner samt å generalisere funn. Det finnes ulike strategier for dette, som medfører ulike utvalgsstørrelser og med tilhørende grad av representativitet. Det mest ekstreme er å ikke foreta et utvalg, men inkludere alle data/informanter, noe som eliminerer behovet for å rettfærdiggjøre et utvalg.

Utfordringen er naturligvis at en slik datainnsamling kan være tidkrevende og det kan generere store datamengder, som kan være krevende å håndtere og analysere. I tillegg vil det i mange tilfeller ikke være praktisk mulig å få til et «komplett utvalg».

Da må man forskeren foreta et utvalg, og Marshall (1996, s. 523) beskrev tre utvalgsstrategier for kvalitativ forskning (i kvantitative studier er det andre vurderinger som gjøres, relatert til statistisk representativitet, inkludert å gjøre en tilfeldig trekning, og som ikke er særlig vanlig i kvalitative studier): For det første det som på norsk kan kalles «bekvemmelighetsutvalg» (engelsk «convenience sample»), som ikke er en særlig rigorøs utvalgsstrategi, men snarere at man benytter seg av det utvalget som er enklest tilgjengelig. Dette er både den enkleste strategien og den som medfører lavest kostnader og tidsbruk til innsamling, men det er også den som gjør den mest krevende å rettferdiggjøre at utvalget er egnet for å besvare forskningens problemstilling. En mer gjennomtenkt utvalgsstrategi er det Marshall på engelsk kalte «judgement sample», som på norsk kan oversettes med «bevisst utvalg». Dette er nok den mest anvendte strategien og innebærer at man velger ut de informantene som vurderes å være best egnet til å gi data som kan besvare forskningsspørsmålene. Forskeren bygger da på sin kunnskap om både fagområdet og praksisfeltet, og baserer vurderingene på relevante forhold ved den samlede populasjonen og dens medlemmer, som alder, kjønn, posisjon i en organisasjon/nettverk, deltakelse i ulike aktiviteter, osv. Man kan også legge til grunn andre kriterier, som å oppnå maksimal variasjon i utvalget, sikre at det inkluderes ekstreme data, såkalte «outliers», at man tar med informanter med særlig viktige erfaringer/innsikt, osv. Den siste tilnærmingen Marshall nevnte, kalles det teoretiske utvalget, som betyr at man gjør utvalg ut fra fagområdets teori. Det innebærer også at man ut fra innsamlede data formulerer tolkningsteorier, som igjen kan gi behov for å justere utvalget eller innhente mer data. Denne fremgangsmåten er mest forbundet med forskningstilnærmingen «grounded theory».

I praksis vil kvalitativ forskning gjerne kombinere bevisst utvalg med bekvemmelighetsutvalg, og det har også vært tilfellet i denne masteroppgaven.

Fremgangsmåten som resulterte i det anvendte utvalget av informanter var som følger:

- Studien ble innledningsvis bevisst begrenset til to menigheter, Hommelvik og Malvik, i min egen hjemkommune, Malvik. Dette var dels ut fra bekvemmelighetshensyn; geografisk nærhet, etablerte relasjoner til sentrale personer i disse menighetene, og lokalkunnskap om forholdene i disse menighetene. Men det var også et bevisst utvalg

ved at disse to menighetene både geografisk og demografisk representerer en annen forskningskontekst enn det som har vært anvendt i tidligere, relevant forskning.

- Selv med en avgrensning til disse to menighetene ville det potensielt «komplette» utvalget av informanter være nokså omfattende. Årlig døpes omtrent 50-70 barn i hver av disse menighetene og det kunne være relevant å favne flere år med dåpsfamilier, sågar kunne dette være positivt ved at informanter som gjennomgikk dåp for noen år siden, vil kunne ha et bredere erfaringsgrunnlag å bygge på. Utfordringen med å inkludere informanter fra tidligere år ville være knyttet til tilgang på kontaktinformasjon, kanaler for å nå ut til disse, informanter som har flyttet ut av kommunen og ikke minst at de siste årene har vært spesielle som følge av Covid-19 pandemien og etterdønningene av denne. Det ble derfor, dels i samråd med sogneprestene i de to menighetene, besluttet å begrense utvalget til dåpsfamilier som innledet prosessen frem til barnedåp fra årsskiftet 2023/2024.
- Dette hadde også sammenheng med at dette ga rom for å utnytte sogneprestenes kontakt med potensielle informanter gjennom dåpskurs og -samtaler. Rekrutteringen av det endelige utvalget av informanter ble gjort ved at disse sogneprestene både muntlig og ved å dele ut et informasjonsskriv om masteroppgaven, informerte samtlige dåpsfamilier i den aktuelle perioden om forskningsarbeidet. I tillegg fikk jeg dels anledning til å møte opp ved starten på ett dåpskurs for å informere om arbeidet samt at jeg kunne etablere direkte kontakt med dåpsfamilier gjennom deltakelse i gudstjenester. Det var da til slutt opp til de enkelte foreldrene i dåpsfamiliene å melde seg som informant. Hvilket utvalg fra den komplette populasjonen dette resulterte i, hadde jeg som forsker da liten kontroll over, det var et resultat av hvilke informanter som sa seg villige til å delta. Dette har den åpenbare svakheten av det kan ha gitt et skjevt utvalg, enten der de informantene som meldte seg var de som i utgangspunktet hadde et positivt inntrykk av og relasjon til kirken, kanskje gjennom at de tidligere hadde døpt eldre barn eller aktivt benyttet seg av kirkens tilbud. Alternativt kunne det være slik at foreldre som var skeptiske til kirken og dens tilbud meldte seg, enten for å få anledning til å gi uttrykk for sin kritikk eller påvirke kirken og dens tilbud til å bli mer relevant for dem. Dette er det dessverre ikke mulig å si noe om og denne mulige skjevheten er noe jeg har måttet leve med (mer om konsekvensene av dette i kapittel 5.7).

Det endelige utvalget endte opp med å bestå av ni dåpsfamilier, fordelt på fem døpt i Malvik kirke, tre i Hommelvik kirke og ett barn i Mostadmark kapell, tilhørende Hommelvik kirke. Det gis mer informasjon om informantene i kapittel 6.1, men med et såpass lite utvalg, som alle er hjemmehørende i en liten kommune, er det bevisst unngått å gi for mange detaljer om informantene for å unngå at disse skal kunne identifiseres.

Dybdeintervjuene ble utformet som semistrukturerte intervjuer, som beskrevet i ulike metodekilder, som Kvale og Brinkmann (2008). Gjennomføringen var basert på en intervjuguide, se vedlegg, utformet dels basert på innsiktene opparbeidet fra gjennomgangen av tidligere forskning og relevant teori, dels basert på informasjon fra de lokale sogneprestene og trosopplærerne, og dels basert på egne erfaringer gjennom rollen som medlem av menighetsråd og medliturg. To av intervjuene ble gjennomført fysisk til stede hjemme hos informantene, mens de resterende ble gjennomført digitalt via Teams eller Zoom. Både ut fra anbefalinger i metodelitteratur og basert på egne erfaringer fra annen forskning de siste årene ble det i alle intervjuene lagt vekt på å kunne lese kroppsspråk og andre ikke-verbale signaler.

Basert på at det ble innhentet godkjenning fra Sikt, ble intervjuene tatt opp, for de fysiske kun lyd gjennom telefonappen Nettskjema Diktafon og for de digitale både bilde og lyd ved opptaksfunksjonen i Teams/Zoom. Både Nettskjema og Teams har løsninger for automatisk transkribering, noe som ble benyttet, med korrigerende etterkant av åpenbare feiltolkninger av hva som hadde blitt sagt. I tillegg ble det underveis i intervjuene tatt notater av de viktigste utsagnene.

5.5 Dataanalyse

Dataanalysen var basert på koding av opplysningene fremkommet gjennom intervjuene, som beskrevet av bl.a. Tjora (2021), som har anbefalt en såkalt «empirinær» koding, der kodene normalt ikke er definert på forhånd, men defineres ut fra datamaterialet. Både sammendragene og de fulle transkriberingene ble gjennomgått og kodet. Kodene bygget i stor grad på begreper anvendt i intervjuguiden, tema og begreper omtalt i litteratur samt at det ble skapt koder unike for utsagn fra informantene. Selv med god kjennskap til dataverktøyet Nvivo, som er lagd for lagring og koding av intervjuer, ble det besluttet at datamaterialet var såpass begrenset i omfang at analysen like enkelt kunne gjennomføres ved å kopiere utsagn tilhørende de ulike kodene over i en tabell, slik at alle utsagn relatert til én kode ble samlet i en kolonne.

Etter fullført koding ble den etterfølgende analysen strukturert tematisk, grovt sett i samme rekkefølge som temaene var satt opp i intervjuguiden, og som i stor grad ble fulgt ved gjennomføringen av intervjuene. Analysen benyttet flere tilnærminger. Dels har det vært gjort svært enkle frekvensanalyser av hvordan informantenes svar fordelte seg for ulike spørsmål. Der dette har syntes relevant har det også vært gjort sammenlikninger basert på bakgrunnsinformasjon om informantene, for forhold som hvorvidt de definerer seg som troende eller ikke og mellom foreldre med og uten eldre barn. Som forventet har likefullt den viktigste analysetilnærmingen vært å skape forståelse for hvordan informantene ser på kirken og dens tilbud gjennom å studere enkeltutsagn og identifisere egnede sitater for å illustrere dette.

Etter at denne fasen av analysen avdekket et bredt spekter av funn, både av lavere og høyere grad av viktighet, ble det gjort en vurdering av hvilke av funnene som var mest relevante for å besvare forskningsspørsmålene, men også funn som fremstod som litt overraskende ut fra inntrykket dannet gjennom analysen av eksisterende forskning og litteratur. Til slutt ble disse funnene anvendt som grunnlag for å utvikle anbefalinger til praksisfeltet, både spesifikt for de studerte menighetene og mer generelt for Dnk.

5.6 Forskningsetikk

Forskning kan føre med seg ulike forskningsetiske problemstillinger. For eksempel er medisinsk forskning beheftet med mange krevende etiske vurderinger, siden det kan handle om liv, helse og død. Praktisk-teologisk forskning har ikke slike utfordringer, men som Johannensen påpeker (2023, s. 22-23), har også dette fagområdet sine forskningsetiske temaer. Spesielt gjelder dette ivaretagelse av rettighetene til informanter i forskningsprosjekter, der forhold som berører livssyn og tro kan oppfattes å være av sensitiv art og som gjør det særlig viktig å beskytte anonymitet. Ruyter (2017, s. 25-36) har omtalt en rekke grep en forsker kan ta for å sikre at slike forskningsetiske hensyn ivaretas, og flere av disse har jeg basert på meg: Både Ruyter og «Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora» (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2021) har understreket at den første «forsvarslinjen» er forskerens eget ansvar for å sikre både anonymisering og konfidensialitet rundt informanter og innsamlede data. I denne oppgaven har dette vært ivaretatt dels gjennom at det både i lydopptak og filer med data fra intervjuene ikke er benyttet navn, men nøytrale benevnelser som informant A, B, osv. og dels ved at det i analysen av dataene er utelatt opplysninger som kunne gjøre det mulig å identifisere

enkeltindivider. Videre har alle lydopptak og filer anvendt i forskningen vært lagret gjennom godkjent skylagringsløsning. Videre har det vært praktisert frivillig, informert samtykke, ved at de mulige informantene ble forelagt et informasjonsskriv om forskningsarbeidet og har signert et samtykkeskriv. Temaet for oppgaven er barn og unges deltakelse i kirkelige aktiviteter, og som De nasjonale forskningsetiske komiteene har påpekt, så har man som forsker et særlig ansvar for å beskytte informanter som er under myndighetsalder. Dette har dog ikke vært en problemstilling i denne oppgaven, da informantene har vært foreldre og ikke barn og unge selv.

Selv om det ikke har vært behov for å innhente opplysninger som kan bidra til å identifisere enkeltpersoner, har intervjuene naturlig nok kretset rundt spørsmål om livssyn og religiøs praksis. Det medfører at det må søkes godkjenning fra Sikt om gjennomføringen av datainnsamlingen, og denne godkjenningen ble gitt i november 2023.

Min rolle i praksisfeltet i de to lokale menighetene, som redegjort for over, kan også ha en forskningsetisk dimensjon. Selv om min rolle medfører liten formell eller uformell autoritet overfor potensielle/samtykkende informanter, så kan det være fare for misbruk av min posisjon overfor disse. For eksempel vil jeg ha hatt interaksjon med noen dåpsfamilier i rollen som medliturg under gudstjenesten der barnet ble døpt, noe som kanskje kunne ha gjort det vanskeligere for dem å si nei til å opptre som informant. Dette har vært forsøkt motvirket gjennom å gjøre det klart overfor alle potensielle informanter at deltakelse er helt frivillig og at jeg ikke har hatt noen andre forventninger til dåpsfamilier jeg har møtt på denne måten.

5.7 Metodekritikk

Til slutt vil dette kapittelet avsluttes med noen kortfattede refleksjoner om kvaliteten av oppgavens metodiske valg. Noen sider av dette har allerede vært berørt i tidligere delkapitler, både om min posisjon i praksisfeltet og forskningsetikk, så her er denne drøftingen strukturert rundt de sentrale begrepene innen forskningskvalitet; validitet, reliabilitet og generaliserbarhet.

Validitet handler om i hvilken grad den valgte metoden er utformet og anvendt på en slik måte at den har ført til gyldige resultater (Tjora, 2019). Man skiller ofte mellom intern og ekstern validitet, der ekstern validitet er en annen benevnelse for generaliserbarhet, mens intern validitet er hvorvidt undersøkelsen har «målt» det man faktisk hadde til hensikt å undersøke. Dette er normalt enklere å vurdere for kvantitativ forskning, der man kan vise til

hvorvidt spørreskjema er konstruert basert på anerkjent teori og gjennom konstrukt av flere spørsmål om samme fenomen. I kvalitativ forskning, spesielt basert på dybdeintervjuer, kan intern validitet hovedsakelig sikres gjennom utvikling av en intervjuguide av god kvalitet (Kvale og Brinkmann, 2008). For å oppnå dette i masteroppgaven har jeg utnyttet metodeteori om utforming av intervjuguider, eksisterende forskning innenfor liknende tema, inkl. anvendte intervjuguider i tidligere studier, samt egen erfaring fra et stort antall intervjubaserte forskningsprosjekter. Dette er selvsagt ingen garanti for at den anvendte intervjuguiden har vært ideell, men erfaringen fra datainnsamlingen var at den fungerte fint og at det ikke var åpenbare tema som var oversett.

Reliabilitet handler om at forskningen er pålitelig, vurdert ved at de valgte metodene er anvendt på en slik måte at de har gitt pålitelige resultater (Tjora, 2019). Et vanlig kriterium er at forskningen er etterprøvable, i den forstand at man ville fått samme/liknende resultater dersom forskningen ble repetert under de samme betingelser. Reliabilitet er imidlertid vanskelig å vurdere i kvalitativ forskning, siden den sosiale settingen som studeres hele tiden er i endring (Bryman, 2012). Kvale og Brinkmann (2008) har anbefalt at både intervju-, transkriberings- og analyseprosessen gjøres til gjenstand for reliabilitetsvurdering, siden alle disse prosessene er avhengig av forskerøynene som ser. I mitt intervjubaserte arbeid har viktige virkemidler for å sikre reliabilitet først vært gode utvalgs-kriterier for informanter. Det kan likevel innvendes at de av de forespurte personene, som har valgt å stille opp til intervju, kan være de som i utgangspunktet er mer positivt innstilt til kirken. Dette vil i så fall kunne gi et skjevt bilde av den allmenne oppfatningen blant foreldre til dåpsbarn, men det er umulig å vurdere i hvilken grad utvalget har vært skjevfordelt. Uansett kan dette i så fall på ett vis være positivt, ved at målet med oppgaven er å avdekke mulige tiltak for å trekke til seg flere deltakere til kirkens tilbud, og da er det nok mer relevant å innhente data fra personer som dette kan være aktuelt for, fremfor noen som overhodet ikke vil vurdere dette. Videre har det vært viktig med konsistent gjennomføring av intervjuer, spesielt hva gjelder intervjuenes format, med vekt på å skape tillit og en trygg kontekst for intervjuene, unngå ledende/dømmende spørsmål, osv. Til slutt at det har vært gjort full transkribering av intervjuene, og kodingen av datamaterialet fra intervjuene ble gjennomført med en kombinasjon av forhåndsdefinerte koder og koder som organisk oppstod ut fra intervjuene. I sum kan jeg naturlig nok ikke gi noen garanti for forskningens reliabilitet, men det er gjort mange tiltak for å oppnå dette.

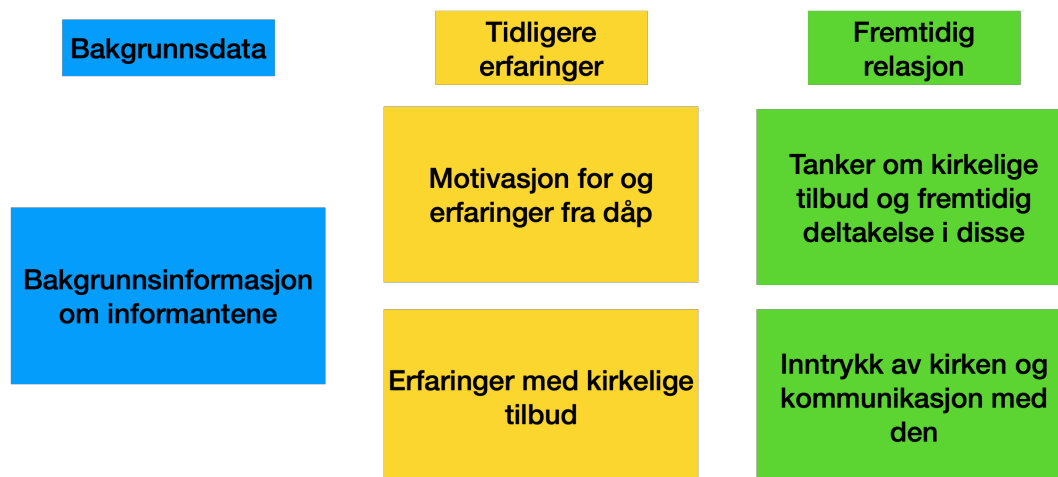
Til slutt ekstern validitet/generaliserbarhet, som handler om hvorvidt forskningen og dens funn kan antas å være relevante i andre kontekster enn der forskningen ble gjennomført (Tjora, 2019). Også dette vurderes normalt noe ulikt for kvantitativ og kvalitativ forskning. I førstnevnte kan man i større grad statistisk vurdere utvalgets representativitet og relevans for andre populasjoner. Også i kvalitativ forskning er naturligvis utvalget viktig, men her må man også i større grad basere seg på mer logiske drøftinger av forhold og karakteristika ved den konkrete forskningskonteksten sammenliknet med andre situasjoner. For mitt arbeid er valg av forskningskontekst på ett vis naturlig begrensende for generaliserbarhet. Jeg har studert to konkrete menigheter, fra én type sokn/kirke og i én landsdel, og med sine særtrekk når det gjelder demografi, geografi, tradisjoner, organisering, enkeltmennesker som bekler ulike roller, osv. Det vil åpenbart ikke finnes noen menighet noe annet sted i landet som er helt lik disse to og dermed kan man strengt ikke hevde at resultatene fra arbeidet kan overføres direkte til andre steder i landet, eller sågar utenfor Norge. Men det er fullt mulig å argumentere for at alle menigheter i Dnk følger et felles regelverk, er rimelig likt organisert over hele landet, er del av den samme århundrelange tradisjonen, osv. Derfor mener jeg det er stor sannsynlighet for at mange av oppgavens funn vil ha relevans utover min valgte forskningskontekst. Sannsynligheten for dette kan også sies å øke ved at det ved analysen er forsøkt justert for særskilte lokale forhold. Dette er også i tråd med hva Flyvbjerg hevdet i hans svært mye siterte artikkel om casebasert forskning. Han sa at en ofte kan generalisere på bakgrunn av ett enkelt case og at en casestudie kan være sentral for vitenskapelig utvikling via generalisering (2006, s. 241).

Som denne drøftingen har vist, er det åpenbart ikke mulig å gi noen presis vurdering av den forskningsmetodiske utformingen og gjennomføringen av arbeidet dokumentert i denne masteroppgaven. Men med bakgrunn dels i min egen omfattende, personlige erfaring som forsker og dels aktiv bruk av metodeteori, mener jeg å ha gjort grep for å sikre et kvalitetsmessig håndverk, men med de innebygde svakheter som ligger i det valgte forskningsdesign og de valgte forskningsmetoder.

6 Resultater, analyse og diskusjon

De tre delene av en masteroppgave som utgjør forfatterens egne analytiske arbeid, presentasjon av datamaterialet, analyse og drøfting av dette samt diskusjon av funn opp mot eksisterende litteratur, kan struktureres på flere ulike måter. I noen tilfeller er det hensiktsmessig å dele disse inn i tre separate kapitler, noe som nok er mest vanlig i forskning med mer kvantitative data, der disse nøytralt kan presenteres uten særlig grad av utvelgelse eller analyse. Baseres forskningen mer på kvalitative data, er det vanskelig å skille presentasjon og analyse av data, men det er fortsatt mulig å fordele analyse og diskusjon inn i to kapitler. Ved en tematisk inndelt analyse, slik det er gjort i denne oppgaven, er ulempen ved en slik inndeling at leseren må forholde seg til de samme temaene i ro runder, og det er ofte vanskelig å unngå en viss grad av repetisjon fra analysen til diskusjonen av funn opp mot litteratur. I denne oppgaven er derfor alle disse tre delene plassert i samme kapittel.

Basert dels på intervjuguiden, som i sin tur var avledet fra eksisterende litteratur, og dels på funnene som ble avdekket gjennom analysen av dataene, er kapittelet strukturert i henhold til temaene vist i Figur 12, inndelt i de tre «fasene» av tema; bakgrunnsinformasjon om informantene, tidligere erfaringer de har med kirken fra før gjennom dåp og bruk av ulike tilbud, og til slutt tanker om informantenes fremtidige relasjon til kirken og deltakelse i dens tilbud.

Figur 12 Tematisk struktur for analysen

6.1 Bakgrunnsinformasjon om informantene

Utvalget av informanter er åpenbart for lite til å foreta noen statistiske analyser, men det kan likefullt være relevant å se etter likheter eller ulikheter i svar mellom informanter med ulik

bakgrunn eller relasjon til kirken. Innledningsvis vil det derfor gis en kort oversikt over noen relevante forhold om informantene.

For det første, når det gjelder hvorvidt barnet informantene nettopp har døpt/skal døpe, så er utvalget slik at et stort flertall har døpt ett eller flere barn i kirken tidligere, faktisk hele syv av ni. For noen er det relativt kort tid siden forrige dåp, for andre er de eldre barna allerede nær eller over konfirmasjonsalder. Dette kan være relevant i den videre analysen, da mange av informantene på grunn av dette både har tidligere erfaringer med dåp og også enten fått tilbud/informasjon om eller benyttet seg av kirkens tilbud til foreldre av eldre barn.

Videre er det et flertall av informantene som ikke definerer seg som å ha en kristen tro, av de ni foreldrepårene er det fire av ni der én eller begge foreldrene regner seg som troende, mens én av foreldrene i et annet foreldrepar svarer «kanskje» og de resterende sier de ikke har noen form for kristen tro. Dette gir et visst grunnlag for å foreta sammenlikninger mellom foreldre med og uten en kristen tro, men samtidig er nok de ikke-troende foreldrene mer representative for befolkningen generelt og dermed vel så viktige å innhente et bredt inntrykk fra. Utvalget av informanter speiler diskusjonen om sekularisering i kapittel 4.1, der både de som bekjenner seg til en kristen tro i større grad er dette hjemme og ikke offentlig, og man generelt, uavhengig av tro, gjør seg mindre bruk av kirken utenom livsmilepæler og andre spesielle anledninger.

Ett forhold som er verdt å nevne er at for de fleste informantene endte det opp med at enten bare mor deltok i intervjuet eller både mor og far deltok, men med mor som den mest dominerende informanten. Dette vil diskuteres senere i analysen, men en antakelse er dels at intervjuene fant sted på et tidspunkt i barnets oppvekst der mor var hjemme i svangerskapspermisjon og dermed både mest tilgjengelig tidsmessig og mest engasjert i barnet og dåpen av det, og dels at det råder noen kjønnsrollefordelinger der mødre synes å være mer interesserte i kirkelige aktiviteter som babysang, familiesamlinger, osv. Det er selvsagt umulig å trekke noen generelle konklusjoner basert på dette lille utvalget, men noen av fedrene bekreftet at de nok hadde vært mer interesserte om det gjaldt sportslige aktiviteter.

Informantene er også typiske i den forstand at de fortsette å være medlemmer av folkekirken, men lar kirken og kjernemenigheten stå for mesteparten av den religiøse aktiviteten, ref. konseptet stedfortredende religion (Berger, Davie og Fokas, s. 57-58). Utvalget av informanter speiler imidlertid ikke pluraliseringen omtalt i kapittel 4.2, noe som ikke er

overraskende, da de er utvalgt fordi de har valgt kristen dåp. Individualiseringen omtalt i kapittel 4.3 er til gjengjeld observerbar blant informantene, både i form av en sterk vektlegging av at barna er selvstendige individer, som foreldrene anser å ha en plikt overfor til å legge til rette for å selv kunne velge kirkelig konfirmasjon senere, og gjennom å ønske å «komponere» sitt eget sett av kirkelige aktiviteter som passer med deres livssituasjon og interesser.

Skal man plassere informantene i modellen i Figur 8, så hører nok ingen av informantene hjemme verken i kategorien «aktivitetskristne» eller den mer bastante «ikke-kristne». Både de som har en kristen tro og de som har valgt kirkelig dåp uten å bekjenne seg som troende, tilfredsstiller nok kriteriene for å kalles «kulturkristne». I høyre del av figuren er det ingen av informantene som opptrer som frivillige i organisering av kirkelige aktiviteter, men ellers fordeler de seg nokså jevnt mellom brukere med erfaring fra både flergangs- og engangsaktiviteter.

Til slutt ble informantene spurt om deres tilhørighet til Malvik kommune og derigjennom deres kjennskap til de to menighetene i kommunen. For tre av foreldreparene har begge vokst opp i kommunen og er både døpt og konfirmert i en av kirkene her, mens for tre av de andre foreldreparene har én av foreldrene vokst opp i kommunen og den andre er tilflyttet, og da gjerne fra andre kommuner i Trøndelag. For de resterende tre av foreldreparene er det slik at begge er tilflyttet kommunen i voksen alder.

6.2 Informantenes motivasjon for kirkelig dåp og erfaringer med Dnk i forbindelse med dåpen

Informantene ble stilt ulike spørsmål om hvilke tanker de gjorde seg da de bestemte seg for kirkelig dåp og hvordan erfaringene var med hensyn til dialogen med Dnk og prosessen frem til gjennomført dåp. Dette var dels for å forstå hvorfor de kom til kirken, inkl. om det forelå noen tanker om et mer langsiktig forhold utover selve dåpshandlingen, og dels for å få innsikt i hvordan dåpen og prosessene rundt den har påvirket informantenes inntrykk av kirken som institusjon. Som nevnt over så har det også vært ønskelig å se etter eventuelle forskjeller mellom informantene basert på bakgrunnsinformasjonen fra forrige delkapittel.

Et entydig funn er at de aller fleste av foreldreparene har hatt to hovedgrunner til å velge kirkelig dåp: Dels dreier deg seg om tradisjoner, der foreldrene selv har vært døpt, de har døpt eldre søsken av det nåværende dåpsbarnet og det oppfattes å være en forventning fra andre

familiemedlemmer at barnet skal døpes i kirken. Dette er, ikke overraskende, helt i tråd med annen forskning rundt dette presentert i kapittel 3.2, der tradisjon (i familien) konsekvent er rangert blant de viktigste faktorene. Den andre hovedfaktoren er at foreldrene ikke ønsker å ta et valg på vegne av barnet som gjør det vanskeligere for det i fremtiden å velge kirkelig konfirmasjon. For noen av foreldrene var dette det aller viktigste og noe de åpenbart hadde gjort seg mange tanker om. Som en informant sa: «Vi ønsker å ikke å ta valget på vegne av ham, så vi vil ikke gjøre et valg om dåpen som gjør det vanskeligere for ham å bli konfirmert i kirken om han ønsker det». Igjen er dette helt i tråd med tidligere forskning, dette argumentet er gjennomgående rangert som tredje viktigst i forskning på informanter i Norge og ellers i Norden. Et par andre motivasjoner for å velge kirkelig dåp fremkom også, som at i en urolig tid i verden virker kirken som en «trygg havn» å forankre barnet til og at kirken står for gode verdier.

En annen informant oppga en annen grunn, som er relevant for oppgavens tema, nemlig at «dåpen er en fin start på at barnet får en relasjon til kirken», ref. kapittel 3.3 om trosopplæring som et utgangspunkt for relasjonsbygging mellom kirke og barnefamilier. Dette bekreftes også i intervjuene ellers, ved at mange av informantene etter dåp og bruk av andre tilbud snakker om «kirken vår» og «prestene våre» på en slik måte at de uttrykker å være del av en relasjon til kirken. Dette gjenspeiler nok også informantenes generelle inntrykk av den lokale kirken, se lenger ned, som gjennomgående er positivt og i tråd med Høes og Trysnes (2012, s. 19) sine funn om at relasjonens kvalitet i stor grad bestemmes av den tillit man har til kirken og det omdømme den har.

For øvrig var det ingen av informantene som reelt hadde vurdert enten en annen form for navneseremoni eller å ikke ha noen form for markering. Gitt at informantene ble valgt ut fordi de hadde gjennomført kirkelig dåp, er dette kanskje ikke så overraskende, men dette var nok mer entydig enn forventet. Det var heller ingen forskjeller mellom informantene, verken i spørsmålet om kristen tro eller om foreldrene hadde vokst opp i kommunen.

Prosessen fra første kontakt med kirken om dåp og frem til gjennomført dåp varer gjerne noen uker, kanskje måneder, og kan forenklet deles inn i tre faser:

1. Første kontakt og «bestilling» av dåp
2. Forberedelse til dåp, som typisk består av (felles) dåpskurs, sammen med andre foreldre, og/eller dåpsamtale med prest

3. Gjennomføring av selve dåpen

Gjennomgående har alle informantene positive erfaringer fra alle disse tre fasene. Selve påmeldingen gjøres normalt på menighetens nettside, evt. med avklarende dialog per e-post eller telefon, og oppfattes å være enkelt og greit. De informantene som relativt nylig har døpt andre barn var kjente med denne løsningen, mens både informanter med det første barnet eller med eldre barn ble positivt overrasket over dette og berømmet kirken for å følge med på den generelle digitaliseringen som skjer i resten av samfunnet. Både dåpskurs og dåpssamtale ble opplevd som fine sammenkomster som både ga nyttig, praktisk informasjon og forberedelse til selve dåpshandlingen, men også anledning til å treffe andre foreldre med barn på samme alder. Et par informanter, begge i kategorien ikke-troende, påpekte også at dåpskurset ga ny kunnskap om dåpens historie og den teologiske begrunnelsen, som ga dem noe å tenke på.

Flere nevnte også at det var nyttig at trosopplærer(e) deltok på dåpskurset og ga informasjon om menighetens tilbud til barna etter dåpen. Spørsmålet om informasjon dukket opp senere i intervjuene også, og det er verdt å merke seg at siden kirken nok ikke har så mange informasjonskanaler der man kan være sikker på å nå frem til relevante foreldre eller anledninger til å treffe slike, så er det åpenbart viktig at slike anledninger som dåpskurs/dåpssamtale benyttes aktivt.

Videre var det stor enighet blant informantene om at selve dåpshandlingen og gudstjenesten denne inngikk i var positive opplevelser. Det fremheves at det opplevdes som en høytidelig anledning, med en følelse av å ta del i lange tradisjoner, i et vakkert kirkebygg, med dåpsbarnet og familien som «hovedgjester» og med passe mengde «pomp og prakt», som en av informantene sa. Noen nevnte også at de opplevde det som overraskende bevegende at hele kirken deltok i å synge velsignelsesverset, salme 638, for barnet. Flere av informantene har, som nevnt, flere barn og noen av disse storesøskene var i en alder der det kunne være krevende å sitte stille under hele gudstjenesten. Disse påpekte at man opplevde det som svært positivt at det ble utvist stor forståelse for dette og at det gjorde at man følte seg mer velkommen til fremtidige gudstjenester. Flere av informantene fremhevet det som positivt at eldre søsken og andre barn i familien ble direkte involvert i gudstjenesten og selve dåpshandlingen, gjennom å lese dåpstekster, ta lue av hodet på dåpsbarnet, tørke hodet etter dåpen, tenne lys, osv.

Samlet sett sa alle informantene at den samlede erfaringen med hele dåpsprosessen enten hadde bekreftet et allerede godt inntrykk av kirken eller bidratt til å gjøre dem mer positive til kirken og dens tilbud. Det var ikke mulig å se noen åpenbare forskjeller mellom informanter med ulik bakgrunn når det gjelder deres vurdering av dåpsprosessen, men det var, gjerne logisk nok, flere av foreldrene uten en kristen tro, som mente at dåpen hadde gjort dem mer positive til kirken enn de var før dåpen.

6.3 Tidligere erfaringer med kirkelige tilbud og aktiviteter

Når det gjelder kirkens tilbud så ble informantene først spurt om hvorvidt de hadde hatt noen tidligere erfaringer med deltakelse i noen aktiviteter. Her fordelte informantene seg i tre grupper:

1. Uten noen tidligere erfaring, dette gjaldt foreldre som har sitt første barn og ikke har hatt noen kontakt med kirken siden de selv ble døpt og senere konfirmert.
2. Med tidligere erfaring noe tilbake i tid, som omfattet foreldre som har eldre søsken av det nåværende dåpsbarnet og som har vært døpt i kirken. Ved siden av erfaring fra dåpsprosess for søsken, har noen av disse også deltatt i aktiviteter som babysang, familiesamlinger og gudstjenester med familieprofil, som utdeling av 4-årsbok.
3. Med erfaring fra deltakelse i tilbud sammen med dette dåpsbarnet, da typisk babysang og/eller familiesamlinger.

I Tabell 4 ble det vist en oversikt over i hvilken grad foreldre med barn har fått tilbud om og deltatt i ulike kirkelige aktiviteter. Gitt at utvalget av informanter i denne oppgaven hovedsakelig omfatter foreldre med dåpsbarn, om enn i noen tilfeller med eldre søsken, så stemmer bildet godt overens med det Høeg og Trysnes (2012) fant, nemlig at musikalske tilbud, for små barn babysang, og familieorienterte gudstjenester, inkl. med utdeling av 4-årsbok, tiltrekker seg mange deltakere.

Av disse tre gruppene av informanter skiller naturlig nok den første seg ut fra de to andre, ved at disse ikke har noe grunnlag for å ha noen særlige meninger om kirkelige tilbud. For de informantene som har deltatt i ulike aktiviteter i regi av kirken er inntrykket overveiende svært positivt. Noen viktige momenter som fremkom er som følger: De gjentakende aktivitetene, som de nevnte tilbudene babysang og familiesamlinger, sees på som svært velkomne tilbud. Førstnevnte er for mindre barn og deres foreldre og det er vanlig at man deltar til barna begynner i barnehage eller blir for store til å regnes som babyer, og flere av

informantene traff foreldre de også møtte i barselgruppe e.l. Det andre tilbudet finner sted én gang i måneden og byr på middag og annen mat samt sang, fortellinger og andre kreative aktiviteter, beregnet på barn i alderen 1-4 år. Begge disse tilbudene sies å være både sosiale, lærerike og med fine opplevelser for både barn og foreldre. Videre sier flere av foreldrene at disse tilbudene overrasket dem litt, for det første ved å være det de omtaler som «lavterskeltilbud» (som også er et begrep Høeg og Trysnes (2012, s. 51) benyttet om ulike trosopplæringstiltak). Med dette mener de at det verken stilles krav til noe forutgående forhold til kirken, at de ikke krever noen forberedelser utover å møte opp og at arrangementene ikke er «for kristne». Dermed ser de på slike aktiviteter som en «myk inngang til kirken», også for folk som ikke har et forhold til kirken fra før av. Som en av informantene sa: «Kirken kan være skummel for folk som ikke går i kirken ellers, men på babysangen ser vi at det er «bare folk» som møtes, med en kristen vinkling.»

Videre uttrykte flere av foreldrene at de hadde blitt overrasket over at kirken og de ansatte stilte opp og skapte hyggelige sammenkomster uten verken å aktivt forsøke å omvende noen eller gi et inntrykk av at de mislikte det om noen innrømte å ikke være spesielt kristen eller interesserte i kirken. Dette mente de var viktig for å skape gode opplevelser, som faktisk kan øke sannsynligheten for at man vil delta på andre aktiviteter i fremtiden. Hadde det blitt gjort mye ut av «rekruttering» og «frelse» på disse samlingene mente flere av informantene at dette snarere ville virket mot sin hensikt og skremt dem vekk fra fremtidig deltakelse, noe som er i tråd med Preston sitt funn (2006, s. 60). Mange av informantene spekulerte også i at personligheten til de ansatte/frivillige som arrangerer samlingene spiller en viktig rolle. De ble sagt å være omgjengelige personer som er rausere i møtet med andre mennesker og synes genuint opptatte av å skape trivelige møteplasser. Som en informant sa: «Ungene får herje fritt sammen med både prest og trosopplærere.» Hadde de møtt personer med en annen holdning og oppførsel hadde neppe opplevelsene vært like positive.

Utover disse løpende aktivitetene hadde noen av informantene også vært med på familieorienterte gudstjenester, spesielt utdeling av 4-årsbok og såkalt Tårnagentgudstjeneste, og de aller fleste informantene har også vært gjest under andres dåp, konfirmasjon, bryllup eller gravferd. Også for slike engangsaktiviteter var informantene egentlig bare positivt innstilte. Flere sier at de opplever det som fint og høytidelig å komme i kirken, i et par tilfeller så høytidelig at det har skapt en terskel for å møte opp til en ordinær søndagsgudstjeneste, da dette kunne komme til å «ødelegge noe av magien», som den ene informant sa. Flere fremhevet at man følte seg velkommen til gudstjeneste selv med barn

som ikke alltid klarte å tie/sitte stille og at man satte stor pris på den takhøyden det synes å være for at alle kan delta, uten å bli hysjet på eller få stygge blikk dersom barna bråker.

Også disse jevnt over positive erfaringene fra de ulike aktivitetene informantene beskriver er i tråd med det Høeg og Trysnes (2012) fant ellers i landet, se spesielt Tabell 5. Der var den tredje faktoren, at man følte seg trygg under deltakelse i trosopplæringstiltak, og dette er også et forhold mange av informantene trakk frem. På spørsmål om hvilket generelt inntrykk de har av kirken, som en samfunnsinstitusjon og en tilbyder av ulike aktiviteter for barnefamilier, så sier samtlige at de ser på folkekirken som et positivt element i lokalsamfunnet. De benytter ord som trygg, verdipositiv, imøtekommende, tradisjonsrik, m.m. og at dette gjør at de generelt vil se positivt på aktivitetstilbud i regi av kirken. Dette er viktig innsikt å ta med videre, da det viser at kirken er i en posisjon til å kunne «konkurrere» med andre tilbud til barn og unge.

6.4 Tanker om kirkelige tilbud og aktiviteter og fremtidig deltakelse i slike

Dette delkapittelet kretser rundt hovedtemaet for masteroppgaven og denne delen av intervjuene var den mest omfattende. Diskusjonen ble bygget rundt en oversikt lagd av trosopplærerne i menigheten, vist i Figur 13. Denne gir en nokså komplett oversikt over de ulike tilbud menigheten har for barn og ungdom, strukturert slik at det samlede tilbudet dekker hele aldersspennet fra 0 til 18 år. Med tanke på diskusjonen i kapittel 3.8 er det verdt å bemerke at disse aktivitetene domineres av det som i Figur 8 ble kalt engangsaktiviteter. Dette gjelder stort sett alle tilbudene bortsett fra babysang, familiens dag, barne- og ungdomskor og speider, som kan karakteriseres som flergangsaktiviteter. Tilbudsoversikten omfatter ikke noen konkrete aktiviteter som gir en direkte åpning for at foreldre kan stille opp som frivillige, altså den innerste sirkelen i Figur 8, men spesielt noen av flergangsaktivitetene benytter frivillige ressurser i gjennomføringen. Av egen kjennskap til arbeidet i menighetene er det kjent at det er mange andre foreldre som deltar som frivillige, men altså ingen av informantene, og her ligger det kanskje et potensiale for å knytte foreldre til dåpsbarn enda tettere til kirken.

Informantene ble både spurt om de hadde kjennskap til de ulike tilbudene, evt. benyttet seg av dem, hvilke tanker de gjorde seg om tilbudene og hvorvidt det kunne være aktuelt, for dem selv og/eller barn, å benytte seg av dem i fremtiden. Noen av tilbudene har åpenbart som målgruppe barn/ungdom mye eldre enn de dåpsbarna informantene er foreldre til og i alle

intervjuene ble det tydelig at samtalen etter hvert nådde et aldersnivå der informantene ikke lenger hadde noen relevante oppfatninger om tilbudene. Fremstillingen videre starter derfor med tilbudene for de aller yngste barna, men dekker ikke de tilbudene der lite relevant informasjon fremkom i intervjuene, og noen av tiltakene er slått sammen. Gjennomgangen er fremstilt i Tabell 11, der det gjøres rede for hvorvidt informantene allerede hadde erfaringer med de ulike tilbudene, hvordan de vurderte tilbudene og deres attraktivitet, og om de anså det som aktuelt å benytte seg av dem i fremtiden.

Figur 13 Oversikt over trosopplæringstiltak i Malvik og Hommelvik menighet sortert etter hvilket alderstrinn tilbudet er egnet for

Tabell 11 Erfaring med og tanker om de ulike tilbudene innen trosopplæring

Tilbud	Tidligere erfaringer	Tanker om tilbudet	Fremtidig bruk
Babysang	Flere av informantene har deltatt på dette med tidligere dåpsbarn og alle omtaler det som et veldig fint tilbud, som både er sosialt, inkl. å treffe	Det nevnes av flere at man ser på dette som et lavterskeltilbud, der man bare trenger å møte opp og der man er oppriktig åpne for at alle kan delta,	Et stort flertall av informantene planlegger å delta, men et par finner det vanskelig rent praktisk siden dette skjer i Hommelvik kirke og det

	medlemmer av barselgruppe, og der det synges fine sanger	uavhengig av bakgrunn eller grad av tro	er vanskelig å komme seg dit og et annet foreldrepar mener sang dekkes gjennom barnehage. Et par andre informanter peker på at det er mer krevende å forplikte seg til periodisk oppmøte enn noe som skjer én gang
Familiens dag	Også dette tilbudet har flere av informantene erfaring med og inntrykket synes utelukkende å være positivt. Det pekes på blandingen av måltid, sosialt samvær, sang, leker, osv. og flere nevner at de setter pris på å møte både trosopplærere og prester i en annen situasjon, utenfor kirken. Det fremheves også at det er viktig at det har vært utvist toleranse for at barna bråker og springer rundt	Også dette tilbudet omtales av mange som «mindre religiøs», selv om det både fortelles historier fra Bibelen og det synges kristne sanger, og er noe alle kan delta i, men et par av informantene har inntrykk av at dette er et tilbud mer innrettet mot mer «aktivt kristne»	Mange av informantene vil delta i dette tilbudet fremover, men et par viser både til logistikk og mange andre sosiale arenaer de deltar i som grunn til at de nok ikke kommer til å møte opp
4-årsbok/6-årsbok	Etter babysang er dette det tilbudet flest av informantene har deltatt på tidligere, både som barn selv og for egne, eldre barn, spesielt utdeling av 4-årsbok.	De fleste sier at denne typen gudstjeneste, som er spesielt tilrettelagt for barn, og spesielt der det deles ut bok, er noe de gjerne kan tenke seg å delta på, uavhengig av	Flertallet av informantene sier dette er noe de sannsynligvis vil delta på

	Man sier generelt at det både var en fin gudstjeneste å delta på og mange setter pris på at det ble delt ut en «fysisk» bok, i en tid der mye innhold ellers er digitalt	om de definerer seg som troende eller ikke	
Spesielle gudstjenester innrettet mot barn/familier (som karneval, Tårnagent, Narnia)	To av informantene hadde tidligere erfaring, én som barn selv og én med eldre søsken av dåpsbarnet, og begge omtaler det som et fint tilbud, spesielt eldre søsken koste seg stort på karnevalsgudstjeneste	Som for gudstjenestene med utdeling av bøker oppfatter de fleste av informantene også denne typen spesielt tilrettelagte gudstjenester som et interessant tilbud. Mange var ikke klar over at disse eksisterte og var positivt overrasket over den innsatsen kirken legger i å skape slike arrangementer	I motsetning til da de ble spurt om gudstjenester med bokutdeling, problematiserer her mange av informantene at søndag formiddag, da disse foregår, er et uheldig tidspunkt for barnefamilier, der man typisk prioriterer å ha en rolig formiddag, være på hyttetur eller gjøre andre ting. Det var svært få av informantene som anså det som særlig sannsynlig at de kom til å delta på noen av disse, mens tre foreldrepar, to av disse var de som hadde tidligere erfaring fra tilbudet, ville vurdere det, spesielt om barna uttrykte interesse for det
Jule-/påskevandring	Ingen av informantene hadde noen erfaring med disse aktivitetene	Noen få av foreldrene sa at begge typene tilbud kunne høres interessante ut	Selv ikke de som mente slike aktiviteter kunne være interessante anså det som sannsynlig at de ville delta, ikke minst

			siden disse høytidene er travle og fylt med mange andre aktiviteter, men ett foreldrepar sa at påskevandringen kunne være noe å få med seg
Barne- og ungdomskor	Tre av informantene har selv erfaring med å synge i kor i kirken da de var yngre, mens ingen har hatt eldre søsken av dåpsbarnet som har deltatt i dette. Begge ser på dette som et fint tilbud, som både er sosialt og der man lærer å synge, noe som kommer godt med videre i livet	Et stort flertall av informantene ser på kor som et veldig positivt tilbud, både det at man lærer en nyttig ferdighet, som de med egen erfaring nevnte, og fordi det skjer i trygge rammer innenfor kirken. Det er ingen forskjell i svarene på dette avhengig av om informantene regner seg som troende eller ikke. Dette er en av de to flergangsaktivitetene som tilbys og man kunne kanskje forvente at foreldrene ville problematisere at deltakelse vil binde opp tid og kreve transport, men dette var det ingen som nevnte noe om.	All informantene utenom to foreldrepar mente dette kunne være et aktuelt tilbud for barna å delta på, men de aller fleste sa også at dette avhenger av at barna selv viser interesse og har lyst til å delta. De to informantene som ikke anså tilbudet som relevant begrunnet dette enten med at de anså dette mer som et tilbud for jenter (de har en sønn) eller at familien er en aktiv idrettsfamilie og nok vil prioritere slike aktiviteter når barnet blir eldre (dette er et tema som kommer opp igjen senere i analysen).
Speider	Kun to av foreldrene har selv vært speider i ungdommen, mens to av søstrene til dåpsbarn har deltatt eller deltar nå. Alle informantene sier at	Det var ikke så mange av informantene som hadde betraktninger rundt speidertilbudet, men et par av dem pekte nettopp på dette med å lære seg	Omtrent halvparten av informantene anså dette som et aktuelt tilbud for dåpsbarnet, men siden dette tilbudet kun er for jenter, betyr det i praksis

	dette er et nyttig tilbud, der man både lærer å være i aktivitet utendørs og tilegner seg ulike kunnskaper.	praktiske ferdigheter og en av informantene sammenliknet det med en tidlig versjon av å være i forsvaret	alle med barn som har adgang til det. Igjen presiseres det at deltakelse avhenger av at barnet selv ønsker dette.
Konfirmant-opplæring	Ingen av informantene har erfaringer med konfirmasjon for eldre søsken eller det er så lenge siden at det ikke var relevant å diskutere	Det store flertallet av informantene ser kirkelig konfirmasjon som et fint tilbud og som en forlengelse av den kirkelige dåpen, og en håndfull sier at de håper barna vil velge å konfirmere seg i kirken, spesielt de troende foreldrene	Gjennomgående sier informantene at det utelukkende til være barnas valg når den tid kommer om hvorvidt de vil konfirmere seg i kirken, og at det per nå naturlig nok er altfor tidlig til å ha noen formening om hvor sannsynlig dette er
Andre tilbud	Av tilbudene spesielt for barn og ungdom er det ingen av informantene som har noen erfaring med andre enn de tilbudene diskutert over i denne tabellen	Siden de fleste av informantene har små barn i dåpsalder hadde de lite oppfatninger om tilbudene som retter seg mot eldre barn, men et par nevnte juleaktiviteter, som juleverksted og juletreffest, som fine tilbud	Et lite fåtall av informantene ser det som sannsynlig at de vil delta på arrangementer i forbindelse med jul, ellers er det ingen av aktivitetene for eldre barn og ungdom som utmerker seg som særlig aktuelle fremover

En observasjon er at informantenes tidligere erfaringer med og tanker om fremtidig deltakelse i ulike tilbud er nokså sammenfallende med funnene i Tabell 9. Det er også et nokså klart inntrykk av at informantene tenker på kirken og dens tilbud sammenliknet med andre fritidstilbud for barna på en måte som sammenfaller med markedssynet på religiøse tilbud diskutert i kapittel 3.8. Man velger de tilbud som best tilfredsstiller barnas og ens egne ønsker, både med hensyn til innhold og hvor godt de passer inn i livet ellers, og kirkelige

tilbud vurderes på lik linje med andre fritidstilbud, uten verken å få noen forrang, fordi man er troende eller har en forpliktelse til kirken, eller stiller svakere fordi kirken oppfattes som en «sær» tilbyder av aktiviteter.

I tillegg til å diskutere de eksisterende tilbudene kirken organiserer, ble informantene bedt om å tenke etter om det kunne være andre aktiviteter eller tilbud som de og barna ville kunne sette pris på om disse fantes. Det følgende er nevnte forslag:

- Ulike andre barneinnrettede aktiviteter, gjerne aktiviteter som foregår ute i friluft, der et par av informantene begrunnet dette med at de ser at eldre søsken av dåpsbarnet blir mye inne, gjerne engasjert i skjermrelaterte aktiviteter. For ett foreldrepar var dette en direkte årsak til at deres to eldre barn ikke hadde deltatt i familiens dag, kor eller andre tilbud fra kirken, fordi de eksplisitt ville at de skulle være med på noe «fysisk» der de må bevege seg. En av informantene viste til at hun hadde sett annonsert at det i forbindelse med en gudstjeneste i et kapell menigheten har et stykke utenfor kommunens tettsteder skulle være aking for barn etterpå. Hun mente dette var et godt eksempel på en type aktivitet, som det kanskje ikke er naturlig at kirken skal stå for, men dersom kirken tilbyr noe slikt oppfattes det å være et trygt tilbud. Andre nevnte utendørs rebus/bingo med kristent innhold, tilpasset barn, men gjerne noe familien kan gjøre sammen.
- Flere av informantene gikk enda lengre om slike aktiviteter og nærmest utfordret kirken til å utvikle tilbud som det ikke har vært vanlig for kirken å drive med, og da konkret tilbud innen idrett. Dette vil diskuteres nærmere under.
- Et par av informantene tenkte bredere på dette spørsmålet og vurderte også aktiviteter som ikke nødvendigvis hadde barn som primær målgruppe, men snarere foreldre. Da ble det nevnt kurs i ulike praktiske ferdigheter som det ikke ellers er så lett å finne tilbud om, f.eks. strikking. Dette kunne da gis en «kirkelig vinkling» der man blandet inn sang eller tekstlesning i tilbudet, og det kunne evt. kombineres med aktivitet for barn, slik at man slapp å ordne barnepass dersom kun foreldrene skulle delta.
- Det ble tidligere nevnt at noen av informantene mente høytidene, spesielt jul og påske, er så travle for barnefamilier at terskelen er høy for å skulle delta på aktiviteter i disse periodene. Det var imidlertid også noen av informantene som pekte på at dette er perioder der barnehage og skole er stengt, slik at tilbud som engasjerer barna mens foreldrene har sine gjøremål, kunne være attraktivt. Det ble nevnt både juleverksted,

sammenkomster med sang og historier, en type «søndagsskole» for å lære mer om høytiden man er inne i, osv., og en av informantene sa at «siden jul og påske er kristne høytider burde det ligge veldig godt an til å invitere barn og unge til sammenkomster som koples til innholdet i høytiden».

- Et par av informantene etterlyste også mer «klassisk» søndagsskole, enten på søndag eller annen ukedag, der hovedinnholdet er å formidle kristent innhold på en måte som er pedagogisk innrettet mot barn. Det ble også nevnt at dette kunne kombineres med mat, men da er man fort veldig nær det eksisterende tilbudet om familiens dag.
- Andre eksempler, nevnt av spesielt ett foreldrepar som hadde mange forslag, var dels å gjøre enda flere gudstjenester til familievennlige, sågar med aktiv involvering av barn, f.eks. delta i en samtale om egnede tema (kanskje i stedet for tradisjonell preken), kanskje med historiefortelling og nattverd tilrettelagt for barn, noe som har den bieffekten at det da gjerne møter opp flere familiemedlemmer. For å stimulere til en slik type samtale under gudstjenester var det også forslag om at det i kirken kunne være en «spørsmålskasse» der barn og unge (og andre, for den saks skyld) kan legge lapper med ting de lurer på, som prest eller trosopplærere kan bruke som grunnlag for å planlegge sesjoner der man reflekterer rundt spørsmålene.
- Et siste tilbud flere enten nevnte uoppfordret eller det kom opp da informantene spurte om eksempler på andre tilbud kirken har, utover det som inngår i trosopplæringstilbudet, var konserter. Flere av informantene har vært publikum på konserter arrangert i kirken, både arrangementer sentrert rundt salmer eller annen kristen musikk, men også mer verdslige konserter med korps, kor eller ulike artister. Så godt som alle informantene pekte på fin atmosfære og god akustikk i kirken, noen nevnte at det er positivt med et tilbud i nærmiljøet fremfor å måtte dra til Trondheim, et par sa at billettprisen typisk er rimeligere enn ved mer kommersielle arrangementer, og en informant hevdet at «det er noe med kirken som synes å gjøre at publikum holder mer kjeft enn den forstyrrende småpratningen man opplever i Olavshallen».

Som nevnt over var flere av informantene inne på idrettsaktiviteter, og dette var på en måte litt overraskende, da idrettstilbud ikke er noe menighetene som studeres, tradisjonelt har tilbudt. Samtidig var det forventet at informantene ville peke på den åpenbare konkurransesituasjonen som eksisterer om barn og unges oppmerksomhet og tid, mellom idrettsbaserte aktiviteter og kirkens tilbud. Flere av informantene bidro til å sette dette på spissen, ved at de dels tegnet et bilde der barna grovt kan deles i to grupper; de som trekkes

mot ulike former for idrett og de som heller fristes av kulturtilbud, som korps, kor, osv. I forlengelsen av dette kan bildet utvides ytterligere, ved at flere mente at fedre i snitt er mer opptatt av idrettsaktiviteter, mens flere mødre gjerne er mer positivt innstilte til kor, babysang, o.l. Dette er åpenbart en nokså grov forenkling, det er nok mange som kan tenke seg å delta eller faktisk deltar i begge disse kategoriene av aktiviteter, men det peker nok likefullt på en grunnleggende utfordring for kirken når det gjelder å tiltrekke seg deltakere. For mange barn og unge er idrett både noe de føler en sterk tiltrekning mot, mange/flesteparten av vennene deres driver gjerne med idrett, og det er ofte en sosial aktivitet, spesielt lagidrett. Et par av informantene forklarte også at de ville sikre at barna har reelle frikvelder og dermed begrenset deltakelsen i fritidstilbud til én ettermiddag/kveld i uken, og da ble det idrett som vant. Dersom kirken ikke har noen tilbud på dette området, stiller man dermed allerede med en stor ulempe og må, som en informant sa, «konkurrere med korps, kulturskole, osv. om de få som idretten ikke allerede har fanget». Samtidig er det flere av informantene som har eldre barn som har deltatt i ulike former for idrett, og de peker på at organisert idrett i regi av ulike idrettslag både er kostbart, i form av avgifter, utstyr som må anskaffes, osv. samt at det ofte følger med forpliktelser knyttet til ulike former for dugnad/innhenting av penger gjennom salg av lodd, produkter, o.l. De mente at et «lavterskeltilbud» (et ord som ofte dukket i intervjuene) i regi av kirken kunne være med på å gi flere barn og unge en mulighet til å delta i idrett uten at det krever at foreldrene har råd til kostnadene tradisjonelle idrettstilbud medfører, samtidig som de ville føle seg trygge på at barna ble godt ivaretatt av kirken.

Dette er en spennende tanke, og selvsagt ikke ny, KRIK – Kristen Idrettskontakt er opprettet nettopp av disse grunnene. Som det sies på nettsiden til KRIK: «Det unike med KRIK er at vi i felleskap med frivillige skaper idrettsarenaer der barn, unge og familier kan vokse i troen på Jesus!»⁷. Det finnes ingen lokallag av KRIK i kommunen, men det finnes i Trondheim, og det er jevnlig samarbeid med KRIK om å arrangere konfirmantleir i nabokommunen Stjørdal. Kanskje bør menighetene vurdere et nærmere samarbeid med KRIK, evt. om opprettelse av et lokallag, eller se på mulighetene for å etablere et idrettsrelatert tilbud. Dette spørsmålet tas opp igjen under anbefalinger i kapittel 7.

⁷ <https://krik.no/om-krik/>

6.5 Inntrykk av kirken som institusjon og kommunikasjon med kirken

Det siste området diskutert med informantene dreide seg om deres generelle oppfatning av den lokale kirken som en institusjon i lokalsamfunnet. Hensikten med å kartlegge dette var å bedre forstå hvilket renommé kirken har i befolkningen, siden dette i stor grad logisk nok påvirker interessen og viljen til å sende barna til aktiviteter organisert av kirken. Som del av denne diskusjonen var det overraskende mange av informantene som tok opp temaet kommunikasjon med kirken, spesielt hvordan man kan få informasjon om de tilbud kirken har, og dette vil diskuteres under.

Først det generelle inntrykket av kirken blant informantene, som er entydig positivt. Samtlige av informantene bruker ulike positivt ladede ord og omtaler, som «trygg», «solid», «positiv», «åpen», «verdibasert», «inkluderende» og «samlingspunkt». Det store flertallet sier også at det er «fint», «koselig» og «høytidelig» å være i kirken og at de ansatte og/eller frivillige man har møtt der har vært «fine folk». Flere av informantene understreket at det ville være svært uheldig om lite bruk av kirken skulle føre til at den forsvinner, siden den både betraktes som en viktig del av lokalmiljøet og noe man forventer er der ved de store milepælene i livet og de viktige høytidene.

Et par av informantene, som ikke bekjente seg som troende eller særlig aktive brukere av kirkens tilbud, gjorde også et poeng av at kirken er en «helt vanlig institusjon». Dette reflekterer nok at for folk som ikke har et aktivt forhold til kirken, kan den oppfattes som en litt sær organisasjon som primært benyttes av en liten, hard kjerne. Flere av informantene, inkl. foreldre som er troende, var inne på dette. De hadde stilt seg spørsmål om de er «kristne nok» til å delta. Som en informant sa, «kirken kan være skummel for folk som ikke går i kirken ellers» og en annen forklarte at «under oppveksten oppfattet man nok at kirken var for kjernemenigheten». Dette er nok en generell problemstilling for Dnk, ref. Figur 8, der det store flertallet av passive medlemmer nok kan se på kirken som å være en institusjon for og med et tilbud som hovedsakelig er innrettet mot den mindre kjernen av aktive medlemmer. Derfor var det positivt å høre fra flere av informantene at deltakelse i aktiviteter som babysang og familiens dag hadde gitt et annet inntrykk. En informant sa at «babysangen åpnet øynene for at det er rom for bråk og folk som ikke er ultrakristne», en annen at man der så at «det er «bare folk» som møtes, men at de tilfeldigvis møtes på noe kirken organiserer» og en tredje at slike tilbud er «en myk inngang til kirken, også for folk som ikke har et forhold til kirken fra før av». Dette tilsier at disse tilbudene for de minste barna har en dobbel effekt, ved

at de både tiltrekker seg småbarnsfamilier, som ellers neppe ville oppsøkt kirken etter gjennomført dåp, til disse spesifikke tilbudene, men at de også gir foreldrene et annet inntrykk av kirken og dens aktiviteter enn de hadde før de deltok. Utfordringen er nok å evne å bygge videre på dette og skape aktiviteter med appell for barna etter hvert som de blir eldre, slik at disse familiene ikke sklir bort fra kirken før de evt. kommer tilbake i forbindelse med konfirmasjon for de samme barna. En interessant uttalelse kom fra et foreldrepar som også har hatt erfaring fra en frikirkelig menighet, men som etter å ha flyttet til kommunen for noen år siden hadde avsluttet denne relasjonen og nå gjennom dåp av to barn lokalt hadde etablert en relasjon til Dnk. Når de sammenliknet de to menighetene fra sitt ståsted mente de at medlemmer av kirker utenfor Dnk nok oppfatter Dnk som mer «formell» og med høyere terskel for å delta, gjerne med en forventning om at man «må pynte seg», mens frikirkene er mer «folkelig». Uavhengig av om dette er en korrekt oppfatning eller ikke, har nok disse informantene rett i at det er en større utfordring for Dnk enn frikirkene å treffe både kjernemenigheten, småbarnsforeldre og ungdommer. For å evne dette må menighetene gjerne differensiere tilbudet til de ulike målgruppene og ikke forvente at man kan treffe alle med alle arrangementer, et viktig poeng å ta med videre.

Et siste tema, som opprinnelig ikke var omfattet av intervjuguiden, var kommunikasjon med kirken, og enda mer spesifikt spørsmål om hvordan kirken kan nå ut til barnefamilier med informasjon om dens tilbud. De fleste informantene tok opp dette på ett eller annet tidspunkt i intervjuet, og for de fleste var problemet at de synes det er vanskelig å få informasjon fra kirken om hvilke tilbud som finnes og når det foregår aktiviteter. Flere av informantene ble overrasket over å høre om ulike tilbud, også de som har eldre barn, og sa at flere av disse kunne vært aktuelle å delta på, men at de simpelthen ikke visste at de fantes. Ved videre oppfølging om dette ble bildet noe mer nyansert. Flere nevnte at det i forbindelse med dåpskurs og -samtale hadde blitt opplyst om tilbudene for de aller minste barna, altså babysang og familiens dag, noe som var positivt, men også at dette egentlig var unntaket. Et annet foreldrepar mente at de hadde fått en skriftlig invitasjon til utdeling av 4-årsbok i posten, og understrekte at i en tid der det meste er digitalt, var dette noe som skilte seg ut og bidro til at de la merke til tilbudet og deltok. Jevnt over er det likefullt slik at informantene etterlyser mer informasjon, men de har også respekt for at det dels er personvern hensyn som gjør at kirken ikke har mulighet for å sende henvendelser direkte via post eller e-post, og Høeg og Trysnes (2012, s. 97-98) pekte nettopp på at det trengs mer forskning om hvordan kirken kan nå ut til foreldre som ikke aktivt har meldt seg på aktuelle informasjonskanaler. På

spørsmål om hvilke informasjonskanaler de ville foretrekke at kirken benytter, er svaret gjennomgående sosiale medier, spesielt Facebook. Informantene nevner både menighetens egen Facebook-side, men også sider som «Hva skjer i Malvik» og andre lokale «oppslagstavler». Temaet informasjon tas opp igjen i neste kapittel, men Stine Kiil Saga gjorde en interessant observasjon om dette, da hun fortalte om egne erfaringer med å spre informasjon via tradisjonelle brev og at det haster med å få på plass et system der kirken kan komme i kontakt med medlemmer via e-post eller mobiltelefon⁸.

6.6 Oppsummering av funn

I dette kapitlet har det blitt gjennomgått empiri og resultater innen flere områder og analysen har avdekket mange funn, både av mindre og større betydning. Kapitlet vil derfor avrundes med en kort oppsummering av hva som synes å være de viktigste funnene, enten i form av å representere en grad av ny kunnskap eller danne grunnlaget for anbefalinger til praksisfeltet. Oppsummeringen er gitt i og strukturert ut fra temaene i intervjuene og dermed også overskriftene i dette kapitlet.

Tabell 12 Oppsummering av de viktigste funnene fra arbeidet

Tema	Funn
Dåp	<ul style="list-style-type: none">• Informantenes motivasjon for å velge kirkelig dåp dreier seg i stor grad om at det er en tradisjon og at de vil legge til rette for at barnet selv skal kunne velge kirkelig konfirmasjon senere. Kun ett av foreldreparene så dåpen som en start på en mer langsiktig relasjon mellom barnet og kirken og dette gir et nokså tydelig bilde av at verken troende eller ikke-troende foreldre, som velger kirkelig dåp, er innstilte på at dåpen skal utløse aktiv deltakelse i kirkens tilbud etter dåpen.• Dette til tross for at alle informantene vurderer dåpen og prosessen rundt den som å ha vært en fin og positiv opplevelse som har etterlatt et godt inntrykk av kirken.

⁸ Stine Kiil Saga: "Gud gir, vi deler", Vårt Land 26.02.2024

<p>Tidligere erfaringer med kirkelige tilbud</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Det er stor variasjon blant informantene med hensyn til å ha deltatt i kirkelige tilbud tidligere, men de foreldrene som har deltatt på ulike aktiviteter med eldre søsken av dåpsbarnet, er generelt fornøyde med tilbudet og mange av dem sier at de ble overrasket over at kirken hadde slike «lavterskeltilbud». • Informantene sier det er viktig at tilbudene ikke krever forberedelser, at de ikke blir utsatt for «verving» eller omvendelse når de deltar og at personene de møter fra kirken er åpne og vennlige.
<p>Tanker om fremtidig deltakelse i kirkelige tilbud</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mange av informantene har deltatt i flergangsaktivitetene babysang og familiens dag og er generelt fornøyde med disse tilbudene og tenker å delta fremover. Men det er også flere av informantene som påpeker vanskeligheter med logistikk og å få tiden til å strekke til. • Flertallet av informantene er positive til å delta på gudstjeneste med utdeling av bok, men gjennomgående er foreldrene skeptiske til aktiviteter på søndags formiddag, selv om disse er spesielt innrettet mot barn. • Aktiviteter i tilknytning til høytidene ansees også som mindre sannsynlige å delta i, da dette generelt er travle perioder fylt med andre aktiviteter, men noen ser på dette som en anledning for barna til å lære mer om høytidene. • Flergangsaktiviteter for eldre barn, kor og speider, er informantene stort sett åpne for at kan bli aktuelt, men at dette da er opp til barnet selv å uttrykke ønske om. • I diskusjonen om de eksisterende tilbudene var det flere av informantene som pekte på den konkurransen det er mellom et bredt spekter av fritidstilbud for barn og unge og at spesielt idrett er noe veldig mange driver med. Dette vil dels typisk være en sterk konkurrent til kirkens tilbud, men kan også tilsi at kirken kanskje skulle vektlegge en type mer «aktive» tilbud som idrett eller andre aktiviteter som foregår utendørs.

	<ul style="list-style-type: none"> • Mange av informantene nevnte også konserter i kirken som en fin anledning til å få familien til kirken.
Inntrykk av kirken og kommunikasjon med den	<ul style="list-style-type: none"> • Alle informantene omtaler den lokale kirken med positive betegnelser. • Det er også et inntrykk av at det er lav terskel for å delta, man må ikke være aktive kirkegjengere for å ta del i kirkens tilbud, og mange oppfatter kirken som å ha blitt mer åpen og tilgjengelig for «vanlige folk». • Et viktig poeng fremhevet av de fleste informantene er at tilgangen på informasjon om kirkens tilbud og aktiviteter kan være krevende å få tilgang til, der mange ikke visste om tilbud de anså som relevante og heller ikke hvor de kunne finne informasjon om tidspunkter o.l.

Basert på den samlede analysen og denne oppsummeringen av funn fra arbeidet, vil neste kapittel heve blikket igjen og besvare oppgavens forskningsspørsmål og utlede anbefalinger basert på svarene.

7 Konklusjon

Dette korte kapittelet vil for det første oppsummere analysen i kapittel 6 gjennom å besvare forskningsspørsmålene for oppgaven. Videre vil det pekes på bidrag fra arbeidet til den eksisterende kunnskapen på området samt diskuteres konsekvensene av oppgavens funn for praksisfeltet, inkl. et sett med anbefalinger. Til slutt vil det angis noen muligheter for å videreføre oppgavens arbeid.

7.1 Besvarelse av forskningsspørsmål

De to forskningsspørsmålene er formulert slik at de fordrer nokså sammensatte svar, og disse bygger naturlig nok på analysen fra forrige kapittel. Det må også understrekes at når forskningsspørsmålene besvares er det med bakgrunn i det tross alt begrensede utvalget av informanter, fra to menigheter i et begrenset geografisk område. Selv om svarene kan tolkes slik at de utgjør allmenne svar gjeldende for hele landet og i enhver situasjon, er de skrevet for å forstås innenfor disse begrensningene, som redegjort for i kapittel 5.7. Før spørsmålene besvares er det også betimelig å minne om motivasjonen for å stille opp disse forskningsspørsmålene. Det kan kanskje virke som om hovedmålet er å øke resultatet for noen kvantitative «telleanker» i form av oppslutning om og deltakelse i ulike kirkelige tilbud, men det er ikke tilfellet. Det langsiktige målet er at folk skal komme til tro og både oppleve gledene ved det i dette livet og ikke minst sikres frelse til det evige liv. Bekreftelse av en barnetro eller omvendelse til tro kan selvsagt skje på mange ulike måter, men å eksponeres for Ordet, å omgås andre troende mennesker og delta i kirkelige handlinger og aktiviteter er nok alle viktige virkemidler. Da må kirken evne å «få folk innenfor døren» slik at de hvert fall får et faktisk grunnlag for å i verste fall vende seg bort fra troen og kirken.

Det første spørsmålet er deskriptivt/kausalt i natur og har hatt som mål å bedre forstå hvordan foreldrene som velger kirkelig dåp i de to studerte menighetene, tenker om kirken og dens tilbud, både generelt og spesifikt basert på deres tidligere erfaringer:

«Hvordan ser foreldre som velger å døpe sine barn i Dnk på kirken, dens tilbud og mulighetene for en mer langsiktig relasjon til kirken for familien og dens ulike medlemmer?»

Gjennomgående er alle informantene, uavhengig av om de anser seg som troende, har eldre barn som er døpt, hvilken menighet de tilhører og grad av tidligere bruk av kirkens tilbud, svært positive til den lokale kirken. De omtaler den med positivt ladede ord som «trygg», «solid», «positiv», «åpen», «verdibasert», «inkluderende» og «samlingspunkt» og at kirken

som en tilbyder av tilbud og aktiviteter er vel ansett og en institusjon de føler seg trygge på ønsker det beste for barna. Dette tyder på at kirken har en posisjon som er et godt utgangspunkt for langsiktig relasjonsbygging, ref. anbefalinger fra Brønn (2007, s. 380-381) og funn fra Petterson (2012, s. 97). Når det gjelder de lokale kirkelige tilbudene mer konkret så uttrykker mange av informantene overraskelse over hvor omfattende det samlede tilbudet av aktiviteter overfor barn og unge faktisk er. De fleste av informantene har fra noe til omfattende erfaring med ulike tilbud og deres inntrykk av disse er stort sett utelukkende positivt. Det pekes på at ulike former for møteplasser både er sosiale, der man treffer andre foreldre og barna deres, og at de gir fine opplevelser for både barn og foreldre. De fleste av informantene sier at det er stor sannsynlighet for at de vil kunne komme til å (fortsette å) delta i noen av tilbudene i tiden/årene fremover, spesielt dersom barna selv ønsker dette når de kommer i en alder der de blir gamle nok til å uttrykke preferanser.

Gitt dette i utgangspunktet positive utgangspunktet sett fra kirkens posisjon, så tar de fleste av informantene betydelige forbehold om fremtidig anvendelse av trosopplæringstilbudene. De peker på forhold som logistikk, å finne plass i en travel kalender og at aktiviteter som foregår i normal gudstjenestetid på søndag formiddag sjelden passer inn i familiens tidsskjema. Ikke minst nevner et stort antall av informantene at andre fritidsaktiviteter fort kan vise seg å være mer relevante, spesielt nevnes ulike former for idrett. Hvilke tilbud som «vinner» denne konkurransen om tiden synes faktisk å spille en viktigere rolle i å avgjøre hvorvidt disse familiene og barna deres vil delta i kirkelige aktiviteter fremover, enn noen prinsipiell holdning om at kirkelige tilbud ikke er relevante. Dette gjenspeiler seg nok i at informantene vurderer det som mindre sannsynlig med deltakelse i flergangsaktiviteter enn mindre forpliktende engangsaktiviteter, som ikke opptar løpende plass i kalenderen.

I sum blir nok konklusjonen om en mulig langsiktig relasjon til kirken på den ene siden at dette i stor grad avhenger av barnas ønsker om hvilke fritidstilbud de vil delta i. Stort sett alle informantene sier at det er barnet selv som bestemmer og at de vil legge til rette for at de skal få delta på det de vil, enten det er speider, kor eller andre aktiviteter. På den annen siden er mange av dem ærlige om at de nok fort kan komme til å påvirke barna i retning av tilbud de selv har et forhold til eller preferanse for, da særlig idrettstilbud, og at de også forventer at barnas valg av aktiviteter i stor grad vil påvirkes av hva vennene deres velger. Da tilsier all statistikk at store idretter som fotball, håndball, ski, osv. vil vinne over kirkelige tilbud, som de anser som «snevrrere». Dermed er det nok stor sannsynlighet for at også disse familiene blir del av det store flertallet av familier, som døper sine barn i kirken, som gjerne deltar på

sporadiske kirkelige aktiviteter når det passer eller ansees som særlig interessant, men ellers først blir tettere knyttet til kirken igjen i forbindelse med konfirmasjonstiden, dersom barna velger kirkelig konfirmasjon.

Det andre spørsmålet er normativt i karakter og vært innrettet mot å ivareta oppgavens praktisk-teologiske vinkling gjennom å utvikle anbefalinger som kan få praktiske konsekvenser og forhåpentligvis skape økt engasjement og høyere grad av deltakelse i kirkelige tilbud blant dåpsfamilier:

«Kan det identifiseres tiltak eller andre typer tilbud som kirken kan gjennomføre/utvikle for å gjøre dens tilbud mer attraktivt overfor slike familier, primært lokalt i menigheter, men evt. også sentralt?»

Med bakgrunn i besvarelsen av det første forskningsspørsmålet kan det være fristende å besvare dette med et kort «nei», men situasjonen er selvsagt ikke så dystre. I intervjudiskusjonen med informantene har det fremkommet både forhold ved de eksisterende tilbudene, som kan justeres for å gjøre dem mer attraktive, og ikke minst har flere av informantene delt tanker om nye tilbud som er verdt å vurdere.

For det første er det en tydelig tilbakemelding fra informantene om at såkalte lavterskeltilbud settes pris på, der man dels bare kan møte opp, uten noen forberedelse, og bare de gangene det passer, uten å ha dårlig samvittighet for ikke å delta løpende, og der det ikke er noen forventninger om at deltakerne er troende eller har særlige forkunnskaper om kristendom for å kunne ha utbytte av deltakelsen. Spesielt for flergangstilbud, som i utgangspunktet er velegnede for å skape en mer langsiktig relasjon, synes det viktig at det ikke legges opp til en progresjon fra gang til gang, som gjør det krevende å henge med dersom man uteblir noen ganger. Det er nok allerede slik at mange av aktivitetene i trosopplæringstilbudet er av en slik karakter, men likefullt er det et forhold å ta med i betraktningen ved revisjon av disse eller utvikling av nye tilbud. Samtidig må kirken klare å balansere hensynet til å gjøre dens tilbud attraktive og samtidig sikre at aktivitetene også har et kristent innhold, og ikke blir et fullstendig verdslig tilbud på lik linje med andre ikke-religiøse organisasjoner. Dette er en balanseøvelse som forskere som har diskutert markedstenkning avvendt på religion stadig har påpekt, og som ikke alltid er like lett å ivareta.

Videre er det et tydelig signal fra informantene om at kirken må ta hensyn til praktiske forhold når ulike tilbud utformes og planlegges. Sted og tidspunkter bør bestemmes slik at det

enklest mulig lar seg gjøre å delta, uten at dette krever mye transport og tilrettelegging fra foreldrenes side. Det bør gjerne også velges tidspunkter slik at man unngår kollisjon med andre populære fritidstilbud eller perioder der familiene normalt er opptatt med andre gjøremål. Dette høres kanskje noe trivielt ut, og ideelt sett skulle trosopplæring sees på som så viktig at familier ville akseptere noen ulemper for å kunne delta, men informantene har vært tydelige om at dette er faktorer som i mange tilfeller er avgjørende for deltakelse eller ikke. Dermed må man (fortsette å) hensynte dette fra kirkens side.

Et annet aspekt er tilbudenes relevans for ulike kjønn, der det lokale, kristne speidertilbudet kun er for jenter og der tilbudet om barne- og ungdomskor oppfattes av informantene å være mest tilpasset jenter. Resultatet er at det per nå ikke finnes noen flergangstilbud som primært henvender seg til gutter, noe som er problematisk og som det burde kunne gjøres noe med. Dette henger til en viss grad sammen med informantenes betraktninger rundt konkurransen mellom kirkelige tilbud og andre aktiviteter som er mer praktiske og «fysiske», da spesielt idrett. Det er åpenbart en veldig stor andel av jenter som driver med et bredt spekter av ulike typer idrett, men bildet informantene tegner er at for gutter er idrett i enda større grad dominerende og at andre tilbud ansees som enda mindre relevante enn for jenter. Dette representerer både en utfordring og mulighet for kirken, men det synes å være rom for de lokale menighetene å vurdere mer «aktive» tilbud, gjerne idrettstilbud, enten i egen regi eller i samarbeid med KRIK. Dels kan dette trekke til seg en større andel gutter i ulike aldre og dels kan det generelt gi idrettsinteresserte barn og unge et kirkelig alternativ til andre aktivitetstilbydere.

Et siste aspekt nevnt av informantene er at man ikke bør begrense tenkningen om tilbud til rene barne- og ungdomsaktiviteter, men dels tenke på hele familien og ikke minst tilbud som primært er utformet for foreldre. Aktivitetene i trosopplæringsplanen, og de relasjonene disse skaper, er sårbare i den forstand at de typisk har en tidshorisont frem til konfirmasjonen. Det betyr at med mindre enten barna selv har blitt så involvert i kirken at de ønsker å opprettholde relasjonen over i voksen alder eller foreldrene, gjennom deltakelse sammen med barna, har forflyttet seg fra kulturkristne til frivillige eller aktive kristne, så opphører i praksis relasjonen for hele familien etter fullført konfirmasjon. Om man lykkes i å skape tilbud der foreldre enten deltar på egen hånd eller sammen med barna, kan dette skape mer langsiktige relasjoner mellom kirken og de medlemmer som deltar i slike tilbud. Erfaringen fra de menighetene som har blitt studert i denne oppgaven er at det finnes relativt få tilbud som er særlig innrettet mot

voksne som ikke allerede tilhører den såkalte «kjernemenigheten», selv om det har vært eksperimentert med aktiviteter som kirkeuke, matpakkekonsert, kor for voksne, osv.

Det siste elementet av svaret på dette andre forskningsspørsmålet dreier seg om informasjon fra kirken om dens tilbud og kommunikasjon generelt mellom kirken og dens medlemmer, da spesielt barnefamilier. Et generelt inntrykk fra intervjuene er at informantene synes de får lite informasjon om aktiviteter som kan være aktuelle for dem, utover tilbud for de aller minste barna, der det synes vellykket å benytte dåpskurs/-samtaler og helsestasjon til å spre informasjon om disse. Det må anerkjennes at innskrenkninger i personverslovgivningen har hatt konsekvenser for kirkens mulighet til å innhente personopplysninger og kontaktinformasjon om medlemmene og dermed gjort det vanskeligere å kommunisere med medlemmene. Som en konsekvens har kirken, både generelt og de lokale menighetene, tatt i bruk andre informasjonskanaler, spesielt Facebook. Dette er prisverdig og man når nok en del medlemmer slik, men både andelen informanter som sa de ikke kjente til ulike tilbud og egen innsikt i hvor mange ulike sosiale medier det finnes, tilsier at man kan gjøre mer. Selvsagt er dette et spørsmål om begrensninger i både tid, ressurser og kompetanse, men man får finne en passende balanse mellom hvor mye som investeres i å planlegge og gjennomføre aktiviteter, dersom (for) få vet om disse, og arbeidet med å nå ut med informasjon til potensielle deltakere.

I sum er nok svaret på dette forskningsspørsmålet at det er nokså mye kirken kan gjøre for å øke deltakelsen i dens tilbud og bygge sterkere og mer langsiktige relasjoner. Det handler både om utforming av tilbudet og informasjonsarbeidet for å gjøre det kjent.

7.2 Teoretiske bidrag, praktiske konsekvenser i form av anbefalinger

Hensikten med all forskning er generelt å frembringe ny kunnskap. Avhengig av forskningens karakter, spesielt som en konsekvens av de forskningsspørsmålene som stilles og det forskningsdesign som velges, og forskningens «nivå» og omfang, kan denne nye kunnskapen anta ulike former. Noen ganger er man opptatt av å utvikle det teoretiske grunnlaget innenfor forskningens fagområde, annen forskning er innrettet mot å ta frem anbefalinger for praksisfeltet. Det er ikke noen entydig sammenheng mellom type forskningsoppgave og fordelingen mellom teoretiske og praktiske bidrag, men ofte er det slik at masteroppgaver, med begrenset tid og ressurser til å gjennomføre forskningen, i mindre grad vil bidra til

teoriutvikling. Dette gjelder spesielt dersom oppgaven tar utgangspunkt i observerte problemer i praksisfeltet, noe som er tilfellet for denne oppgaven. Derfor var det ikke forventet at funn fra arbeidet skulle utgjøre tunge teoretiske bidrag, og det har vist seg å være tilfellet. Om noe har analysen av de empiriske dataene, fra en region og en type menigheter som tidligere forskning ikke har omfattet, gitt ytterligere bekreftelser på at funn fra andre steder i landet synes å være nokså allmenne resultater. Innsikten i hvordan foreldre av dåpsbarn i disse to menighetene ser på dåpen, trosopplæringstilbud og den markedsbaserte konkurransen om tid og oppmerksomhet mellom fritidstilbud styrker observasjonene om dette presentert i kapittel 3. Videre har oppgaven kanskje begynt på et arbeid med å etablere et bedre bilde av hvordan foreldre til dåpsbarn tenker om en mulig langsiktig relasjon til kirken for seg og sine barn, men her trengs det mye mer forskning.

Funnene i oppgaven harmoniserer også godt med teoriene beskrevet i kapittel 4, spesielt om sekularisering og individualisering. Informantene gir et bilde som utfordrer kirkens balansegang mellom å tilpasse seg en ny og mer sekulær situasjon i samfunnet og faren for å bli en sekulær organisasjon drevet av et ønske om å tiltrekke seg medlemmer, som drøftet av Johnsen (2021). Og tilsvarende avdekker informantene preferanser og tanker om kirkelige tilbud som er helt i tråd med individualiseringsteoriene og behovet for mer skreddersydde kirkelige tilbud.

Oppgavens natur og forskningsspørsmål er i langt større grad egnet for å frembringe funn som har praktiske implikasjoner for kirken og dens menigheter rundt om i landet. De viktigste funnene er allerede oppsummerte i kapittel 6.6 og svarene på forskningsspørsmålene redegjort for over kretser også rundt hva funnene kan bety for praksisfeltet. Her, ved avslutningen av oppgaven, vil det derfor vektlegges å bygge på funnene og deres konsekvenser for å fremme et sett med anbefalinger, primært for arbeidet lokalt i kirkens menigheter. Disse anbefalingene er et resultat av å konvertere identifiserte svakheter ved dagens praksis til virkemidler for å forbedre observerte utfordringer med å skape et attraktivt kirkelig tilbud for dåpsfamilier, og er som følger:

- Tilby mer fysiske/praktiske aktiviteter, som i større grad appellerer til gutter og gjerne også deres fedre samt idrettsorienterte jenter og deres mødre. Dette er særlig relevant for flergangsaktiviteter, og gjerne egnede idrettstilbud, som etterlyses. Dette kan også komme til å utgjøre et alternativ til andre idrettsaktiviteter, som medfører høye kostnader og/eller dugnad for foreldrene, og det kan evt. skje i samarbeid med KRIK.

- I enda større grad vektlegge å ha et spekter av lavterskeltilbud, som er noe foreldrene setter pris på og etterlyser mer av, også etter hvert som dåpsbarn vokser og blir eldre barn og ungdommer.
- Hensynta familiers travle kalender og logistikkhensyn (i enda større grad) når tilbud utformes og planlegges, for å gjøre det enklere å delta. Dette innebærer også å tenke på at søndager, spesielt formiddag, er et krevende tidspunkt for barnefamilier.
- I den grad man ønsker å få flere barnefamilier til å delta i gudstjenester på søndag formiddag, bør man vurdere å gjøre disse enda mer målrettede mot barn. Dette kan innebære flere aktiviteter/innholdselementer spesielt for barn og gjerne også gjennom involvering av barn i gjennomføringen av ulike elementer i gudstjenesten. Det er likefullt viktig å huske advarsler fremsatt av Johnsen (2021, s. 136) og andre om at det kan være krevende å legge for mye til rette for barnefamilier, uten at kjernemenigheten reagerer negativt på dette.
- Utnytt nysgjerrigheten hos både barn og voksne om historien til og innholdet i de kristne høytidene til å skape tilbud der man kan lære mer om disse. Samtidig må man unngå at slike aktiviteter legges i de travleste periodene før og under høytidene.
- Vurder å også etablere tilbud som er innrettet mot foreldre. Dette både for å knytte disse tettere til kirken, i beste fall på sikt som frivillige, og fordi dette kan motivere foreldrene til å ta med barn og ungdom på andre aktiviteter.
- Vær mer aktiv i å benytte kirken som en arena for konserter eller andre typer kulturelle arrangementer som forestillinger/fremføringer, gjerne med barn og unge som målgruppe. Dette kan bringe flere til kirken i andre sammenhenger enn rent religiøse aktiviteter og dermed bidra til at man får et naturlig forhold til kirken som et fint sted å være.
- Invester tid og ressurser i å utrede hvordan kirken kan bli bedre til å kommunisere med medlemmene, spesielt barnefamilier. Det er et åpenbart informasjonsgap som gjør at mange tilbud ikke engang vurderes av familier. Bedre informasjon kan bidra til å sikre at tilbudene blir kjent og dermed øke sannsynligheten for deltakelse.

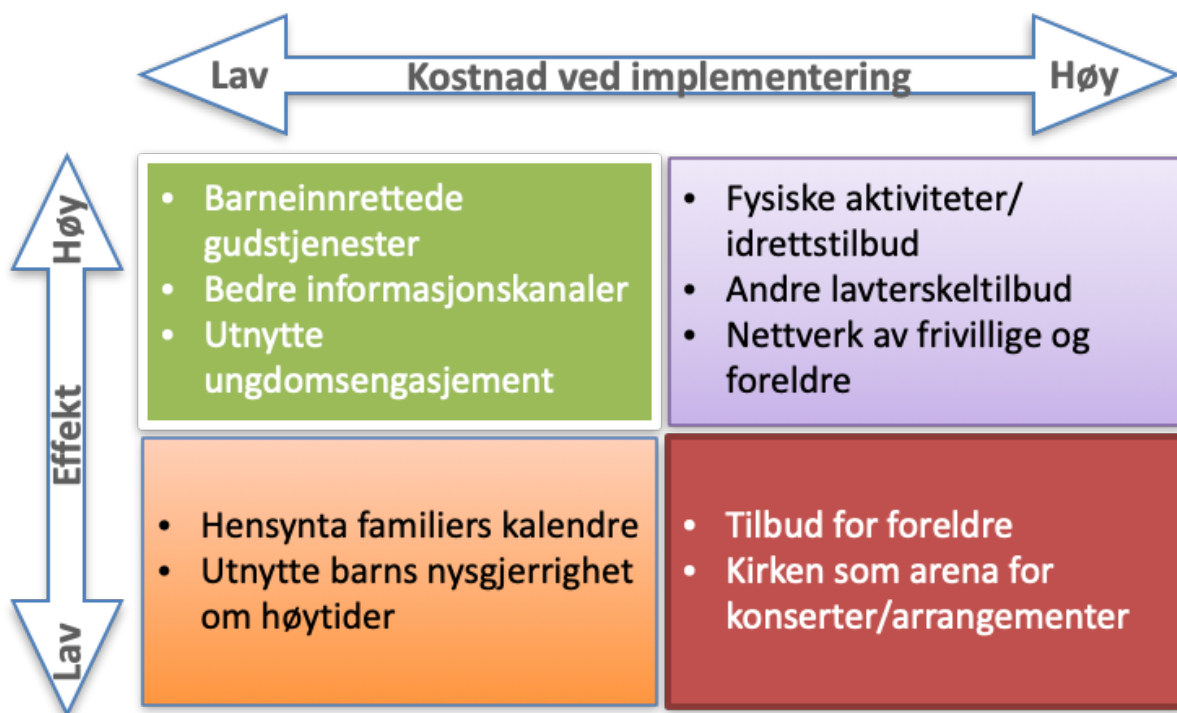
Utover disse tiltakene vil det også trekkes frem ytterligere to anbefalinger, basert på inspirasjon fra tidligere forskning, omtalt i kapittel i 3.7 samt pågående samtaler i menighetsråd og andre lokale møteplasser:

- Basert på Hallens forskning på pilotprosjekter innen trosopplæring og koplet til diskusjonen om aktivitetsnivået til kirkens medlemmer rundt Figur 8, synes en viktig anbefaling å være å tenke nettverk av kirkens ansatte, frivillige og foreldre, der tilbud og aktiviteter samskapes med familiene, snarere enn at de bare møter opp, deltar og drar igjen. Dette er tilsynelatende ikke helt i tråd med teoriene om markedstenkning og individualiserte behov og tilbud, men på ett vis i tråd med dem, ved at aktiv deltakelse i å planlegge og gjennomføre aktiviteter i et sosialt nettverk kan gi økt utbytte av deltakelse og dermed tilfredsstillere flere behov samtidig, som Høeg og Trysnes rapporterte om (2012, s. 45). Becker og Dhingra viste også at det å utvikle sosiale relasjoner til andre medlemmer i menigheten var en viktig faktor for om man vil engasjere seg som frivillig (2001) og denne anbefalingen er også i tråd med foreslåtte strategier i Tabell 10 (Whitfield, 2004, s. 160).
- Et siste element er å positivt «utnytte» ungdommers engasjement rundt store samfunnsproblemer. Åpenbare eksempler er klimasituasjonen og andre typer bærekraft, fattigdomsproblematikk, naturkatastrofer, men også humanitære kriser forårsaket av krig, som de høyst aktuelle og tragiske situasjonene i Ukraina og Gaza. Slike saker opptar ofte ungdommer, og i Malvik kommune kommer dette tett på, både ved at det er et flyktningmottak her, som har tatt imot mange fra Ukraina, og ved at flyktninger fra ulike urolige områder gjennom mange år har bosatt seg her og blitt en del av samfunnet. Den norske kirke sentralt utviser ofte stort engasjement i slike saker og lokale menigheter følger opp, her i Malvik bl.a. gjennom spesielt tilrettelagte møteplasser i kirkene for ukrainske flyktninger. Her er det høyst sannsynlig et ikke-utnyttet potensiale for å engasjere litt eldre ungdommer i ulike aktiviteter, som det per nå finnes få tilbud for ellers.

Innen mitt opprinnelige fagområde, kvalitets- og prosjektledelse, er det vanlig at man i situasjoner der det foreligger mange mulige tiltak eller anbefalinger, sorterer disse slik at man sikrer at de mest relevante iverksettes først. En velegnet metode for dette er en enkel 2x2 matrise, på norsk gjerne kalt kost/nytte-matrise eller prioriteringsmatrise, der man vurderer hvilken innsats det vil kreve eller hvor vanskelig det er å implementere et tiltak opp mot den gevinsten man kan forvente om det implementeres. Jeg har selv skrevet om denne metoden i boken «Business Process Improvement Toolbox» (Andersen, 2007, s. 238-239), og den gir da opphav til fire kategorier, som på norsk da benevnes noe slikt som; «lavthengende frukt» (krever liten innsats og gir høy effekt), «oppfyllingstiltak» (krever liten innsats, men gir også

liten effekt), «større innsats» (kan gi høy effekt, men krever stor innsats og/eller er vanskelig å gjennomføre) og «bortkastet innsats» (krever stor innsats og vil gi lite gevinst).

Vurderingene som ligger til grunn for å plassere tiltak i en slik matrise er nokså subjektive, det er sjelden mulig i forkant å estimere med særlig nøyaktighet verken påkrevd innsats eller resulterende effekt, men presisjonen er normalt god nok til at sammenlikningen av tiltak identifiserer hvilke man bør starte med og hvilke man bør vente med eller sågar skrinlegge. I Figur 14 er det gjort et forsøk på å plassere anbefalingene i en slik matrise.

Figur 14 Prioriteringsmatrise for anbefalingene

Med det nevnte forbehold om nøyaktigheten i vurderingene så tilsier dette at de viktigste tiltakene, i kategorien «lavhengende frukt», er å utforme flere gudstjenester som er særlig innrettet mot og kan aktivisere barn og unge, etablere nye informasjonskanaler som sikrer at kirkens tilbud blir kjentgjort til målgruppene samt å utnytte ungdommers engasjement for «store saker» til å skape aktivitet i regi av kirken. Det får være opp til menighetene i Malvik og evt. andre steder i landet å vurdere om vil følge anbefalingene og i så fall i hvilken rekkefølge, evt. utarbeide sin egen versjon av matrisen.

7.3 Videre arbeid

Enhver masteroppgave er et forskningsarbeid med sterke begrensninger i både tid og ressurser som kan investeres i det. Det vil derfor alltid være spørsmål man kunne tenkt seg å besvare,

data å innhente, analyser å gjennomføre, osv. som det ikke er rom for. Det gjelder åpenbart også denne oppgaven, og det følgende er noen tanker om videre forskning som kunne være en naturlig oppfølging til oppgaven:

- Den mest åpenbare måten dette arbeidet kan videreføres på er å utvide det empiriske datagrunnlaget. Dels kan det utvides ved å innhente data fra ytterligere andre geografiske områder enn den tidligere forskningen redegjort for i kapittel 3 og innhentet i denne oppgaven, gjerne også ved å anvende større utvalg av informanter.
- Det vil også være relevant å anvende andre datainnsamlingsmetoder som kan supplere den intervjubaserte tilnærmingen benyttet i denne oppgaven. Tidligere forskning har også basert seg på spørreundersøkelser og offentlig statistikk, men kanskje den mest åpenbart uutnyttede datakilden er tall fra menigheter rundt om i landet om faktisk bruk av ulike kirkelige tilbud, gjerne kombinert med ulike demografiske og andre typer bakgrunnsdata om medlemmene i menighetene. Både mer omfattende datainnhenting gjennom intervjuer og bruk av andre datakilder kan gi flere og mer detaljerte innsikter i spørsmål om bruk av kirkens tilbud.
- Analyse av empiriske data, spesielt kvalitative data, er tidvis en subjektiv øvelse der forskerens bakgrunnsforståelse, metodiske ferdigheter, osv. kan påvirke tolkningen i nokså stor grad. Dersom andre har interesse av å gjøre sine egne analyser av de dataene innsamlet i oppgaven, kan dette gi andre innsikter, og anonymiserte data kan gjerne tilgjengeliggjøres.
- Den kanskje aller viktigste mulige oppfølgingen av oppgaven er å prøve ut de foreslåtte anbefalingene for å evaluere om disse gir ønskelige effekter. En slik utprøving kan foregå på ulike måter og med ulikt omfang, fra å gjøre mindre justeringer i eksisterende tilbud i en menighet, til å etablere helt nye tilbud, og evalueringsinnsats kan også skaleres, fra interne diskusjoner mellom de involverte i organiseringen av tilbud til mer formell evaluering basert på vitenskapelige prinsipper. Slik utprøving og evaluering kan føre til ny kunnskap om hva som synes å «fungere» eller ikke og dermed nye anbefalinger om tiltak.

Man kan håpe at noen vil finne det interessant å videreføre arbeidet, og i den grad rollen som medlem av menighetsråd og arbeid med praktisk-teologisk utdanning gir rom for det, vil også jeg forsøke å ta opp temaet senere.

Referanseliste

Andersen, Bjørn. Business Process Improvement Toolbox (2nd edition). Milwaukee: Quality Press, 2007.

Beck, Ulrich og Beck-Gernsheim, Elisabeth. Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences. London: Sage, 2002.

Becker, Penny Edgell og Dhingra, Pawan H. Religious Involvement and Volunteering: Implications for Civil Society, *Sociology of Religion*, Vol. 62, Iss. 3, 2001, s. 315-335.

Berger, Peter L. The many altars of modernity. Toward a paradigm for religion in a pluralist age, Boston: Walter de Gruyter, 2014.

Berger, Peter, Davie, Grace og Fokas, Effie. Religiøse USA – sekulære Europa. København: Forlaget ANIS, 2010.

Botvar, Pål Ketil og Henriksen, Jan-Olav. Mot en alternativreligiøs revolusjon? I: Botvar, Pål K. og Schmidt, Ulla (red.): Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering. Oslo: Universitetsforlaget, 2010, s. 60-80.

Botvar, Pål K. og Schmidt, Ulla (red.): Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering. Oslo: Universitetsforlaget, 2010.

Bourdieu, Pierre. Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen, København: Hans Reitzels Forlag A/S, 1997.

Bradbury, Hilary. The SAGE Handbook of Action Research (3rd edition). SAGE Publications, 2015.

Browning, D. A fundamental practical theology. Descriptive and strategic proposals. Fortress Press, 1991.

Bryman A. og Bell, E. Business Research Methods (4th edition). Oxford: Oxford University Press, 2015.

Brønn, Peggy Simcic. Relationship outcomes as determinants of reputation. *Corporate Communications: An International Journal*, Vol. 12, Iss. 4, 2007, s. 376-393.

Chryssides, G. D. og Geaves, R. *The Study of Religion: An Introduction to Key Ideas and Methods* (2. utg.). 2014. London: Bloomsbury.

Corcoran, Katie E. *Emotion, Religion, and Civic Engagement: A Multilevel Analysis of U.S. Congregations*. *Sociology of Religion: A Quarterly Review*, Vol. 81, Iss. 1, 2020, s. 20–44.

Creswell, J. W. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach* (4th edition). Thousand Oaks: Sage publications, 2013.

Dahlum, Sirianne; Grønmo, Sigmund. *Kausalitet. I: Store norske leksikon*.

<https://snl.no/kausalitet>, hentet 1. Januar, 2024.

Davie, Grace. *Religion in Europe in the 21 Century: The Factors to Take into Account*. *European Journal of Sociology*, Vol. 47, Iss. 2, 2006, s. 271-296.

Davie, Grace. *Vicarious Religion: A Methodologically Challenge*, I: Lives, Nancy T. Ammerman (red.). *Everyday Religion. Observing Modern Religious*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 21-35.

Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM). *Veiledning for forskningsetisk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag*. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/med-helse/vurdering-av-kvalitative-forskningsprosjekt-innen-medisin-og-helsefag/>, 2010.

Durkheim, Emile. *The Elementary Forms of the Religious Life* (1965, Translated by Joseph Ward Swain). New York: Free Press, 1912.

Ellinggard, Stein. *Drop-in-dåp gir tilgang på mere kunnskap om dåp: En studie blant deltagere ved drop-in-dåp*. *Tidsskrift for praktisk teologi/Nordic Journal of Practical Theology*, Årgang 39, Nr. 1, 2022, s. 66-79.

Ellison, Christopher G. og George, Linda K. *Religious Involvement, Social Ties, and Social Support in a Southeastern Community*. *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 33, 1994, s. 46–61.

Fellows, R. F. og Liu, A. M. *Research methods for construction*. John Wiley & Sons, 2015.

Flyvbjerg, Bent. Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, Vol. 12, nr. 2, 2006, s. 219-245.

Furseth, Inger, Kühle, L., Lundby, K., & Lövheim, M. Religious Complexity in Nordic Public Spheres. *Nordic Journal of Religion and Society*, Vol. 32, nr. 01, 2019, s. 71-90.

Fyrand, Live. *Sosialt nettverk. Teori og praksis (2. Utgave)*. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.

Giddens, Anthony: *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Cambridge: Polity Press, 1991

Grimsby, Lars Kåre & Birkedal, Erling. Unges tanker om konfirmasjon: En studie blant 14-åringer forut for deres valg av ungdomsrite, *Tidsskrift for praktisk teologi*, Vol. 37, nr. 2, 2020, s. 22-38.

Grunnan, Per-Anders. *Stora befrielsen från kristen tro: Vad betyder Bibeln och bekännelsen idag?* Göteborg: Lutherstiftelsens förlag, 1999.

Gundelach, Peter, Iversen, Hans Raun og Warburg, Margit. *I hjertet af Danmark*. København: Hans Reitzels Forlag, 2008.

Hallen, Dag. Trosopplæring i familiepedagogisk perspektiv. Hva kan kirken gjøre for å støtte foreldrene i oppdragelsesoppgaven? I: Lannem, Turid Skorpe & Stifoss-Hanssen, Hans. *Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæring*. Trondheim: Tapir, KIFO Perspektiv nr. 17, Stifoss-Hanssen, 2006, s. 43-55.

Halås, Jan Steinar. Er foreldre å stole på som trosopplærere? I: Lannem, Turid Skorpe & Stifoss-Hanssen, Hans. *Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæring*. Trondheim: Tapir, KIFO Perspektiv nr. 17, Stifoss-Hanssen, 2006, s. 39-42.

Hamberg, Eva M. Utbud och efterfrågan på religiösa 'marknader', i: Dahgren, Curt, Hamberg, Eva M. og Pettersson, Thorleif (red.). *Religion och sociologi. Ett fruktbart möte*. Festskrift till Göran Gustafsson. *Religio 55*, Skrifter utgivna av Teologisk insitutionen i Lund, 2002.

Hauglin, Otto, Lorentzen, Håkon og Mogstad, Sverre Dag. Hovedkonklusjoner. I: Hauglin, Otto, Lorentzen, Håkon og Mogstad, Sverre Dag (red.). *Kunnskap, opplevelse og tilhørighet. Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform*. Bergen: Fagbokforlaget, 2006, 193-217.

Hegstad, Harald. Menighetsutvikling i folkekirken. Grunnlag og formål, i Birkedal, Erling, Hegstad, Harald & Lannem, Turid Skorpe. Menighetsutvikling i folkekirken. Erfaringer og muligheter. Oslo: IKO-forlaget, 2012, s. 9-23.

Helander, Eila. Finland: Individualistic Religiosity within tradition. I: Ziebertz, Hans-Georg og William K. (red). Youth in Europe II. An international empirical study about religiosity. Berlin: Lit Verlag, 2006, 159-173.

Henriksen, Jan-Olav og Krogseth, Otto: Pluralisme og identitet. Kulturanalytiske perspektiver på nordiske nasjonalkirker i møte med religiøs og moralsk pluralisme, Oslo: Gyldendal akademisk, 2004.

Holdø, Cecilie. Dåpssamtalen mellom det hellige og alminnelige -kirkens utfordringer i møte med unge foreldre i en postmoderne tid. Masteroppgave, Det teologiske menighetsfakultet, 2008.

Hooghe, Marc og Stolle, Dietlind. Introduction: Generating social capital. I: Hooghe, Marc og Stolle, Dietlind (red.). Generating social capital: Civil Society and Institutions. New York: Palgrave/St. Martins Press, s. 1180-1211, 2003.

Høeg, Ida Marie. Jeg døper deg til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn: Dåp og tradisjon i Den norske kirke, I: Heggem, Synnøve og Dahl, Espen (red.). Dåp - konfirmasjon - kateketisk praksis. Et Riteperspektiv på sosialisering, Oslo: Det praktisk-teologiske seminar, 2003.

Høeg, Ida Marie. Familien som kunde: Familiene i trosopplæringen og trosopplæringens markedstenkning, I: Lannem, Turid Skorpe & Stifoss-Hanssen, Hans. Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæring. Trondheim: Tapir, KIFO Perspektiv nr. 17, Stifoss-Hanssen, 2006, s. 69-83.

Høeg, Ida Marie. "Velkommen til oss" Ritualisering av livets begynnelse, PhD-avhandling, Universitetet i Bergen, 2008.

Høeg, Ida Marie. Religious Parental Transmission and the Importance of Authenticity. Mission Studies, Vol. 37, Iss. 3, 2020, s. 416-434.

Høeg, Ida Marie og Gresaker, Ann Kristin: Når det rokkes ved tradisjon og tilhørighet, Nedgang i oppslutning om dåp i Oslo bispedømme, Oslo: KIFO Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, KIFO Rapport 2015: 2.

Høeg, Ida Marie, Hegstad, Harald og Winsnes, Ole Gunnar. Folkekirke 2000. Oslo: KIFO, 2000.

Høeg, Ida Marie og Trysnes, Irene: Menighetenes samvirke med hjemmet, Evalueringsforskning på trosopplæringsreformen, Oslo: KIFO Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, KIFO, Notat 1/2012.

Iannaccone, Laurence R. Introduction to the Economics of Religion. *Journal of Economic Literature*, Vol XXXVI, 1998, s. 1465–1496.

Iversen, H. R. Sekulariseringens betydning - og religionens beskaffenhet i Danmark i dag. *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, nr. 58, 2012, s. 33-49.

Iversen, Christina Skovgaard og Laugesen, Gitte Ranfelt. Tager du barnet ved hånden, tager du moderen ved hjertet. Center for samtidsreligion, Aarhus Universitet, 2014.

Jarnkvist, Karin. Reflektioner över dop, vigsel og begravning. I: Sandberg, Andreas (red.). *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2018*, Uppsala: Svenska kyrkan, 2018.

Joas, Hans. *The Power of the Sacred: An Alternative to the Narrative of Disenchantment*. Oxford: Oxford University Press, 2021.

Johannessen, Halvard. Praktisk-teologisk profesjonsforskning. I Aschim, Per Kristian og Johannessen, Halvard (red.), *Spesialprest i livssynsåpent samfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. 2023, s. 15-31.

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag, 2021.

Johnsen, Elisabeth Tveito. Growth in a context of decline, *Studia Theologica - Nordic Journal of Theology*, vol. 75, nr. 2, 2021, s. 107-140.

Johnsen, Elisabeth Tveito & Johansen, Kirstine Helboe. Negotiating Christian Cultural Heritage: Christmas in Schools and Public Service Media, *Nordic Journal of Comparative Religion*, Vol. 57, nr. 2, 2021, s. 231-257.

Kim, Y. & Choi, T.Y. Deep, Sticky, Transient, and Gracious: An Expanded Buyer–Supplier Relationship Typology. *Journal of Supply Chain Management*, nr. 51, 2015, s. 61-86.

Klemmetsby, Svend: Hvorfor de valgte bort dåpen, Samtaler med sju småbarnsforeldre som er medlemmer av den norske kirke, men som ikke har døpt sine barn, *Luthersk Kirketidende*, nr. 18, 2015, s. 430-434.

Kvale, S. og Brinkmann, S.: *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.), Oslo: Gyldendal Akademisk, 2008.

Leganger-Krogstad, Heidi. Trosopplæringen som drivhjul i menighetsutvikling? Fellesskapslæring i kirken, i Birkedal, Erling, Hegstad, Harald & Lannem, Turid Skorpe. *Menighetsutvikling i folkekirken. Erfaringer og muligheter*. Oslo: IKO-forlaget, 2012, s. 67-86.

Lerheim, Birgitte. Ungdom, tradisjonar og relasjonar. Ei drøfting av interaksjonsflater mellom unge menneske og Den norske kyrkja, i Birkedal, Erling, Hegstad, Harald & Lannem, Turid Skorpe. *Menighetsutvikling i folkekirken. Erfaringer og muligheter*. Oslo: IKO-forlaget, 2012, s. 87-98.

Leth-Nissen, Karen Marie og Trolle, Astrid Krabbe: *Dåb eller ej? Rapport om småbørnsforældres til- og fravalg af dåb*, København: Det Teologiske Fakultet Center for Kirkeforskning, Københavns Universitet, 2015.

Leth-Nissen, Karen Marie. *Churching Alone - A study of Danish Folk Church at Organisational, Individual, and Societal Level*. The faculty of Theology, University of Copenhagen, 2018.

Lopez, Pablo Maicas, J., Redondo, Polo, Y. Og Olivan, F.J. Sese. The impact of customer relationship characteristics on customer switching behavior: Differences between switchers and stayers. *Managing Service Quality: An International Journal*, Vol. 16 No. 6, 2006, s. 556-574.

- Løvland, Anne og Repstad, Pål. Julekonserter. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.
- Marshall, Martin N. Sampling for qualitative research. *Family Practice*, nr. 13, 1996, s. 522-525.
- Payne, G. og Payne, J. *Key concepts in social research*. Sage Publications, 2004.
- Petterson, Per. *Kvalitet i livslånga tjänsterelationer: Svenska kyrkan ur tjänsteteoretiskt och religionssociologiskt perspektiv*. Stockholm: Verbum Förlag, 2000.
- Pettersson, Per 2006. Sweden: Religious belonging and life rites within confession and regular practice. I: Ziebertz, Hans-Georg og William K. (red.). *Youth in Europe II. An international empirical study about religiosity*. Berlin: Lit Verlag, 2006, 139-158.
- Petterson, Per. From Standardised Offer to Consumer Adaptation: Challenges to the Church of Sweden's Identity, I: Gauthier, F. og Martikainen T. (red.). *Religion in Consumer Society- Brands, Consumers and Markets*. Routledge, 2013.
- Preston, Nora Stene. Ikke noen sånn påtrengende greie. Et religionshistorisk blikk på nye familietilbud tilknyttet trosopplæringsreformen i Den norske kirke. I: Lannem, Turid Skorpe & Stifoss-Hanssen, Hans. *Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæring*. Trondheim: Tapir, KIFO Perspektiv nr. 17, Stifoss-Hanssen, s. 56-68.
- Putnam, Robert. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster, 2000.
- Rafoss, Tore Witsø: *Et religiøst landskap i endring, Oppslutning om dåp på Østre Romerike*, Oslo: KIFO Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, KIFO Rapport 2016:2.
- Reimers, Eva. *Doppet som kult og kultur*. Stockholm: Verbum Förlag, 1995.
- Repstad, Pål. Pluralisme og religion. *Paradigmeskifte i religionssosiologien*, *Tidsskrift for kirke, religion og samfunn*, nr. 2, 1994.
- Repstad, Pål. *Religiøst liv i det moderne Norge. Et sosiologisk kart (2. utg.)*. Kristiansand: Høgskoleforlaget Nordic Academic Press, 2000.
- Sagdahl, Mathea Slåttholm. *Normativ*. I: *Store norske leksikon*. <https://snl.no/normativ>, hentet 2. januar, 2024.

Sandberg, Andreas: Dopföräldrar, – vilka är de och vad har deras bakgrund för betydelse utvecklingen av antalet dop?, i Sandberg, Andreas (red.): Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2018, Uppsala: Svenska kyrkan, 2018.

Saunders, M., Lewis, P. og Thornhill, A. Research Methods for Business Students (8th edition). London: Pearson Education Limited, 2019.

Schmidt, Ulla. Religion i dagens Norge: Sekularisert?, Privatisert?, Pluralisert?, I: Botvar, Pål K. og Schmidt, Ulla (red.): Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering. Oslo: Universitetsforlaget, 2010.

Seymour, J.M., Welch, M.R., Gregg, K.M. og Collett, J. Generating Trust in Congregations: Engagement, Exchange, and Social Networks. Journal for the Scientific Study of Religion, Vol. 53, 2014, s. 130-144.

Stark, Rodney og Iannaccone, Laurence R. A Supply-Side Reinterpretation of the 'Secularization' of Europe. Journal of the Scientific Study of Religion, Vol. 33, 1994, s. 230-252.

Statistisk sentralbyrå. Den norske kirke, Statistikkbanken. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/religion-og-livssyn/statistikk/den-norske-kirke> Løpende oppdatert.

Staurheim, Ingrid Grindem. Kirkebygg og identitet: En religionssosiologisk undersøkelse av folks forhold til kirkebygget belyst gjennom reaksjoner på (to) kirkebranner. PhD-avhandling, Universitetet i Oslo, 2020.

Stokstad, Ole Johan. Hvilken rolle spiller familien når tiltakene i trosopplæringsreformen innholdsbestemmes? I: Lannem, Turid Skorpe & Stifoss-Hanssen, Hans. Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæring. Trondheim: Tapir, KIFO Perspektiv nr. 17, Stifoss-Hanssen, s. 31-37.

Stoltenberg, Camilla: deskriptiv. I: Store norske leksikon. <https://snl.no/deskriptiv>, hentet 31. desember, 2023.

Swatos, William H. og Christiano, Kevin J. Secularization Theory: The Course of a Concept. Sociology of Religion, Vol. 60, No. 3, 1999, s. 209–228.

Swinton, J. og Mowat, H. Practical theology and qualitative research. SCM Press, 2006.

- Taylor, Charles. *The Ethics of Authenticity*, Cambridge: Harvard University Press, 1991.
- Taylor, Charles. *A Secular Age*. Harvard University Press, 2007.
- Thagaard, T. *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget, 2013.
- Tinderholt, Solveig: *Dåp i dag, Foreldres motivasjon og opplevelse av å bringe barn til dåp – en kvalitativ empirisk undersøkelse*. Masteroppgave, Det teologiske menighetsfakultet, 2013.
- Tjora, Aksel: *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. Utg.), Oslo: Gyldendal akademisk, 2021
- Wallis, Roy og Bruce, Steve. *Sociological theory, religion and collective action*. Belfast: The Queen's University, 1986.
- Watkins, D. C. *Qualitative research: The importance of conducting research that doesn't "count"*. *Health promotion practice*, Vol. 13, Iss. 2, 2012, s. 153-158.
- Weber, Max. *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. London: Routledge, 1904.
- Whitfield, Tony. *The Effects of Secularisation on the Christian Church in England*. Magisteravhandling, North-West University/Greenwich School of Theology, 2004.
- Wilson, J. *Volunteering*. *Annual Review of Sociology*, Vol. 26., Iss. 1, 2000, s. 215-240.
- Winsemann, Albert R. *Leading Congregations into Engagement*. Gallup: <https://news.gallup.com/poll/10825/leading-congregations-into-engagement.aspx>, 2004.
- Wuthnow, R. *Acts of compassion*. Princeton: Princeton University Press, 1991.
- Yin, Robert. *Case Study Research and Applications: Design and Methods* (6th edition). SAGE Publications, 2017.
- Østhus, Andreas (Statistisk sentralbyrå). *Kraftig nedgang i antall døpte*. 2021, <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/religion-og-livssyn/statistikk/den-norske-kirke/artikler/kraftig-nedgang-i-antall-dopte>

Vedlegg

Intervjuguide

Bakgrunnsinformasjon

- Dere har valgt å døpe et barn i Den norske kirke (Dnk), har dere barn som tidligere har fått kirkelig dåp?
- Hvilket religiøst livssyn har dere som foreldre/foresatte til dåpsbarnet? Er dette likt hos alle foreldre/foresatte?
- Hvor lenge har dere bodd i eller hatt tilknytning til Malvik kommune?

Motivasjon for kirkelig dåp

- Hva var motivasjonen for å velge kirkelig dåp for dette, og evt. andre, barn?
- Vurderte dere andre former for dåp/navneseremoni, og i så fall, hvorfor endte dere opp med kirkelig dåp?

Opplevelsen av møtet med Dnk og dåpen

- Dersom dere var i kontakt med Dnk før dere bestemte dere for kirkelig dåp, hvordan ble dere ivaretatt i denne fasen og fikk dere besvart spørsmål dere måtte ha?
- Etter at dere bestemte dere for kirkelig dåp, hvordan har dere opplevd prosessen frem mot selve dåpen?
- Dersom dåpen har vært gjennomført, hvordan opplevde dere dåpsdagen og selve seremonien?
- Gjorde dåpen noen forskjell til eller fra om deres tanker om å delta i andre kirkelige aktiviteter fremover?

Erfaring med kirkelige aktiviteter

- Har dere nå eller tidligere hatt noen tradisjon for å delta i aktiviteter i regi av Dnk eller andre religiøse organisasjoner? I så fall hvilke og hvilke erfaringer har dere med disse?

- Hva har vært motivasjonen for at dere selv eller barn i familien har deltatt i slike aktiviteter?

Fremtidig deltakelse i kirkelige aktiviteter

- Hvilket inntrykk har dere av kirken som en samfunnsinstitusjon, generelt og lokalt i Malvik?
- Er dere kjent med hvilke tilbud/aktiviteter den lokale kirken har, og har dere deltatt i noen av disse eller kunne tenke dere å gjøre det i fremtiden? De viktigste er:
 - Babysang (ukentlig),
 - FamilieTid (første torsdag hver måned),
 - Utdeling av 4- og 6-årsbok,
 - Karneval,
 - Barne- og ungdomskor (ukentlig),
 - Speider,
 - Jule-/påskevandringer,
 - Kirkens bursdag,
 - Spesielle gudstjenester innrettet mot barn/familier, som Tårnagent, Narnia,
 - Juleverksted,
 - Konfirmanttiden, inkl. Lys Våken, og ledertrening,
 - Andre
- Har dere noen tanker om hvorvidt dere selv, sammen med eller barna vil delta i noen aktiviteter i regi av Dnk, lokalt eller andre steder?
- I så fall hvilke?
- I så fall hva er motivasjonen for dette?

- Om ikke, hvorfor ikke?
- Har dere tenkt på om dere ønsker at dåpsbarnet, evt. andre barn, skal konfirmeres i kirken?
- I så fall, har dere noen planer om å starte forberedelser til konfirmasjonen før den formelle konfirmantperioden starter?
- Om noe, hva skulle til for at dere skulle delta i kirkelige aktiviteter fremover?

Avslutning

- Har dere noen andre tanker om Dnk og dens posisjon i lokalsamfunnet og den tilbud?

